

บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิทยานิพนธ์
ของ
อุดม หล้าเบ็ล๊ะ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา

พฤษภาคม 2544

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะกรรมการควบคุม และคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์รัตติยา साและ)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์รัตติยา साและ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์สมใจ ศรีนวล)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข)

มหาวิทยาลัยทักษิณได้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

.....อธิการบดีมหาวิทยาลัยทักษิณ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ ชิตพงศ์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาและอนุเคราะห์ของผู้มีพระคุณหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์พรศักดิ์ พรหมแก้ว ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์รัตติยา ส่าและ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตา ความปรารถนาดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์สมใจ ศรีนวล และ อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้กรุณาชี้แนะ และสละเวลาตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณอาจารย์ผู้สอนไทยคดีศึกษาทุกคนที่ได้ถ่ายทอดความรู้ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จ

ขอขอบคุณ คุณสุริยา บันจอร์ คุณสุรินทร์ เหมนุกุล คุณอับดุลฮาเรม ฮิเล คุณอับดุลการิม การี และ คุณอับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ ที่ได้ช่วยเหลือในด้านการประสานงานการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นอย่างดี และขอขอบคุณคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เจ้าหน้าที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และชาวบ้านในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกคนที่กรุณาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนเพื่อนนิสิตปริญญาโทไทยคดีศึกษา รุ่นปีการศึกษา 2542 ที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณ คุณร่อดี๊ะ หล่าเบิ้ลสี๊ะ คุณอดุลย์ หล่าเบิ้ลสี๊ะ และคณะครูโรงเรียนทำใหญ่วิทยาทุกคน ที่คอยให้กำลังใจจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จตามเป้าหมาย

คุณค่าอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูทเวทิตาแด่คุณพ่อ สัน หล่าเบิ้ลสี๊ะ และคุณแม่มีด๊ะ หล่าเบิ้ลสี๊ะ บุพการีของผู้วิจัย ตลอดจนครูปาอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

อุคม หล่าเบิ้ลสี๊ะ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	7
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	8
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
เอกสารที่เกี่ยวกับบทบาท	12
เอกสารที่เกี่ยวกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด	18
เอกสารที่เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้	21
3 บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้	25
บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	30
บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม	73
4 บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	104
บทย่อ	104
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	104
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	104
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	105
สรุปผล	106
อภิปรายผล	109
ข้อเสนอแนะ	110

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	111
บุคลากร	115
ภาคผนวก	125
ภาคผนวก ก. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540	126
ภาคผนวก ข. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้	140
ภาคผนวก ค. ภาพประกอบ	148
บทคัดย่อ	168
ประวัติย่อของผู้วิจัย	172

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

สถิติจำนวนมัธยมศึกษาที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งในประเทศไทย	32
---	----

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนภูมิการบริหารกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย	35
2 แผนที่ประเทศไทยแสดงเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	149
3 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี	150
4 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา	150
5 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส	151
6 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ถนนยนตรการกำธร อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล	151
7 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ถนนเพชรเกษม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	152
8 แวดือราแม มะมิงจิ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี	152
9 สะมะแอ ฮารี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา	153
10 อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด ประธานกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดนราธิวาส	153
11 บานีร์ ม่าเฮอร์ม ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล	154
12 อาคิส พิทักษ์คุมพล ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา	154
13 มหาเธร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ให้การต้อนรับ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2543	155
14 มหาเธร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย พบปะและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ที่ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2543	155

- 15 แวด็อราแม มะมิงจิ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี
ปราศรัยในการอบรมผู้นำทางศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่
30 มกราคม พ.ศ. 2543 156
- 16 แวด็อราแม มะมิงจิ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี
ให้การต้อนรับ พล.ท. ณรงค์ เด่นอุดม แม่ทัพภาค 4 และคณะในการจัด
อบรมผู้นำศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 30 มกราคม
พ.ศ. 2543 156
- 17 แวด็อราแม มะมิงจิ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี
รับมองของที่ระลึกจาก พล.ท. ณรงค์ เด่นอุดม แม่ทัพภาค 4 ในการจัด
อบรมผู้นำศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 30 มกราคม
พ.ศ. 2543 157
- 18 ผู้นำศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จัดแบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นในการอบรมผู้นำทางศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่
30 มกราคม พ.ศ. 2543 157
- 19 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ต้อนรับคณะที่เดินทางจาก
ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ที่ห้องประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำ
จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2543 158
- 20 สะมะแอ ฮารี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มอบเกียรติบัตร
มัสยิดดีเด่น ที่ห้องประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา
เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 158
- 21 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ต้อนรับคณะกรรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย ที่ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ
จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2543 159

22	คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จัดอบรมเรื่องยาเสพติดแก่ผู้นำศาสนา ในจังหวัดยะลา ที่ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2543	159
23	สละมะแอ ฮารี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และ อับดุลฮาเรม ฮิเล เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ตรวจเยี่ยมและมอบสิ่งของให้แก่ชาวบ้านที่ประสบอัคคีภัยในจังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543	160
24	กรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลาม ประจำมัสยิด ที่อำเภอยะหา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2543	160
25	อับดุลเร้าะห์มาน อับดุลสมัด ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นราธิวาส เป็นประธานในพิธีวันปีใหม่ของอิสลาม ที่ตำบลริโก้ อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส	161
26	คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส จัดกิจกรรมวันเฉลิม พระชนมพรรษา ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2543	161
27	คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส จัดสัมมนาอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส เมื่อปี พ.ศ. 2543	162
28	คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส จัดอบรมอิหม่าม คอเต็บ และ บิหลัน ในเขตอำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาส เมื่อปี พ.ศ. 2543	162
29	คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ให้การต้อนรับนายวิชัย ต้นศิริ รัฐมนตรีช่วยศึกษาธิการและคณะ ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดสตูล	163

30	อามีน มั่นยามีน รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ปราศรัย ในการจัดกิจกรรมเนื่องในวันคล้ายวันเมาลิด ประจำปี 2543 ซึ่งจัดขึ้น ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 16 – 17 ธันวาคม พ.ศ. 2543	163
31	อามีน มั่นยามีน รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล มอบรางวัล ให้ผู้เข้าประกวดการอ่านอัลกุรอาน ในการจัดกิจกรรมเนื่องในวันคล้าย วันเมาลิด เมื่อวันที่ 16 – 17 กันยายน พ.ศ. 2543 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล	164
32	อับดุลลอฮ์ อาเก็ม หัวหน้าฝ่ายวิชาการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ปราศรัยในการจัดโครงการฝึกอบรมวิทยากร / วิทยากรพี่เลี้ยงของเยาวชน ในโครงการป้องกันยาเสพติด ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 28 – 29 สิงหาคม พ.ศ. 2543	164
33	วิทยากร และวิทยากรพี่เลี้ยงของเยาวชนมุสลิมจัดแบ่งกลุ่มและแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นในโครงการฝึกอบรมวิทยากร / วิทยากรพี่เลี้ยงของเยาวชน ในโครงการป้องกันยาเสพติด ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 28 – 29 สิงหาคม พ.ศ. 2543	165
34	อาจารย์สุรียา บันจอร์ เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล อบรมเยาวชนไทยมุสลิมในโครงการค่ายคุณธรรม ที่สำนักงานคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544	165
35	คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เปิดที่ทำการสำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ถนนเพชรเกษม ตำบลควนดั่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2543	166
36	คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ประชุมวาระประจำเดือน ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2544	166

ภาพประกอบ

หน้า

- 37 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ร่วมกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย
จัดส่งนักเรียนจำนวน 24 คน ฝึกวิชาซีพระยะสั้นที่ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย
เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2543 167
- 38 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ปฐมนิเทศผู้ไปประกอบพิธีฮัจ์
ปี 2543 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา
จัดโดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกับสำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา 167

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า "มุสลิม" ซึ่งมีความหมายว่าผู้นอบน้อมยอมจำนนต่อพระเจ้าองค์เดียวคือ อัลลอฮ์ (ศุบห)¹ ศาสนาอิสลามได้จัดระบบแห่งการดำเนินชีวิตเพื่อให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างมีความสุข มีเกียรติ และมีศักดิ์ศรี โดยกำหนดแนวทางดำเนินชีวิตให้อยู่ในกรอบซึ่งเป็นการมอบตัวต่ออัลลอฮ์ (ศุบห) นั่นคือหมายถึงการปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮ์ (ศุบห) นั่นเอง ซึ่งต่อเรื่องนี้ อิมรอน มะลูลีม ได้กล่าวไว้ว่า

อิสลามได้ให้คำสอนอันเป็นธรรมเนียมแห่งชีวิตแก่มวลมนุษย์ เป็นคำสอนอันมีระเบียบแบบแผนให้ปวงชนยึดมั่นอยู่ในศีลธรรม ความดีงาม รักเพื่อนมนุษย์ และเพียบพร้อมไปด้วยขันติธรรม อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสงบสุข เพื่อให้ถึงซึ่งหลักภราดรภาพของมนุษยชาติ ศาสนาอิสลามสอนให้มนุษย์ได้รู้จักพระเจ้าผู้สร้างจักรวาล สอนให้ศึกษาและเข้าใจในพระคัมภีร์อัลกุรอานและพระวจนะ และจริยวัตรของพระศาสดา สอนให้รู้ถึงวิธีที่จะศรัทธาต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้านั้นอย่างไร และวิธีจะแสวงหาความสงบสุขให้แก่ชีวิต²

ศาสนาอิสลามได้วางรูปแบบพฤติกรรมของมุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นจนเข้านอน โดยสอนให้มุสลิมทุกคนปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนบัญญัติ ในศาสนาอิสลามจึงไม่มีกลุ่มนักบวชที่แยกตัวออกมาโดยเฉพาะเพื่อทำหน้าที่สืบทอดศาสนา ดังที่ เสาวนีย์ จิตต์หมวด³ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ในศาสนาอิสลามไม่มีสถาบันนักบวช จึงไม่มีกลุ่มบุคคลแยกตนออกทำหน้าที่สืบทอดศาสนาโดยเฉพาะเช่นศาสนาอื่น ๆ ศาสนาอิสลามถือว่ามุสลิมทุกคนมีหน้าที่สืบทอด

---

¹ศุบห มาจากคำเต็มว่า ศุบหนะฮฺฮฺว่าตะอาลา เป็นคำสวดที่ใช้หลังพระนามขององค์อัลลอฮ์ (นามนี้เป็น 1 ใน 99 พระนามของพระองค์) หมายถึง มหาบริสุทธิ์, ความสูงส่งยิ่งแด่พระองค์ (เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. 2535. หน้า 7.)

²อิมรอน มะลูลีม. ศาสนาอิสลามเบื้องต้น. 2524. หน้า 29.

³เสาวนีย์ จิตต์หมวด. อิสลามกับชาวไทยมุสลิม. 2539. หน้า 2.

ศาสนา กล่าวคือ ทุกคนต้องปฏิบัติศาสนกิจเสมอกันตามศาสนบัญญัติ มุสลิมจึงไม่สามารถแยกอิสลาม ออกเป็นส่วนต่างหากจากชีวิตได้ แต่อิสลามจะต้องเป็นวิถีในการดำเนินของมุสลิมทุกคนทั้งนี้ตั้งแต่เกิดจนตาย

ศาสนาอิสลามถือว่ามุสลิมทุกคนทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดและอยู่แห่งหนใดต่างก็เป็นพี่น้องกันทางศาสนา ดังที่ จรัญ มะลูลีม กิติมา อมรทัต และพรพิมล ตริโชติ ได้กล่าวไว้ว่า

ศาสนาอิสลามมิใช่ศาสนาที่แยกตัวจากชีวิตความเป็นอยู่ในโลกรวมทั้งการเมืองด้วย ดังนั้นศาสนาจึงนับว่าเป็นวิถีชีวิตมากกว่าจะเป็นศาสนิกชนในความคิดของศาสนิกชนอื่น ๆ ชาวโลกมุสลิมทั่วโลกนั้นถือว่าเป็นพี่น้องทางศาสนา (อุมมะฮ์ - UMMA) หรือประชาชาติเดียวกัน อยู่ใต้การปกครองของผู้นำคนเดียวกัน ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา การเมือง สังคม ศิลปวิทยาการ และอื่น ๆ ประชากรมุสลิมมิได้แยกจากกันโดยเชื้อชาติหรือที่อยู่ของประเทศต่าง ๆ เพราะอิสลามคือเครื่องผูกพันจิตใจของมุสลิมไว้ด้วยกันอย่างแข็งแกร่ง¹

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีประชาชนจำนวนไม่น้อยนับถือศาสนาอิสลาม เนื่องจากคนไทยมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาทุกยุคทุกสมัย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้วการเสรีภาพในการนับถือศาสนาก็ยิ่งปรากฏเด่นชัดขึ้น โดยจะมีการกำหนดเกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ดังที่ ฉลอง อัมไพรวรรณ ได้กล่าวถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ซึ่งปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ว่า

ตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญหมวด 3 มาตรา 38 ระบุว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิยายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตนเมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวในวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันควรมีควรถูกได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิยายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา

¹ จรัล มะลูลีม กิติมา อมรทัต และพรพิมล ตริโชติ. ไทยกับโลกมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม. 2538. หน้า 1.

หรือปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อที่แตกต่างจากบุคคลอื่น¹

ศาสนาอิสลามเข้าสู่ประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ดังที่ เสาวนีย์ จิตต์หมวด ได้กล่าวถึงความเป็นมาของศาสนาอิสลามในประเทศไทยไว้ว่า “อิสลามได้เข้าสู่ดินแดนไทยในปัจจุบันประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 7 ในบริเวณของอาณาจักรปัตตานี ... จากหลักฐานต่าง ๆ เชื่อได้ว่าอิสลามเข้ามาโดยพ่อค้าชาวอาหรับที่เข้ามาติดต่อกับค้าขายและตั้งถิ่นฐาน”² และศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงการเข้ามาของศาสนาอิสลามในประเทศไทยไว้ในทำนองเดียวกันว่า

ศาสนาอิสลามได้เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่อ่อนสมัยสุโขทัย โดยมีอิทธิพลอยู่บนแหลมมลายูก่อนแล้ว เพราะมีหลักฐานปรากฏว่าชาวมุสลิมจากประเทศอาหรับและอินเดียได้เข้ามาทำการค้าและเผยแพร่ศาสนาอิสลามแก่ผู้ที่อยู่บนแหลมมลายู ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาประมาณปี ค.ศ. 1590 – 1605 ได้มีพ่อค้าชาวอาหรับจากประเทศเปอร์เซียชื่อ “เจกอะหมัด” เข้ามาตั้งหลักแหล่งและค้าขายอยู่ในอยุธยา และพ่อค้าผู้นี้ต่อมาได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ไทยคือพระเจ้าทรงธรรมให้เป็นเจ้าพระยาเจกอะหมัด ตำแหน่งสมุหนายกว่าราชการทางฝ่ายเหนือ (ซึ่งเทียบเท่าตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปัจจุบัน) ท่านผู้นี้ได้เป็นบรรพบุรุษของตระกูลไทยในปัจจุบันหลายตระกูล³

ภาคใต้เป็นแหล่งหนึ่งที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่มาก โดยเฉพาะบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล ดังที่ เกษม รั้งสิโยกฤษญ์ กล่าวได้ว่า

จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึงบริเวณพื้นที่ซึ่งในปัจจุบันเป็นเขตของจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล ตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของภาคใต้ ติดกับพรมแดน

¹ฉลอง อัมไพรวรรณ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. 2543. หน้า 11.

²เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. 2535. หน้า 375

³ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย. ประเทศไทยกับโลกมุสลิม. ม.ป.ป. หน้า 71.

ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ดินแดนดังกล่าวแยกออกได้สองส่วน กล่าวคือ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ส่วนหนึ่ง ซึ่งมีดินแดนต่อเนื่องเป็นผืนเดียวกัน ตั้งอยู่บนชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ติดกับอ่าวไทย ทิศใต้ติดต่อกับรัฐกลันตัน รัฐเปรัก และรัฐเคดาห์ ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ทิศตะวันตกติดต่อกับรัฐไทรบุรี ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียกับจังหวัดสงขลา ส่วนทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสงขลาและอ่าวไทย อีกส่วนหนึ่งคือ จังหวัดสตูลตั้งอยู่ด้านชายฝั่งตะวันตกของภาคใต้ คือ ฝั่งทะเลอันดามัน และมีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดพัทลุง ตรัง และสงขลา ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดสงขลาและรัฐปูลิส ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ทิศใต้ติดต่อกับรัฐปูลิส ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย และช่องแคบมะละกา และทิศตะวันตกติดต่อกับช่องแคบมะละกาและทะเลอันดามัน ทั้งสองนี้อยู่คนละฝั่งกัน โดยมีจังหวัดสงขลาคั่นอยู่¹

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา มีความแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือประชากรในบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม จึงทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างจากกลุ่มชาวไทยทั่วไปในภาคอื่น ๆ ไปเป็นอย่างมาก ซึ่งสภาพดังกล่าวได้ปรากฏมาช้านาน ดังที่ เสาวนีย์ จิตต์หมวด ได้กล่าวไว้ว่า

ศาสนาอิสลามเข้ามาในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และส่วนหนึ่งของสงขลา ซึ่งในอดีตบริเวณนี้ชื่อว่าอาณาจักรปัตตานี ปัตตานีเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากในเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะ 200 ปี ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16 - 18 อาณาจักรหรือรัฐปัตตานีเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ มีความมั่นคงทางการเมือง การปกครอง มีระบบการทูตที่ดี จึงไม่ตกไปเป็นอาณานิคมของชาวตะวันตก เช่น โปรตุเกส ฮอลันดา และอังกฤษ ที่ออกมาล่าอาณานิคมในบริเวณนี้ ด้วยเหตุนี้ปัตตานีจึงกลายเป็นแหล่งอารยธรรม

¹เกษม รังสิโยกฤษฎ์. อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้. 2519. หน้า 15.

อิสลาม แต่ต่อมาอาณาจักรนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาโดยปริยายเป็นลำดับ¹

ชาวไทยในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้จะยึดถือปฏิบัติตามจริยธรรมอิสลามซึ่งเป็นคำสอนของศาสดามุฮัมมัด (ศอลฯ)² ซึ่งเป็นผู้ประกาศศรัทธาให้ชาวมุสลิมประพฤติตนอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องดีงาม ดังที่ อิมรอน มะลูลีม ได้กล่าวไว้ว่า

จริยธรรมอิสลามมิได้มีบ่อเกิดมาจากประเพณีของชาติหนึ่งชาติใด หรือจากลัทธิประเพณีของชนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด เพราะศาสนาอิสลามได้อุบัติขึ้นในชนชาติอาหรับ แต่จริยธรรมอิสลามได้เกิดขึ้นจากคำสอนของอิสลามโดยศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นผู้ประกาศศรัทธาแก่มนุษยชาติ เป็นผู้นำจริยธรรม วัฒนธรรม และระบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกแห่งทุกมุม เช่น การศึกษา การปกครอง การค้า การครองเรือน การมีมนุษยสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ สัตว์ และธรรมชาติมาให้แก่โลก จริยธรรมคือหลักสำคัญของอิสลามเปรียบเสมือนวิญญาณแห่งร่างกาย ท่านศาสดาเคยกล่าวไว้ว่าจุดมุ่งหมายสำคัญของภาระที่ท่านได้รับมอบหมายมาก็เพื่อธำรงไว้ซึ่งความดีและขจัดความชั่วร้ายให้หมดสิ้นไป ในพระวจนะตอนหนึ่งท่านกล่าวว่า “ข้าพเจ้าถูกใช้ให้มาสถาปนาระบบจริยธรรมที่สมบูรณ์แบบ”³

ชุมชนของมุสลิมโดยทั่วไปจะมีมัสยิด⁴ เป็นศูนย์กลางชุมชน เป็นศูนย์รวมของชุมชนทั้งในด้านทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และที่สำคัญอย่างยิ่งคือใช้เป็นศูนย์รวมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีผู้รู้ทางศาสนาเป็นผู้นำที่ได้รับการเชื้อฟังอย่างสูงยิ่งในสังคมมุสลิม เป็นผู้ชี้แนะชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในระหว่างมุสลิมด้วยกัน กล่าวได้ว่าภาระงาน

¹เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. 2535. หน้า 376.

²ศอลฯ มาจากคำเต็มว่า ศอลลอลลอฮุอะลัยฮิวะ ซัลลัม เป็นคำสดุดีที่ใช้กล่าวหรือเขียนหลังนามของท่านศาสดามุฮัมมัด หมายถึง “ขอความโปรดปรานแห่งอัลลอฮ์และความสันติจงมีแต่ท่าน” (เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. 2535. หน้า 7.)

³อิมรอน มะลูลีม. ศานาอิสลามเบื้องต้น. 2524. หน้า 53.

⁴มัสยิด หมายถึง สถานที่ซึ่งอิสลามิกชนใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม (ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. 2525. หน้า 664.)

ทางสังคมมุสลิมจะมีผู้รู้ทางศาสนาเป็นผู้นำในการดำเนินการทั้งสิ้นโดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชนมุสลิม

รัฐบาลได้ตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการปกครองเขตพื้นที่ที่มีมุสลิมอาศัยอยู่ จึงได้เลือกผู้รู้ทางศาสนาอิสลามมาเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินการต่าง ๆ ต่อชาวไทยมุสลิม และในงานตุลาการก็จะมีผู้รู้ทางศาสนาอิสลามเข้าไปมีส่วนร่วมในการชี้ขาดในกรณีทางแพ่งด้วย ดังที่ ณรงค์ ศิริปะชะนะ¹ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสรุปได้ว่า รัฐบาลสมัยนั้นได้ออกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 กำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้น 2 คณะ คณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย" ซึ่งกำหนดหน้าที่ไว้อย่างกว้าง ๆ คือให้คำปรึกษาแก่องค์พระมหากษัตริย์ และอีกคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด" ซึ่งกำหนดหน้าที่ไว้อย่างกว้าง ๆ คือเป็นที่ปรึกษาของกรรมการจังหวัด แต่พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้กำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีเฉพาะในจังหวัดที่มีมุสลิมอาศัยอยู่ประจำตั้งแต่ 2,000 คนขึ้นไปเท่านั้น การจัดตั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกาฉบับเดิม โดยได้ตราเป็น "พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2491" ขึ้น โดยมีสาระสำคัญคล้ายกับพระราชกฤษฎีกาฉบับเดิม เพียงแต่มีการกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยใหม่จากการเป็นที่ปรึกษาพระมหากษัตริย์มาเป็นที่ปรึกษาของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ปัจจุบันรัฐบาลได้ตรา "พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540" ² ขึ้นใช้ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กล่าวถึงคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไว้สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแต่ละจังหวัดมีไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 30 คน ในการคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้นให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการให้อิหม่าม

¹ณรงค์ ศิริปะชะนะ. ประมวลกฎหมายและระเบียบราชการเกี่ยวกับกรรมการอิสลามและมัสยิด. 2518. หน้า 30.

²"พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540," ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 8-9.

ประจำมัสยิดในจังหวัดนั้น ๆ เป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัด ดังที่ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้¹ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไว้สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัด และคัดเลือก แต่งตั้ง และถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด รวมทั้งมีอำนาจประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษ² ประจำมัสยิดที่เห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดของตน ตลอดจนประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดก

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจึงถือได้ว่าเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคมชาวไทยมุสลิม ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง "บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้" ผลการศึกษาคั้งนี้จะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จะนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต่อไป ตลอดจนเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจวางแผนพัฒนาบุคลากรและองค์กรที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจำแนกประเด็นศึกษาดังนี้

¹ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารประกอบการประชุมพิเศษโครงการประชุมพิเศษข้าราชการ พนักงานเทศบาล และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้. 2541. หน้า 38.

²สัปบุรุษ หมายถึง ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามของแต่ละเขตมัสยิด (อรุณ ศิริพันธุ์. บทบาทอิหม่ามในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะจังหวัดสงขลา. 2533. หน้า 3.)

1. บทบาทที่เกี่ยวกับมัชยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัชยิด
2. บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกี่ยวกับมัชยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัชยิด และกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จะได้นำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาบทบาทของตนต่อไป
2. เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะได้นำเอาข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนสามารถจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อพัฒนาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดอื่นได้ตามเหมาะสม
3. สามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงทางวิชาการและเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องทำนองเดียวกันนี้ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาจากข้อมูล 2 ลักษณะดังนี้
  - 1.1 ข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น รายงานการประชุมประจำเดือน รายงานการประชุมวาระพิเศษ รายงานประจำปี งบประมาณ รายงานประจำปีของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น
  - 1.2 ข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และชาวบ้านในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังต่อไปนี้

2.1 บทบาทที่เกี่ยวกับมัชยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัชยิด

2.1.1 การกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัชยิด

2.1.2 การประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัชยิด

2.1.3 การกำกับดูแลการคัดเลือกและการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัชยิด

2.1.4 การพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัชยิด

2.1.5 การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน

เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง

2.2 บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม

2.2.1 การให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

2.2.2 การออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

2.2.3 การประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว และมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

2.2.4 การออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติงานต่าง ๆ ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะจำแนกออกเป็นบทบาทที่ศึกษาเกี่ยวกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัชยิด และบทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปเพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามในจังหวัด ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540

จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดในภาคใต้ที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส จังหวัดสตูล และจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดในการศึกษา เขียนเค้าโครงวิจัย และใช้ประกอบการศึกษาในครั้งนี้

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อใช้ศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหาด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และเก็บภาพประกอบ การสังเกตจะใช้วิธีการจดบันทึกประกอบ ส่วนสัมภาษณ์จะใช้วิธีการบันทึกเสียงและจดบันทึกตามความเหมาะสม ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 กรรมการอิสลามประจำจังหวัด จังหวัดละประมาณ 8 คน รวมจำนวนประมาณ 40 คน

2.2.2 เจ้าหน้าที่จากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จำนวนประมาณ 3 คน

2.2.3 ชาวบ้านใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเหล่านั้น จังหวัดละประมาณ 6 คน รวมจำนวนประมาณ 30 คน

3. ขั้นจัดกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 นำเอาข้อมูลเอกสารมาศึกษาอย่างละเอียดและสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้

3.2 นำเอาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ซึ่งได้บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหา

3.3 นำเอาข้อมูลที่ได้จากเอกสารและจากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ ถูกต้อง และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่เห็นว่ายังขาดความสมบูรณ์ แล้วศึกษาตามขอบเขตด้าน เนื้อหาที่กำหนดไว้

3.4 นำเอาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ศึกษาตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด

4. ขึ้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนา วิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับบทบาท
2. เอกสารที่เกี่ยวกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
3. เอกสารที่เกี่ยวกับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

เอกสารที่เกี่ยวกับบทบาท

1. ความหมายของบทบาท

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า หมายถึง “ การทำตามบท โดยปริยายหมายความว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู ”¹ นอกจากนี้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า “ บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ ”² และ พัชนี วรกวิน ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า “ บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้น ๆ และบทบาทจะเปลี่ยนไปตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป ”³ นอกจากนี้ ทรงพล ภูมิพัฒน์ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า

บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขากระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน เป็นต้นว่า บทบาทของพ่อ แม่ ของลูก สามี หรือภรรยา บทบาทนี้ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคล

---

¹ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. 2525. หน้า 453.

²สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. 2514. หน้า 46.

³พัชนี วรกวิน. จิตวิทยาสังคม. 2524. หน้า 51.

อื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการที่จะทำงานร่วมกันเป็นทีม บุคคลที่ละเมิดบทบาทของตนในสังคมถือเป็นการละเมิดกฎสังคม ผลคือ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมหรือบุคคลนั้นไม่อาจจะอยู่ในสังคมนั้น ๆ ได้¹

งามตา วนินทานนท์ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ในทำนองเดียวกันว่า

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกตามอำนาจหน้าที่ที่เขาได้รับมอบหมายมาจากกลุ่มให้ปฏิบัติตามสถานภาพของเขาในกลุ่มนั้น ๆ ดังนั้นบทบาทของบุคคลในกลุ่มเป็นอะไรขึ้นอยู่กับสถานภาพที่เขาถือครองอยู่ เช่น บทบาทของครูอาจารย์ อธิบดี นายอำเภอ ผู้จัดการธนาคาร หัวหน้าพรรคการเมือง เป็นต้น²

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า “ บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งตามนิสัยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง ”³ และ ภิญญู สาร⁴ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้สรุปได้ว่า บทบาท คือสิ่งที่บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รับรู้กันอยู่ทั่วไปว่าถูกคนอื่นลงความเห็นว่าเขาต้องทำสิ่งที่เรียกว่าบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ควบคุมกับตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับ นอกจากนี้ สงวน สุทธิเลิศอรุณ จำรัส ดั่งสุวรรณ และฐิติพงษ์ ธรรมานุสรณ์⁵ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า “ บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งตามนิสัยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง ” และ กมลรัตน์ หล้าสูงงษ์⁶ ก็ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกันซึ่งสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้น ๆ

¹ทองพล ภูมิพัฒน์. จิตวิทยาสังคม. 2541. หน้า 210 – 211.

²งามตา วนินทานนท์. จิตวิทยาสังคม. 2537. หน้า 394.

³สงวน สุทธิเลิศอรุณ. การบริหารการศึกษาฉบับปรับปรุง. 2529. หน้า 125.

⁴ภิญญู สาร. บทบาทของศึกษานิเทศก์จังหวัด. 2512. หน้า 10.

⁵สงวน สุทธิเลิศอรุณ จำรัส ดั่งสุวรรณ และฐิติพงษ์ ธรรมานุสรณ์. จิตวิทยาสังคม. 2522. หน้า 51.

⁶กมลรัตน์ หล้าสูงงษ์. จิตวิทยาสังคม. 2527. หน้า 50.

ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย ส่วน ทิตยา สุวรรณชฎ¹ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทมีลักษณะ 2 ประการ ดังนี้

1. บทบาทอุดมคติ เป็นบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมที่ควรจะต้องปฏิบัติ ซึ่งจะถูกระบุโดยกรอบค่านิยม ค่านำสั่งสอน หน้าที่และความรับผิดชอบ

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง เป็นบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมที่จะต้องปฏิบัติ โดยผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมได้นำเอาบทบาทอุดมคติไปแปลเพื่อปฏิบัติจริง บทบาทที่ 2 ปฏิบัติจริงนี้จะใกล้เคียงหรือแตกต่างจากบทบาทอุดมคติเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความหมายของผู้ปฏิบัติบทบาท

ทรรศนะ นักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคลซึ่งสมาชิกของสังคมมุ่งหวังให้เขากระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคม โดยมีกฎเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้และบทบาทจะเปลี่ยนไปตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป

2. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

บทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่และสถานภาพในสังคม นักวิชาการได้อธิบายถึงทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล² ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทเป็นการแสดงออกของบุคคลในด้านที่เกี่ยวกับคำพูด ลักษณะ ท่าทาง การตอบสนอง กิริยาอาการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อื่นทราบว่าตนกำลังทำหน้าที่อะไร มีตำแหน่งหรือฐานะทางสังคมอย่างไร โดยปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคล ได้แก่

1. อายุ เป็นตัวกำหนดบทบาทที่สำคัญ เพราะคนอายุต่างกันจะมีบทบาทแตกต่างกันไปด้วย
2. เพศ หญิงกับชายจะมีบทบาทตามที่สังคมกำหนดและยอมรับต่างกัน
3. อาชีพ คนแต่ละอาชีพจะมีบทบาทที่ต่างกัน

¹ทิตยา สุวรรณชฎ. ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากรคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ. 2510. หน้า 9 – 10.

²วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล. กระบวนการกลุ่ม. 2522. หน้า 61 – 62.

4. สถานะทางเศรษฐกิจ คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันจะมีบทบาทต่างกัน

5. ตำแหน่งในครอบครัว ในครอบครัวหนึ่ง ๆ พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง ฯลฯ จะมีบทบาทแตกต่างกัน

6. วิธีการต่าง ๆ ผู้เข้าร่วมวิธีการต่างกันจะถูกสังคมกำหนดบทบาทเอาไว้แตกต่างกัน

7. บุคลิกภาพของบุคคล บุคลิกภาพจะมีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคลมาก โดยบุคคลจะพยายามเลือกบทบาทต่าง ๆ ให้ตรงกับบุคลิกภาพของตน แต่จะไม่ชอบแสดงบทบาทที่ขัดกับบุคลิกภาพของตนหรือที่ตนไม่ถนัด

8. บทบาทภายในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มจะมีบทบาทแตกต่างกันออกไปตามตำแหน่งของตน เช่น บทบาทของผู้นำ บทบาทของเลขานุการ เป็นต้น

ประทุม แป้นสุวรรณ¹ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทเป็นภารกิจหน้าที่ที่มีอยู่ในตำแหน่งหนึ่ง เช่น ตำแหน่งอาจารย์ ตำแหน่งนักศึกษา เป็นต้น ซึ่งทุก ๆ ตำแหน่งต่างก็มีหน้าที่บทบาทของตนเองซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวัง และ พัทณี วรกวิน ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทบาทไว้ว่า “ บุคคลแสดงบทบาทของตนในกลุ่มเพื่อให้บุคคลอื่นพอใจ พฤติกรรมระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นจากสมาชิกในองค์การหรือกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะที่เผชิญหน้ากัน (face – to – face) นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลของการเกิดกลุ่ม ”² ส่วน ประมวล รัตนวงศ์³ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทสรุปได้ว่า บทบาทของบุคคลมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. บทบาทมีอยู่ในทุก ๆ สังคม และมีอยู่ก่อนที่คนจะเข้าไปปฏิบัติบทบาทนั้น
2. บทบาทมีอยู่ในตำแหน่งแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
4. การที่คนเราจะทราบฐานะตำแหน่งและบทบาทได้เป็นเพราะการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม
5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไป

¹ประทุม แป้นสุวรรณ. จิตวิทยาสังคม (ก.ศ. 322). 2522. หน้า 34.

²พัชนี วรกวิน. จิตวิทยาสังคม. 2524. หน้า 49 – 50.

³ประมวล รัตนวงศ์. จิตวิทยาเบื้องต้น. 2519. หน้า 40.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ จำรัส ดั่งสุวรรณ และฐิติพงษ์ ธรรมานุสรณ์¹ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทบาทสรุปได้ว่า ฐานะหรือตำแหน่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ว่า ควรจะมีบทบาทอย่างไรบ้าง ฉะนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้นสิ่งที่ควบคุมมากับตำแหน่งก็คือบทบาท เพราะว่าทุก ๆ ตำแหน่งจะต้องมีบทบาทกำกับ เปรียบเสมือนเหรียญถ้าด้านหนึ่งของเหรียญคือ ตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็คือบทบาทนั่นเอง และบุคคลผู้สวมบทบาทจะแสดงบทบาทได้ดี หรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้ คือ

1. วัฒนธรรม ประเพณี และความคาดหวังของสังคม
2. ลักษณะเฉพาะของสังคม
3. บุคลิกภาพและความจำเป็นของผู้แสดงบทบาท

นอกจากนั้นแล้วยังมีส่วนประกอบที่ส่งผลต่อบทบาทอีก 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท ในการแสวงหาบทบาทบางบทบาทแม้จะขาด พฤติกรรมบางอย่างไปหรือมิได้แสดงพฤติกรรมนั้นก็มิทำให้บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นผิดไป เช่น ครูที่เขียนกระดานดำแล้วควรจะล้างมือโดยทันที แต่หากไม่ได้ล้างมือก็มิได้ทำให้บทบาทของครู ผิดไป เป็นต้น

2. ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาท เป็นพฤติกรรมที่สำคัญมากของบทบาท ถ้าขาดส่วนนี้แล้วจะทำให้บทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ผิดไป เช่น บุคคลเป็นครูหากไม่ยอมสอน หนังสือก็ไม่อาจจะถือว่าผู้นั้นเป็นที่สมบุรณ์ได้ เพราะมิได้แสดงบทบาทที่สำคัญคือบทบาทในการสอน เป็นต้น

3. ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจน เป็นส่วน ของบทบาทที่กฎหมายและข้อบังคับกำหนดบังคับให้ปฏิบัติ ถ้าหากบุคคลที่สวมบทบาทตาม ตำแหน่งนั้นไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจนแล้ว จะถือว่า บุคคลผู้นั้นมิได้แสดงบทบาทตามตำแหน่งนั้น ๆ อย่างแท้จริง

สุชา จันทรเอม และสุรางค์ จันทรเอม ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า “ บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำ นั่นคือ สังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพ

¹สงวน สุทธิเลิศอรุณ จำรัส ดั่งสุวรรณ และฐิติพงษ์ ธรรมานุสรณ์. จิตวิทยาสังคม. 2522. หน้า 47 – 49.

นั้น ๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้”¹ และ ไพบูลย์ ช่างเรียน² ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ในทำนองเดียวกันซึ่งสรุปได้ว่า บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับตำแหน่งและสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ ดังนั้นบทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกัน ส่วน พัทธี วรกวิน ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้เช่นเดียวกันว่า “ทุกคนที่อยู่ในสังคมหรือในกลุ่มจะต้องมีบทบาทของตนอย่างน้อยก็เป็นสมาชิกของกลุ่มหรือของสังคมนั้น ๆ บทบาทจะคล้อยตามหรือสัมพันธ์กันกับตำแหน่งในกลุ่ม ถ้าหากบทบาทไม่คล้อยตามกับตำแหน่งจะเกิดความขัดแย้ง และเกิดปัญหาขึ้นทันที”³ นอกจากนี้ ทศนา บุญทอง⁴ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้สรุปได้ว่าการที่บุคคลจะแสดงบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ได้ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองปฏิบัติ
2. ประสบการณ์ของผู้แสดงบทบาทนั้น
3. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาทนั้น

เดโช สนวนานนท์⁵ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้สรุปได้ว่า มนุษย์เราแต่ละคนนอกจากจะรู้ถึงบทบาทต่าง ๆ ที่ตนควรแสดงแล้ว ยังจะต้องรู้ถึงบทบาทที่ผู้อื่นควรแสดงอีกด้วย เช่น ตำรวจนอกจากจะรู้ถึงบทบาทตำรวจแล้ว ยังจะต้องรู้ถึงบทบาทของผู้ร้ายด้วย โดยเฉพาะที่ต้องมีส่วนสัมพันธ์กับบทบาทของตน ถึงแม้ว่าตำรวจจะไม่เคยและไม่มีทางได้แสดงเป็นผู้ร้ายเลยก็ตาม ดังนั้นจึงอาจกล่าวเป็นกฎไว้อย่างกว้าง ๆ ได้ว่า ไม่มีบทบาทใดที่จะอยู่แยกตามลำพังได้ แต่ละบทบาทจะต้องมีคู่บทบาท ซึ่งคู่บทบาทนั้นอาจมีได้มากกว่าหนึ่งบทบาทก็ได้ บทบาทและคู่บทบาทนี้จะเชื่อมโยงสัมพันธ์และการสวมบทบาทได้นั้นจะประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. รู้ถึงส่วนของตนในสถานการณ์นั้น ๆ ว่าจะต้องเป็นไปอย่างไรหรือกล่าวอย่างสั้น ๆ ได้ว่าจะต้องรู้ถึงสถานะของตน

¹สุชา จันทรโสม และสุรางค์ จันทรโสม. จิตวิทยาสังคม. 2520. หน้า 46.

²ไพบูลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. 2516. หน้า 27.

³พัชนี วรกวิน. จิตวิทยาสังคม. 2524. หน้า 49.

⁴ทศนา บุญทอง. “ทฤษฎีบทบาท : แนวความคิดและการนำไปใช้ในวิชาชีพพยาบาล” พยาบาล. 4 (4) : 93 – 102: ตุลาคม – ธันวาคม 2525.

⁵เดโช สนวนานนท์. จิตวิทยาสังคม. 2518. หน้า 103 – 104.

2. การคิดถึงพฤติกรรมที่ควรจะแสดงในสถานการณ์นั้น ๆ ให้เหมาะกับสภาพของตัวตน

3. การคิดถึงพฤติกรรมของบทบาทอื่นที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะชี้แนะปฏิบัติอันควรแสดงแก่บทบาทของตน

4. ประเมินผลของการสวมบทบาทนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร

ทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท มีสาระสำคัญว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน บทบาทจะปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่และสถานภาพซึ่งบุคคลดำรงอยู่ และบทบาทจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่กำหนด ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคล เช่น อายุ เพศ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งในครอบครัว วิธีการต่าง ๆ บุคลิกภาพของบุคคล เป็นต้น

เอกสารที่เกี่ยวกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

1. ประวัติของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย¹ และณรงค์ ศิริปะชะนะ² ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการจัดตั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไว้สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดตั้งขึ้นครั้งแรกตาม “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488” มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือในกิจการหน้าที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่รัฐบาลโดยผ่านกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดตั้งขึ้นในกรณีที่จังหวัดนั้นมีประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมากพอสมควร กระทรวงมหาดไทยก็จะจัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดประกอบด้วยประธานกรรมการ และกรรมการซึ่งเป็นอิสลามศาสนิกมีจำนวนไม่ต่ำกว่าห้าคน แต่งตั้งและถอดถอนโดยกระทรวงมหาดไทย หากจังหวัดใดไม่มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทำหน้าที่แทน นอกจากนี้ยังให้อำนาจกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ด้วย ความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด โดยมีอิหม่ามเป็นประธาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามพระราชกฤษฎีกานี้ได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกเพียงในเขตพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล

¹ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย. ประเทศไทยกับโลกมุสลิม. ม.ป.ป. หน้า 85 – 86.

²ณรงค์ ศิริปะชะนะ. ประมวลกฎหมายและระเบียบราชการเกี่ยวกับกรรมการอิสลามและมัสยิด. 2518. หน้า 5.

ในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการปรับปรุง “พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พุทธศักราช 2490” และ “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2491” โดยตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นใช้แทนเรียกว่า “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540”¹ ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไว้สรุปได้ว่า จังหวัดที่มีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลไม่น้อยกว่าสามมัสยิด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกาศให้จังหวัดนั้นมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดคณะหนึ่ง ประกอบด้วยกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 30 คน ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการให้อิหม่ามประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นเป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้คณะกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ และเลขานุการ

2. คุณสมบัติของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540² ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ที่เป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไว้สรุปได้ว่า ผู้ที่เป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

1. เป็นมุสลิม ผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
2. มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์
3. เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี
4. เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด
5. เป็นผู้มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกศาสนา
6. เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
7. ไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 8 – 9.

² แหล่งเดิม. หน้า 4 – 9.

8. ไม่เป็นผู้เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

9. ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

10. ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

10. เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ก่อนวันคัดเลือก

11. มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ก่อนวันคัดเลือก

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540

3. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ไว้ดังต่อไปนี้

1. ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
2. กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดและจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย
3. ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
4. กำกับ ดูแล การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
5. พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
6. สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40 (4)
7. ส่งให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากหน้าที่ระหว่างถูกสอบสวน
8. พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด
9. แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง
10. ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

11. ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ
12. จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับ รายจ่าย ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และรายงานผลการดำเนินงาน สถานะการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละหนึ่งครั้งภายในเดือนมีนาคมของทุกปี
13. ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด¹

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ซึ่งจากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวพอจะสรุปได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ได้แก่ บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และบทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา เป็นแหล่งที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยชาวไทยมุสลิมได้อยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เหล่านี้มาช้านาน ดังที่ ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่า

ชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยนั้นเป็นชนพื้นเมืองมาแต่ดั้งเดิม มิได้สืบเชื้อสายมาจากชาวมุสลิมที่เข้ามาทำการค้าหรืออพยพมาจากดินแดนอื่น เพราะมีหลักฐานปรากฏว่าชนชาติดั้งเดิมเหล่านี้ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บนแหลมมลายูตั้งแต่ก่อนคริสต์ศักราชเป็นเวลา 43 ปี และมีอาณาจักรสำคัญคือ อาณาจักรลังกาสุกา ต่อมาประมาณ ค.ศ. 220 ชนชาตินี้ก็ได้ก่อตั้งอาณาจักรตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) ขึ้น ค.ศ. 685 เกิดอาณาจักรขึ้นใหม่คือ อาณาจักรศรีวิชัยมีอิทธิพลแผ่ไปทั่วแหลมมลายู และอาณาจักรตามพรลิงค์ก็ตกอยู่ในอำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยด้วย จนกระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่ 8

¹“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 9 – 10.

อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจลงและมีอาณาจักรใหม่เกิดขึ้นแทนที่คือ อาณาจักรมณฑลปาหิต ต่อมาถึง ค.ศ. 1401 อาณาจักรนี้ก็เสื่อมสลายลงและอิทธิพลของศาสนาอิสลามก็ได้แผ่เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมอินเดียที่เคยมีอยู่ในบริเวณนี้ ประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 8 ถึง ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 9 ศาสนาอิสลามได้เข้าฝังรกรากในอาณาจักรปัตตานี ซึ่งก่อตั้งโดย พยาตณู อันตารา มีตำนานเล่ากันว่าเนื่องมาจากพระองค์ได้ทรงประชวรหนักและแพทย์ในเมืองปัตตานีก็ไม่มีใครสามารถรักษาพระองค์ให้หายได้ ในที่สุดได้มีแพทย์มุสลิมคนหนึ่ง ชื่อ เช็ค ซาอิด ได้รับอาสาถวายการรักษาโดยขอสิ่งตอบแทนคือ ถ้ารักษาหายขอให้ พยาตณู อันตารา รับนับถือศาสนาอิสลาม พยาตณู อันตารา ก็ตกลงให้คำมั่นสัญญาตามความต้องการของแพทย์ แต่พอรักษาหายแล้ว พยาตณู อันตารา ก็กลับคำมั่นสัญญา ไม่ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม ในที่สุดก็ประชวรเป็นโรคเดิมอีก เช็ค ซาอิด ก็อาสาถวายการรักษาและกำหนดเงื่อนไขแบบเดิมอีก พระองค์ก็กลับคำมั่นสัญญาอีกเป็นเช่นนี้ถึง 3 ครั้ง พระองค์จึงได้ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม พร้อมทั้งมเหสี พระโอรส พระธิดา ทั้ง 3 พระองค์ และทุกพระองค์ก็ทรงเปลี่ยนพระนามตามศาสนาอิสลามด้วย ต่อมาชาววังและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินก็ปฏิบัติตามพระองค์ด้วยความสมัครใจ อาณาจักรปัตตานีจึงรับศาสนาอิสลามตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลังจากนั้นก็ขยายตัวไปครอบคลุมจังหวัดชายแดนภาคใต้¹

จรัล มะลูลีม กิตติมา อมรทัต และพรพิมล ตรีโชติ ได้กล่าวถึงชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่า

เดิมอาณาจักรลังกาสุกะนับถือพุทธศาสนาหรือศาสนาพราหมณ์ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียโดยตรง เพราะผู้ปกครองนครและเสนาบดีเป็นพราหมณ์เสียเป็นส่วนใหญ่ ศาสนาอิสลามเริ่มมีอิทธิพลอย่างจริงจังพร้อม ๆ กับการก่อตั้งอาณาจักรปัตตานี คือ ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 14 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 15 บางแหล่งก็กล่าวว่าศาสนาอิสลามเข้ามาฝังรกรากในอาณาจักรพุทธปัตตานีก่อนที่จะแพร่เข้าไปในอาณาจักรมะละกาด้วยซ้ำไป แต่ถ้าสันนิษฐานตามตำนานแล้ว กษัตริย์และประชาชนในปัตตานียอมรับนับถือศาสนาอิสลามในสมัยของพยาตณู อันตารา คือกษัตริย์องค์แรกที่ก่อตั้งรัฐปัตตานี

¹ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย. ประเทศไทยกับโลกมุสลิม. ม.ป.ป. หน้า 71.

ตำนานกล่าวว่า พระองค์ทรงประชวรหนัก และได้รับการรักษาให้หายได้โดยแพทย์ชาวมุสลิม ชื่อ ซัยด์ ซาอิด ซึ่งไม่ขอค่ารักษาแต่ให้ขอให้กษัตริย์ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม พยาตณู อันตารา และพระมเหสี พระโอรส และพระธิดา ก็ยอมรับอิสลามต่อมาชาววังและทั่วแผ่นดินก็ทำตามพระองค์ด้วยความสมัครใจ อาณาจักรปัตตานีจึงมีอิสลามเป็นศาสนาประจำอาณาจักรตั้งแต่นั้นมา เรื่องราวที่เกิดขึ้นในสมัยของพยาตณู อันตารานี้ ประมาณก่อน พ.ศ. 2104 เล็กน้อย เป็นระยะเดียวกับที่อิสลามแพร่เข้าไปในรัฐเคดาห์ กษัตริย์เคดาห์ได้ยอมรับนับถืออิสลามใน พ.ศ. 2017 ฉะนั้นศาสนาอิสลามจึงอาจเข้ามาทางเคดาห์มาสู่ปัตตานี¹

เสาวนีย์ จิตต์หมวด ได้กล่าวถึงชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่า

อิสลามเข้ามาในบริเวณ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยคือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และส่วนหนึ่งของสงขลา ซึ่งในอดีตบริเวณนี้ชื่อว่า อาณาจักรปัตตานี ปัตตานีเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากในเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะ 200 ปี ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16 – 18 อาณาจักรหรือรัฐปัตตานี เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ มีความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง มีระบบการทูตที่ดีจึงไม่ต้องตกไปเป็นอาณานิคมของชาวตะวันตก เช่น โปรตุเกส ฮอลันดา และอังกฤษ ที่ออกมาล่าอาณานิคมในบริเวณนี้ในเวลานั้น ด้วยเหตุนี้ปัตตานีจึงกลายเป็นแหล่งอารยธรรมอิสลาม แต่ต่อมาอาณาจักรนี้ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาโดยปริยายเป็นลำดับ²

ทรงชนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทยส่วนมากอาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ก็มีที่กระจัดกระจายอาศัยอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ มากบ้างน้อยบ้าง ประชาชนเหล่านี้แม้จะเป็นชนกลุ่มน้อยหากพิจารณาทั้งประเทศ แต่ถ้าพิจารณาบริเวณ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ก็กล่าวได้ว่าชาวไทยมุสลิมเป็นกลุ่มส่วนใหญ่ในบริเวณนี้

¹จรัล มะลูลีม กิติมา อมรทัต และพรพิมล ตริโซติ. ไทยกับโลกมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม. 2539. หน้า 70.

²เสาวนีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. 2535. หน้า 375 – 376.

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วทำให้ผู้วิจัยได้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา และสามารถนำเอาความรู้นี้ไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดกรอบความคิดในการศึกษา การเขียนเค้าโครงวิจัย ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลประกอบส่วนหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้

บทที่ 3

บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก มีประชากรในประเทศต่าง ๆ นับถือศาสนาอิสลามอยู่เป็นจำนวนมากโดยเรียกผู้นับถือศาสนานี้ว่า “มุสลิม” ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามอยู่จำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะทางภาคใต้ของประเทศ ศาสนาอิสลามได้เข้าสู่ประเทศไทยมานานแล้ว ดังที่ เสาวณีย์ จิตต์หมวด ได้กล่าวไว้ว่า “อิสลามได้เข้าสู่ดินแดนไทยในปัจจุบันประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 7 ในบริเวณของอาณาจักรปัตตานี ... จากหลักฐานต่าง ๆ เชื่อกันได้ว่าอิสลามเข้ามาโดยพ่อค้าชาวอาหรับที่เข้ามาติดต่อกับค้าขายและตั้งถิ่นฐาน”¹ และศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ก็ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า “ศาสนาอิสลามได้เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย โดยมีอิทธิพลอยู่บนแหลมมลายูก่อนแล้ว เพราะมีหลักฐานปรากฏว่าชาวมุสลิมจากประเทศอาหรับและอินเดียได้เข้ามาทำการค้าและเผยแพร่ศาสนาอิสลามแก่ผู้ที่อยู่บนแหลมมลายู”² จากคำกล่าวดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดว่าศาสนาอิสลามได้เข้าสู่ประเทศไทยทางภาคใต้มาช้านานแล้ว ภาคใต้ของประเทศไทยจึงเป็นแหล่งที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลานราธิวาส สตูล และสงขลา ซึ่งจังหวัดเหล่านี้ตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของภาคใต้ติดกับพรมแดนของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย แต่ละจังหวัดจึงมีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่มากกว่าในบริเวณจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศ โดยชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่หนาแน่นในจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา และสตูล ส่วนในจังหวัดสงขลานั้นมีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ในบางเขตพื้นที่เท่านั้น ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส³ ได้กล่าวถึงสถิติจำนวนประชากรทั้งหมดและจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา และสตูล

¹ เสาวณีย์ จิตต์หมวด. วัฒนธรรมอิสลาม. 2535. หน้า 375.

² ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย. ประเทศไทยกับโลกมุสลิม. ม.ป.ป. หน้า 71.

³ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส. ภารกิจและกิจกรรมสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส. 2543. หน้า 1-4.

ไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 จังหวัดนราธิวาสมีประชากรทั้งหมด 671,649 คน มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม 529,398 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 78.82 ของประชากรทั้งจังหวัด จังหวัดปัตตานีมีประชากรทั้งหมด 608,276 คน มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม 485,718 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 79.83 ของประชากรทั้งจังหวัด จังหวัดยะลามีประชากรทั้งหมด 358,011 คน มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม 279,705 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 78.13 ของประชากรทั้งจังหวัด และจังหวัดสตูลมีประชากรทั้งหมด 260,265 คน มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม 200,700 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 77.11 ของประชากรทั้งหมด ส่วนในจังหวัดสงขลานั้น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา¹ ได้กล่าวถึงสถิติจำนวนประชากรทั้งหมดและจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 จังหวัดสงขลามีประชากรทั้งหมด 1,236,379 คน มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม 405,973 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32.84 ของประชากรทั้งจังหวัด

การที่ในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัด คือ จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล และสงขลา มีชาวไทยมุสลิมอยู่เป็นจำนวนมากนั้น ทำให้ในเขตพื้นที่ดังกล่าวมีสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งแตกต่างไปจากเขตพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ โดยทั่วไปของประเทศไทยอย่างเด่นชัด ชาวไทยมุสลิมในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ยึดถือปฏิบัติตามหลักจริยธรรมอิสลาม ซึ่งเป็นคำสอนของศาสดามุฮัมมัด (ศอลฯ) ชุมชนชาวไทยมุสลิมโดยทั่วไปจะมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์รวมของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมอื่น ๆ ทั่วไปที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามในชุมชน โดยมีผู้รู้ทางศาสนาอิสลามซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการเชิดฟั่งอย่างสูงในสังคมชาวไทยมุสลิมเป็นผู้นำชุมชน รัฐบาลได้ตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการปกครองเขตพื้นที่ที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงได้กำหนดให้มีการเลือกผู้รู้ทางศาสนาอิสลามมาเป็นที่ปรึกษา และให้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ให้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ของแต่ละมัสยิดขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ และให้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” ขึ้นเพื่อกำกับดูแลการดำเนินงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดภายในจังหวัดนั้น ๆ อีกทั้งเพื่อดำเนินการในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่ง “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” นี้ได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกตาม “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488” คณะ

¹ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา. ข้อมูลการศึกษาของอำเภอ / กิ่งอำเภอ จังหวัดสงขลา. 2543. ไม่มีเลขหน้า.

กรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือในกิจการหน้าที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม แก่รัฐบาลโดยผ่านกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามพระราชกฤษฎีกานี้ได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกเพียงในเขตพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ต่อมาจึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุดนี้ขึ้นที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดอื่น ๆ หลังจากนั้นได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามหลายครั้ง จนปัจจุบันรัฐบาลได้ประกาศใช้ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540” การจัดตั้งและการดำเนินงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจึงเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540¹ มีบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการชุดนี้ไว้ใน “หมวด 4 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” โดยเฉพาะ ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ว่า จังหวัดใดมีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดไม่น้อยกว่าสามมัสยิด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกาศให้จังหวัดนั้นมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดคณะหนึ่ง ประกอบด้วยกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 30 คน การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการให้อิหม่ามประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นเป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติ ดังที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี และให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
2. กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดและจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย
3. ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
4. กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
5. พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
6. สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40 (4)

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 9 – 10.

7. สั่งให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากหน้าที่ ระหว่างถูกสอบสวน
8. พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด
9. แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่ง

ดังกล่าวว่างลง

10. ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
11. ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนา

อิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

12. จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับ รายจ่าย ของสำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และรายงานผลการดำเนินงานฐานะการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละหนึ่งครั้งภายในเดือนมีนาคมของทุกปี

13. ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

เนื่องจากพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้จังหวัดที่มีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดไม่น้อยกว่า 3 มัสยิด มี “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” คณะหนึ่งประกอบด้วยกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 30 คน แต่จังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทยมีจำนวนราษฎรที่นับถือศาสนาอิสลามและมีจำนวนมัสยิดแตกต่างกันมาก ดังนั้นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดของจังหวัดต่าง ๆ จึงอาจมีจำนวนแตกต่างกันได้ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย¹ จึงได้มีประกาศเรื่องกำหนดจำนวนจำนวนกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

จังหวัดที่มีมัสยิดตั้งแต่ 3 – 5 มัสยิด ให้มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 11 คน

จังหวัดที่มีมัสยิดตั้งแต่ 6 – 15 มัสยิด ให้มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน

---

¹ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามในประเทศไทย. 2542. หน้า 121.

จังหวัดที่มีมัสยิดตั้งแต่ 16 – 50 มัสยิด ให้มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 21 คน

จังหวัดที่มีมัสยิดตั้งแต่ 51 – 100 มัสยิด ให้มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 25 คน

จังหวัดที่มีมัสยิดตั้งแต่ 101 มัสยิดขึ้นไป ให้มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 30 คน

บริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่ละจังหวัด อันได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล และสงขลา เป็นแหล่งที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีมัสยิดอยู่หลายมัสยิดซึ่งมีจำนวนมากว่าในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย ดังที่ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้¹ ได้กล่าวถึงจำนวนมัสยิดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เหล่านี้ไว้ซึ่งสรุปได้ว่า ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2542) จังหวัดปัตตานีมีจำนวนมัสยิดมากที่สุดคือมีจำนวน 596 มัสยิด จังหวัดนราธิวาสมีจำนวนมัสยิด 566 มัสยิด จังหวัดยะลามีจำนวนมัสยิด 365 มัสยิด จังหวัดสงขลามีสถิตมีจำนวนมัสยิด 333 มัสยิด และจังหวัดสตูลมีจำนวนมัสยิด 172 มัสยิด จากสถิติเหล่านี้จะเห็นได้ว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัดดังกล่าวมีจำนวนมัสยิดมากกว่า 100 มัสยิดเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในจังหวัดต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีจำนวนกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้มากที่สุดตามประกาศของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย คือมีได้ตั้งแต่ 9 – 30 คน และในปัจจุบัน (พ.ศ. 2542) จังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัด ได้กำหนดให้มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจำนวน 30 คน² ทุกจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดของทุกจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่ามีทั้งที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และภาระหน้าที่ทั่วไปเกี่ยวกับหลักศาสนาอิสลาม ดังนั้นในการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงจำแนกบทบาทของคณะกรรมการอิสลามดังกล่าวออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

¹ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารสรุปการสัมมนาคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 117.

² รายชื่อกรรมการอิสลามประจำจังหวัดของจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัด. ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2544) ได้แสดงไว้แล้วในภาคผนวก.

1. บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

2. บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม

ผลการศึกษาดังกล่าวในแต่ละด้านของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่หลายประการที่เกี่ยวข้องกับ “มัสยิด” และ “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ดังนั้นการที่จะกล่าวถึงบทบาทส่วนนี้ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงจำเป็นต้องกล่าวถึง “มัสยิด” และ “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” เสียก่อนเป็นเบื้องต้น เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

มัสยิด เป็นสถานที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของศาสนาอิสลาม เป็นสถานที่ที่มุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจ และเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมอิสลามด้วย ดังที่ ราชบัณฑิตยสถานได้กล่าวถึงความหมายของมัสยิดไว้ว่าหมายถึง “สถานที่ซึ่งอิสลามิกชนใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม”¹ และ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้ให้นิยามของคำว่ามัสยิดไว้ในทำนองเดียวกันว่า “มัสยิด หมายความว่า สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม”² ส่วนวินัย สะมะอูน ได้กล่าวถึงมัสยิดไว้ว่า

มัสยิดเป็นสถาบันทางศาสนาอิสลามที่รับรองในอัลกุรอาน โดยระบุถึงในหลายแห่งด้วยกัน การศึกษาถึงบทบาทมัสยิดสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของอิสลาม และจริยวัตรของ

¹ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. 2525. หน้า 644.

² “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 4.

ท่านนบีมุฮัมมัด ซ.ล. มัสยิดไม่ได้มีความหมายเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนาเท่านั้น แต่ตามประวัติเป็นองค์การบริหารอิสลามโดยตรง โดยเปรียบพร้อมด้วยการปฏิบัติศาสนา การปกครอง การเมือง การทูต การตัดสินคดีความและอื่น ๆ¹

นอกจากนี้ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงมัสยิดไว้ว่า “มัสยิดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบพิธีละหมาดร่วมกันแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางของประชาชนในหมู่บ้านนั้น ๆ สำหรับจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเพณีและวันสำคัญทางศาสนาอิสลามอีกด้วย”² และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ได้กล่าวถึงมัสยิดไว้ว่า

มัสยิดนอกจากจะเป็นสถานที่ที่ละหมาดทุกวัน วันละ 5 ครั้งแล้ว มัสยิดยังเป็นศูนย์ของกิจกรรมทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอิสลามอีกด้วย เช่น เป็นสถานที่ศึกษาวิชาศาสนา จากอิหม่าม หรือผู้ที่มาบรรยายเป็นประจำ หรือในวันสำคัญทางศาสนาและวันศุกร์ ปัจจุบันในมัสยิดหลายแห่งได้จัดสอนวิชาศาสนาแก่เยาวชนมุสลิม โดยสร้างเป็นอาคารตั้งอยู่ใกล้เคียงกับมัสยิด เรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่าโรงเรียนตาดีกา บางแห่งเรียกว่า โรงเรียนฟิรดูอิน³

จากความหมายของ “มัสยิด” ดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ชัดว่า มัสยิดเป็นสถานที่สำคัญยิ่งของมุสลิม นอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจตามหลักของศาสนาอิสลามแล้ว ยังเป็นองค์การสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรมของมุสลิมอีกด้วย ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งและกำกับดูแลมัสยิดมาช้านาน โดยได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับมัสยิดนี้มาแล้วหลายฉบับ จนถึงปัจจุบันจึงได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540”⁴ ซึ่งตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มี

¹ วินัย สมะฮะฮุน. คู่มือการบริหารมัสยิดและชุมชน. 2539. หน้า 1.

² ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย. ประเทศไทยกับโลกมุสลิม. ม.ป.ป. หน้า 87.

³ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. หลักสูตรและเอกสารประกอบการปฐมนิเทศข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 100.

⁴ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 5, 8.

เนื้อหาที่เกี่ยวกับมัสยิดโดยตรง 2 หมวด คือ “ หมวด 2 การจัดตั้งและการเลิกมัสยิด ” และ “ หมวด 5 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ” ในหมวด 2 ที่ว่าด้วยการจัดตั้งและการเลิกมัสยิด นั้นมีสาระสำคัญสรุปได้ว่า การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม การเลิก และการจดทะเบียน มัสยิด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียน แล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้มี “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” เป็นผู้แทนของมัสยิด ในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก และมัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วให้ดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดภายใน 90 วันนับแต่วันจดทะเบียน

จังหวัดชายแดนภาคใต้แต่ละจังหวัด อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา เป็นแหล่งที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมายาวนานจนถึงปัจจุบัน ในเขตจังหวัดต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีมัสยิดอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งมากกว่าในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย เป็นอย่างมาก ดังที่ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้¹ ได้กล่าวถึงสถิติจำนวน มัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูล ณ วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2542 จากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ซึ่งปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 สถิติจำนวนมัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งในประเทศไทย

จังหวัด	จำนวน มัสยิด	จังหวัด	จำนวน มัสยิด	จังหวัด	จำนวน มัสยิด
กรุงเทพมหานคร	165	นครนายก	25	ลำปาง	1
กาญจนบุรี	6	ฉะเชิงเทรา	56	ลำพูน	1
ชัยนาท	1	ชลบุรี	26	พะเยา	1
นครปฐม	1	ตราด	9	เพชรบูรณ์	1
นครสวรรค์	1	ปราจีนบุรี	2	แม่ฮ่องสอน	2
ปทุมธานี	28	ระยอง	8	กระบี่	163
ประจวบคีรีขันธ์	10	กาฬสินธุ์	1	ชุมพร	6
พระนครศรีอยุธยา	56	ขอนแก่น	3	ตรัง	116

¹ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารสรุปการสัมมนาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 117.

ตาราง 1 (ต่อ)

จังหวัด	จำนวน มัสยิด	จังหวัด	จำนวน มัสยิด	จังหวัด	จำนวน มัสยิด
เพชรบุรี	13	นครราชสีมา	2	นครศรีธรรมราช	105
ราชบุรี	2	สกลนคร	1	นราธิวาส	566
ลพบุรี	3	สุรินทร์	1	ปัตตานี	596
สมุทรปราการ	11	อุดรธานี	1	พังงา	83
สมุทรสงคราม	1	อุบลราชธานี	1	พัทลุง	82
สระบุรี	3	ชัยภูมิ	2	ภูเก็ต	42
สิงห์บุรี	1	เชียงใหม่	11	ยะลา	365
สุพรรณบุรี	1	เชียงราย	4	ระนอง	23
อ่างทอง	1	ตาก	4	สงขลา	333
นนทบุรี	19	พิษณุโลก	1	สตูล	172
จันทบุรี	1	แพร่	1	สุราษฎร์ธานี	40
		พิจิตร	1		

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่ละจังหวัดมีจำนวนมัสยิดมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศ โดยเรียงลำดับจากจังหวัดที่มีจำนวนมัสยิดมากที่สุดลงไปดังนี้ จังหวัดปัตตานีมีจำนวนมัสยิด 596 มัสยิด จังหวัดนราธิวาสมีจำนวนมัสยิด 566 มัสยิด จังหวัดยะลามีจำนวนมัสยิด 365 มัสยิด จังหวัดสงขลามีจำนวนมัสยิด 333 มัสยิด และจังหวัดสตูลมีจำนวนมัสยิด 172 มัสยิด รวมจำนวนมัสยิดเฉพาะในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัดดังกล่าว มีจำนวน 2,032 มัสยิด

มัสยิดแต่ละแห่งจะมี “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” เป็นผู้บริหารมัสยิดและดำเนินกิจการต่าง ๆ ซึ่งตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540¹ ได้กล่าวถึงคณะกรรมการชุดนี้ไว้พอจะสรุปสาระสำคัญได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 10 – 13.

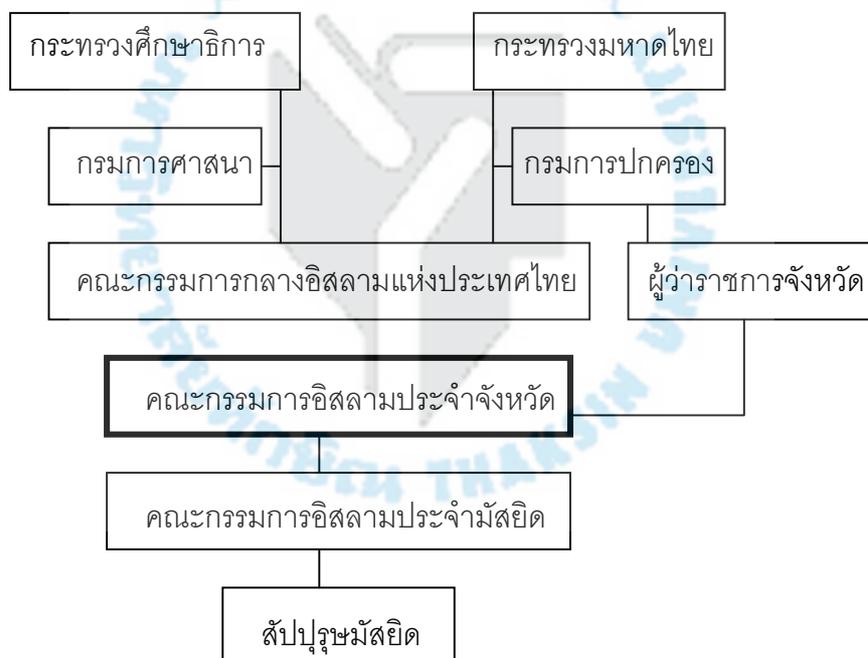
คณะหนึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน โดยมีอิหม่ามเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง มีคอบเต็บและบิหลันเป็นรองประธานกรรมการโดยตำแหน่ง และมีกรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัจปุระประจำมัสยิดนั้น กำหนด จำนวนไม่น้อยกว่า 6 คน แต่ไม่เกิน 12 คน กรรมการโดยตำแหน่งอื่นได้แก่ อิหม่าม คอบเต็บ และบิหลัน อยู่ในตำแหน่งกรรมการชุดนี้โดยไม่กำหนดเวลา ส่วนกรรมการคนอื่น ๆ ที่ได้มาโดยการคัดเลือกมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ดังต่อไปนี้

1. บำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย
2. วางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
3. ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย
4. สนับสนุนสัจปุระในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
5. พิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัจปุระประจำมัสยิด
6. อำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัจปุระประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด
7. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัจปุระประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ
8. จัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัจปุระประจำมัสยิด และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง
9. จำหน่ายชื่อสัจปุระประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
10. จัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสยิดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริง และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิดแล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี
11. ดูดวงจันทร์และแจ้งผลการดูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
12. ส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

จากอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ทำให้เห็นได้ชัดว่า คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการประกอบศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม และการพัฒนาสังคมมุสลิมเกือบทุกด้านในแต่ละท้องถิ่นที่มีมัสยิดตั้งอยู่ ดังที่ วินัย สะมะฮุน ได้กล่าวถึงคณะกรรมการชุดนี้ไว้ว่า “กรรมการมัสยิดเป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ทางสังคมโดยตรง และเป็นบทบาทที่ใกล้ชิดกับประชาชนในระดับท้องถิ่นมากที่สุด ดังนั้น หากได้พัฒนาบทบาทมัสยิดถึงระดับมาตรฐานจริง ๆ มัสยิดจะสามารถทำหน้าที่พัฒนาชุมชน หรือพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ”¹

การดำเนินงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดขึ้นอยู่กับภารกิจกับดูแลของ “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” และ “คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย” ตามลำดับ ดังปรากฏรายละเอียดในแผนภูมิการบริหารกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย ตามภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิการบริหารกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย

(ที่มา : วินัย สะมะฮุน. คู่มือการบริหารมัสยิดและชุมชน. 2539. หน้า 3.)

¹วินัย สะมะฮุน. คู่มือการบริหารมัสยิดและชุมชน. 2539. หน้า คำนำ.

จากแผนภูมิการบริหารกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทยข้างบนนี้แสดงให้เห็นชัดว่า “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” มีบทบาทในการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดโดยตรง ก่อนที่เรื่องต่างๆ จะไปถึงคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอีกชั้นหนึ่ง จากข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” มีบทบาทเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับ “มัสยิด” และ “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ในเขตจังหวัดนั้น ๆ เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์การศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540” จึงได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของ “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ไว้ในมาตรา 35 (3) ความว่า “ปฏิบัติตามคำแนะนำที่แจ้งของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย”¹ และในพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันนี้ก็ได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของ “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” ไว้ในมาตรา 26 ซึ่งมีจำนวน 13 ข้อ ในบรรดาอำนาจหน้าที่เหล่านี้มีที่เกี่ยวข้องกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอยู่เป็นจำนวนมากดังที่ได้กล่าวมาแล้วเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีบทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหลายประการ ซึ่งผลการศึกษามหาวิทยาลักษณ์ดังกล่าวของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์การศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 มาตรา 26 (2) ว่า “กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจังหวัด และจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย”² บทบาทในการกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจึงเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งเมื่อพิจารณาตามแผนภูมิการบริหารกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ชัดว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นองค์กรระดับเหนือคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจึงมีหน้าที่กำกับดูแล ตรวจตรา และให้ข้อ

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์การศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 10

² แหล่งเดิม. หน้า 9.

เสนอแนะต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานแก่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งสอดคล้องกับที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไว้ในมาตรา 26 อันจะเห็นได้ว่าบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในการกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นมีขอบข่ายกว้างขวางมาก กล่าวคือจะครอบคลุมอำนาจหน้าที่ทั้งปวงของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งจากการสัมภาษณ์ อับดุลการิม การี¹ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส อับดุลฮาเรม ฮิเล² เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และ สุรียา ปันจอร์³ เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทในการกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจังหวัดและจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย ในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1. การกำกับดูแลการปฏิบัติตนของกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแต่ละคน ทั้งที่เป็นความประพฤติส่วนตัว และการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ว่ามีการปฏิบัติงานที่เหมาะสมหรือไม่ ผิดไปจากหลักศาสนาอิสลามและกฎหมายต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร เพื่อจะได้ตักเตือน เสนอแนะ หรือหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงอย่างเหมาะสมต่อไป

2. การออกคำสั่งให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดปฏิบัติบางเรื่องที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามและกฎหมายต่าง ๆ เช่น การกำหนดให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดทุกคน

¹ อับดุลการิม การี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

² อับดุลฮาเรม ฮิเล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนฝั่งเมือง ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³ สุรียา ปันจอร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ของทุกมัสยิดภายในจังหวัดหนึ่ง ๆ ฝ้าดูดวงจันทร์ในช่วงเข้าสู่เดือนรอมฎอน¹ เพื่อจะได้ดำเนินการกำหนดวันถือศีลอด (วันบวช) และวันออกจากการถือศีลอด (วันออกบวช) โดยหากกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคนใดในเขตพื้นที่ใดเห็นดวงจันทร์ก็ให้แจ้งต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่มีมัสยิดตั้งอยู่ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้นก็ตรวจสอบหาข้อเท็จจริงว่าเป็นไปตามนั้นจริงหรือไม่ หากเป็นจริงตามนั้นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดก็จะทำเรื่องแจ้งไปยังคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อที่จะได้ประกาศให้ชาวไทยมุสลิมทุกคนในประเทศไทยรับทราบและกำหนดวันถือศีลอด (วันถือบวช) และวันออกจากการถือศีลอด (วันออกบวช) อย่างเป็นทางการ เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมทั่วประเทศจะได้ยึดถือปฏิบัติต่อไป เป็นต้น

3. การทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานระหว่างคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นองค์กรระดับเหนือของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดภายในจังหวัดนั้น ๆ และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นองค์กรระดับล่างของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจะประสานนโยบาย ระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง หรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ ไปยังคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ก็จะส่งเรื่องผ่านมายังคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเสียก่อน เพื่อให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้รับรู้และประสานไปยังคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอีกชั้นหนึ่ง การแสดงบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในลักษณะเช่นนี้ จะทำให้ภาพของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในฐานะ องค์กรระดับเหนือคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดชัดเจนขึ้น และการประสานเรื่องต่าง ๆ จะรวดเร็วและเป็นระบบขึ้น รวมทั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะได้ทราบเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้ดีขึ้นด้วย อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องสมบูรณ์ต่อไป เรื่องที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทำหน้าที่เป็นผู้ประสานจากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ไปสู่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีหลายเรื่อง เช่น ระเบียบว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและการถอดถอนคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ระเบียบว่าด้วยการอนุญาตให้จัดตั้งมัสยิดใหม่ เป็นต้น

¹ รอมฎอน เป็นภาษาอาหรับ หมายถึงเดือนที่ 9 ของฮิจญ์เราะฮ์ศักราช อันเป็นเดือนที่พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานถูกประทานจากพระผู้เป็นเจ้า เป็นเดือนที่ละเว้นจากการกิน การดื่ม เพศสัมพันธ์ การพูดเท็จ พูดให้ร้าย ต่ำทอ พูดเรื่องไร้สาระ และกิเลสความชั่วต่าง ๆ

ในการกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด นั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้ดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายลักษณะ ดังที่ สะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา อาศิส พิทักษ์คุมพล² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และบาห์รี มาห์หมัด³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ได้ใช้วิธีต่าง ๆ ในการกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ อิสลามประจำมัสยิด ซึ่งพอจะสรุปเป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้ดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายลักษณะ เช่น การที่กรรมการ อิสลามประจำจังหวัดไปตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดด้วย ตนเอง การสอบถามสัปบุรุษหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดบางคน การสอบถามชาวบ้าน ในละแวกมัสยิดตั้งอยู่ เป็นต้น เพื่อจะได้รับทราบว่ามีปัญหาการ ปฏิบัติงานในเรื่องใดบ้างและมีปัญหาอย่างไร

2. การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะนำเอาปัญหาต่าง ๆ ที่รับทราบมาศึกษาวิเคราะห์ว่า เกิดจากมูลเหตุใด และจะมีวิธีการปรับปรุงแก้ไขได้อย่างไร การวิเคราะห์ปัญหานี้จะมอบให้เป็น หน้าที่ของฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือถ้าเป็นปัญหาสำคัญ ๆ บางปัญหาอาจจัดให้มีการประชุม ในรูปของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งอาจนำเข้าไปเป็นวาระประชุมประจำเดือน หรือ

¹ สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผิงเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

² อาศิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

³ บาห์รี มาห์หมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ญลุ อำเภอ เมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

อาจกำหนดวันประชุมเป็นการเฉพาะ และบางครั้งอาจมีการเชิญคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เข้าร่วมประชุมด้วย เป็นต้น

3. การดำเนินการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาลงจากที่ได้นำปัญหามา วิเคราะห์กับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว เช่น แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการ อิสลามประจำมัสยิดกับสัปบุรุษ โดยการประสานและทำความเข้าใจกันระหว่างคณะกรรมการ อิสลามประจำมัสยิดกับสัปบุรุษในเบื้องต้น หากไม่สามารถตกลงกันได้ทางคณะกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัดจะดำเนินการขอประจามติจากเสียงส่วนมากของสัปบุรุษ เป็นต้น

4. การติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลาม ประจำมัสยิด โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้ติดตามประเมินการแก้ปัญหการปฏิบัติ งานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายวิธี เช่น การมอบหมายให้ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องสรุปการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การติดตามการปฏิบัติ หน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นระยะ ๆ เป็นต้น

2. การประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิด

สัปบุรุษประจำมัสยิด เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งของมัสยิดแต่ละแห่ง ซึ่ง พระราช บัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้ให้ความหมายของสัปบุรุษ ประจำมัสยิดไว้ว่า “สัปบุรุษประจำมัสยิด” หมายความว่า มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำ มัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด แต่ผู้ นั้นจะเป็นสัปบุรุษเกินกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้”¹ และ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ได้กล่าวถึงสัปบุรุษประจำมัสยิดไว้ว่า “สัปบุรุษ บรรดามุสลิมทั้งหมดที่อยู่ในหมู่ บ้านหรือใกล้เคียงกับมัสยิดหนึ่งมัสยิดใดและไปละหมาด ณ มัสยิดนั้นเป็นประจำ ภาษาพื้นเมือง เรียกว่า “มะฆุม” สัปบุรุษหนึ่งคนจะมีชื่อในทะเบียนสัปบุรุษของมัสยิดเพียงแห่งเดียว”² สัปบุรุษ ประจำมัสยิดมีบทบาทสำคัญต่อมัสยิดแต่ละแห่งเป็นอย่างมาก และเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับ

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจา นุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤษภาคม 2540 หน้า 4.

² ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. หลักสูตรและเอกสารประกอบการ ปฐมนิเทศข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 104.

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดด้วย กล่าวคือเป็นผู้ประชุมคัดเลือกกรรมการประจำมัสยิดประเภทที่มีได้เป็นโดยตำแหน่ง ดังที่ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 30 (4) ว่า “กรรมการอื่นตามจำนวนที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนด จำนวนไม่น้อยกว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคน”¹ โดยบทบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดไว้อีกว่า ผู้ที่จะมาเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามบางประการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 32 ซึ่งในบรรดาคุณสมบัติดังกล่าวนี้มีคุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งของผู้ที่กำหนดไว้ในมาตรา 32 (2) ว่า “เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนคัดเลือก”² นอกจากนั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดไว้อีกว่า ผู้ที่จะเป็นอิหม่าม³ คอเต็บ⁴ และบิหลัน⁵ จะต้องมีความสัมพันธ์ประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเป็นสัปบุรุษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 31 (5) ว่า “เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก”⁶ เช่นเดียวกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสัปบุรุษประจำมัสยิดเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อมัสยิดแต่ละแห่งที่สัปบุรุษคนนั้น ๆ มีรายชื่ออยู่ และมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้น ๆ เป็นอย่างมาก อีกทั้งมีบทบาทในการปฏิบัติงานของมัสยิดตลอดจนพัฒนาสังคมไทยมุสลิมให้สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามและหลักกฎหมายบ้านเมืองด้วย ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 จึงได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไว้ในมาตรา 35 ซึ่งมีถึง 12 ประการ อำนาจหน้าที่ดังกล่าวมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัปบุรุษประจำมัสยิดอยู่หลายประการ คือที่ปรากฏในมาตรา 35 (4) ถึงมาตรา 35 (9) ดังต่อไปนี้

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 หน้า 11.

² แหล่งเดิม.

³ อิหม่าม หมายถึง ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด.

⁴ คอเต็บ หมายถึง ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด.

⁵ บิหลัน หมายถึง ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา.

⁶ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 หน้า 11.

มาตรา 35 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

...

- (4) สนับสนุน**สัปบุรุษ**ในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (5) พิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็น**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิด
- (6) อำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด
- (7) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่าง**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ
- (8) จัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียน**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิด และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความจริง
- (9) จำหน่ายชื่อ**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม¹

การที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิดเป็นอย่างมากดังกล่าวแล้วนั้น ในบางครั้ง**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิดอาจรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นและไม่สามารถตกลงหรือปรับความเข้าใจกันได้ **สัปบุรุษ**ประจำมัสยิดก็อาจจะร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จึงเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่จะต้องประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์นั้น ดังที่ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในมาตรา 26 (3) ความว่า “ ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของ**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิด ซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ”² ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีบทบาทในการประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของ**สัปบุรุษ**ประจำมัสยิด ซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดภายในจังหวัดนั้น ๆ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั้ง 5 จังหวัดชายแดน

¹พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 หน้า 12.

²แหล่งเดิม. หน้า 9.

ภาคใต้ อันได้แก่ แวดีอราแม มะมิงจิ¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี สะมะแอ ฮารี² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา อับดุลเร้าะห์มาน อับดุลสมัด³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส บาห์รี ม่าเหรีม⁴ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ อาศิส พิทักษ์คุมพล⁵ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคน ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า ในบริเวณ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่แล้วยังไม่เกิดกรณีสัปบุรุษประจำมัสยิดร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเกี่ยวกับการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ทั้งนี้อาจจะเนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ ที่สำคัญคือ สัปบุรุษประจำมัสยิดกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดส่วนใหญ่แล้วมีความรู้จักสนิทสนมมาก่อนเป็นอย่างดี บางคนเป็นญาติกันก็มี บางคนเป็นเพื่อนกันก็มี เมื่อมีเรื่องต่าง ๆ เกิดขึ้นก็สามารถตกลงทำความเข้าใจกันได้ดี ไม่จำเป็นต้องยื่นเรื่องร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งการกระทำเช่นนั้นเท่ากับทำให้ภาพของสัปบุรุษประจำมัสยิดและกรรมการอิสลามประจำมัสยิดของมัสยิดนั้น ๆ เป็นภาพที่ไม่ดีด้วย รวมทั้งทำให้มุสลิมในเขตพื้นที่ที่มัสยิดนั้นตั้งอยู่

¹แวดีอราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

²สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³อับดุลเร้าะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

⁴บาห์รี ม่าเหรีม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำจร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁵อาศิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

มีความรู้สึกไม่ดีต่อสัปบุรุษประจำมัสยิดและกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแห่งนั้นด้วย เมื่อมุสลิมทั่วไปเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อสัปบุรุษและกรรมการอิสลามประจำมัสยิดย่อมเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติศาสนกิจและการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนมุสลิมในเขตพื้นที่นั้น ๆ นอกจากนี้แล้วการที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัดดำรงตำแหน่งได้เพียง 1 ปีกว่า ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดในกรณีดังกล่าวยังไม่เกิดให้เห็น เนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดของ 5 จังหวัดดังกล่าวต่างก็ได้รับการเลือกตั้งพร้อมกัน คือตั้งแต่วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน การร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในกรณีดังกล่าวในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงยังไม่ปรากฏ อย่างไรก็ตามกรณีที่สัปบุรุษประจำมัสยิดบางคนมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นก็มิได้อยู่บ้างในแทบทุกจังหวัด เนื่องจากในแต่ละจังหวัดมีมัสยิดอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ไม่รุนแรงมากนักจึงสามารถรับความเข้าใจหรือตกลงกันได้ไม่ถึงขั้นที่จะต้องร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเข้าใจในบทบาทที่มีต่อกรณีดังกล่าวเป็นอย่างดี เนื่องจากกรรมการทุกคนได้รับรู้ถึงอำนาจหน้าที่ตามที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดไว้ บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกี่ยวกับกรณีดังกล่าวจึงเป็นบทบาทในลักษณะการประสานความเข้าใจในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเพื่อระงับความขัดแย้งเสียก่อนที่จะเกิดการร้องทุกข์ ดังที่ แวดืออราแม มะมิงจิ¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี อับดุลฮาเรม ฮิเล² เลขานุการกรรมการ

¹ แวดืออราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

² อับดุลฮาเรม ฮิเล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

อิสลามประจำจังหวัดยะลา และฝือ เบ็ญกีเต้ม¹ ผู้ช่วยฝ่ายการเงิน กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงบทบาทในเรื่องนี้ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไว้สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ตระหนักถึงความขัดแย้งที่สัปบุรุษอาจเห็นว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นอย่างดี จึงได้เตรียมการป้องกันในเรื่องนี้หลายลักษณะเพื่อเป็นการระงับไม่ให้เกิดเรื่องร้ายแรงขึ้น เช่น การมอบหมายให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่เป็นคนในเขตพื้นที่นั้นดูแลรับผิดชอบมัสยิดเขตพื้นที่ของตน โดยมีกรรมการรับผิดชอบทุกเขตพื้นที่ในจังหวัดนั้น ส่วนพื้นที่หนึ่ง ๆ จะมีจำนวนกรรมการฯ เท่าไรขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละเขตพื้นที่ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่รับผิดชอบดูแลเขตพื้นที่ใดก็จะทำหน้าที่ประสานความเข้าใจระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดและกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นด้วย จึงทำให้สัปบุรุษประจำมัสยิดกับกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความเข้าใจกันเป็นอย่างดี เมื่อมีเรื่องขัดแย้งกันก็ประสานกันได้ง่าย นอกจากนั้นแล้วคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยังเตรียมพร้อมหากมีการร้องทุกข์ของสัปบุรุษว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ดังจะเห็นได้ว่าในบางจังหวัดได้แต่งตั้งกรรมการฯ เพื่อปฏิบัติหน้าที่นี้โดยตรง เช่น ที่จังหวัดสงขลาจัดให้มีคณะกรรมการฝ่ายประนีประนอมข้อพิพาท ที่จังหวัดสตูลจัดให้มีคณะกรรมการฝ่ายประนีประนอม ที่จังหวัดปัตตานีจัดให้มีคณะกรรมการฝ่ายกฎหมาย เป็นต้น

3. การกำกับดูแลการคัดเลือกและการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นองค์กระระดับเหนือคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดภายในจังหวัดนั้น ๆ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจึงมีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักกฎหมายและหลักศาสนาอิสลาม ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไว้อย่างชัดเจน ดังที่ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไว้ใน มาตรา 26 (4) ถึงมาตรา 26 (7) ดังนี้

¹ฝือ เบ็ญกีเต้ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

มาตรา 26 ในจังหวัดที่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

...

- (4) กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
- (5) พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
- (6) สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40 (4)
- (7) สั่งให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพักหน้าที่ระหว่างถูกสอบสวน¹

บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีต่อคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

การกำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย การคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติและพัฒนาภารกิจต่าง ๆ ของมัสยิดนั้น ๆ ตลอดจนดำเนินกิจการอื่น ๆ ที่เป็นการสร้างสรรค์พัฒนาสังคมมุสลิมในละแวกที่มัสยิดตั้งอยู่และสังคมมุสลิมทั่วไป จึงจำเป็นจะต้องมีการคัดเลือกมุสลิมที่มีความรู้ความสามารถสูงและมีคุณสมบัติอื่น ๆ เหมาะสมมาเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แต่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอย่างละเอียดชัดเจน ดังนั้นคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยซึ่งตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างดีจึงได้กำหนดระเบียบเกี่ยวกับเรื่องนี้ขึ้นเป็นการเฉพาะ คือ “ระเบียบ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. 2542” ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป ซึ่งระเบียบนี้มีรายละเอียดเนื้อหาแบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ หมวด 1 กำหนดการคัดเลือก หมวด 2 บัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก หมวด 3 การประชุมสับปฐมุช หมวด 4 การลงคะแนน และ หมวด 5 การแต่งตั้งและการร้องคัดค้าน โดยแต่ละหมวดมีสาระสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 9.

การกำหนดการคัดเลือก มีสาระสำคัญ ๆ ดังนี้

1. เมื่อตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดว่างลง ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแจ้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง
2. การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดประกาศกำหนดวันเลือก สถานที่เลือก เวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด การลงคะแนนให้สัปบุรุษของมัสยิดที่จะทำการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 45 วัน ก่อนวันทำการคัดเลือก

ผู้มีสิทธิคัดเลือก มีสาระสำคัญ ๆ ดังนี้

1. ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจากทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดที่จะทำการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจำนวน 3 ชุด ส่งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดรับทราบ และให้ประธานกรรมการหรือผู้ได้รับมอบหมายลงนามรับทราบพร้อมประทับตราสำคัญคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกชุด ชุดที่หนึ่งให้ปิดประกาศที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ชุดที่สอง และชุดที่สามมอบให้คณะกรรมการคัดเลือกนำไปใช้ในวันเลือกหนึ่งชุด และสำรองไว้ติดที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหนึ่งชุด การปิดประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดชุดที่หนึ่งต้องปิดประกาศก่อนวันคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่น้อยกว่า 45 วัน เพื่อให้ผู้มีสิทธิได้ตรวจสอบ และขอแก้ไขให้ถูกต้องก่อนวันเลือกไม่น้อยกว่า 15 วัน
2. ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ประกอบด้วย ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานที่ประชุมเป็นประธานคณะกรรมการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และกรรมการคัดเลือก ผู้ซึ่งประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเห็นสมควรและมีจำนวนที่เหมาะสม โดยให้ทำหน้าที่ดำเนินการคัดเลือกตรวจสอบหลักฐาน บันทึกคะแนนและงานอื่น การลงมติวินิจฉัยของคณะกรรมการคัดเลือกให้ถือเสียงข้างมากโดยความเห็นชอบของประธานคณะกรรมการคัดเลือก

การประชุมสัปบุรุษ มีสาระสำคัญดังนี้

1. สัปบุรุษผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้องมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป และเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก เว้นแต่กรณีที่เกิดความผิดพลาดในการจัดทำทะเบียนสัปบุรุษ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดสอบสวนและเห็นชอบให้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้

2. ในวันคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้คณะกรรมการคัดเลือกประชุม สัปบุรุษที่จะทำการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับคัดเลือก ตลอดจนวิธีคัดเลือกให้สัปบุรุษ ทุกคนทราบ ให้คณะกรรมการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดบันทึกเหตุการณ์และกรณี ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการคัดเลือกไว้เป็นหลักฐานทุกระยะ

การลงคะแนน มีสาระสำคัญ ๆ ดังนี้

1. ในกรณีคัดเลือกโดยวิธีลับ ให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกแสดงหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรที่ทางราชการออกให้ เมื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกได้แสดงหลักฐานดังกล่าวและกรรมการคัดเลือกเห็นว่าเป็นผู้มีสิทธิคัดเลือกให้อ่านชื่อและที่อยู่ของผู้นั้นดัง ๆ ถ้าไม่มีผู้มีสิทธิคัดเลือกอื่นทักท้วง ให้หมายเหตุชนิดและหมายเลขหลักฐานไว้ในบัญชีรายชื่อผู้มี สิทธิคัดเลือก ในกรณีคัดเลือกโดยวิธีเปิดเผย ที่ประชุมสัปบุรุษอาจขอให้มีการตรวจสอบหลักฐาน ของผู้มีสิทธิคัดเลือกก็ได้

2. วิธีคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้กระทำโดยวิธีลับ เว้นแต่ที่ประชุม สัปบุรุษฝ่ายข้างมากร้องขอให้กระทำโดยวิธีเปิดเผย

การแต่งตั้งและร้องคัดค้าน มีสาระสำคัญดังนี้

1. เมื่อเสร็จการคัดเลือกและปรากฏผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้ บันทึกผลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดซึ่งเป็นผลเบื้องต้น มีพยานอย่างน้อย 3 คน ลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน แล้วให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกนำบันทึกผลการคัดเลือกเป็นหลักฐานเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาอนุมัติแต่งตั้งต่อไป

2. ให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกรายงานผลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำ มัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด พร้อมด้วยหลักฐานการคัดเลือก เพื่อพิจารณา อนุมัติแต่งตั้งให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดและออกหนังสือแต่งตั้งตามแบบทำระเบียนนี้โดยเร็ว

3. ให้ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติแต่งตั้ง ในกรณีที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ไม่อนุมัติแต่งตั้งให้เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องได้รับความเห็นชอบจากกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัดไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนทั้งหมดที่มีอยู่ขณะนั้น

4. หนังสือแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้ติดไว้ ณ มัสยิดโดยเปิดเผย

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีบทบาทในการ กำกับดูแลการคัดเลือกและการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยต้องดำเนินการให้เป็นไป

ตามกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์ อาศิส พิทักษ์คุมพล¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา อับดุลเรีอะห์มาน อับดุลสมัด² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส อับดุลละหมาด สะหมะ³ ฝ่ายประชาสัมพันธ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา อับดุลลอฮ์ อาเก็ม⁴ ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ มะยาลี ตาเยะ⁵ ฝ่ายประชาสัมพันธ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคนต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกัน ซึ่งสรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการกำกับดูแลการคัดเลือก และการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1. การกำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เมื่อกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งว่างลงหรือหมดวาระ อิหม่ามซึ่งเป็นผู้นำในมัสยิดแห่งนั้นก็ดำเนินการแจ้งเรื่องให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดรับทราบทันที หรือบางครั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดำเนินการแจ้งเรื่องให้อิหม่ามรับทราบเกี่ยวกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่หมดวาระลง แล้วสั่งการจัดให้มีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดชุดใหม่ทันที

¹อาศิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

²อับดุลเรีอะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

³อับดุลละหมาด สะหมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴อับดุลลอฮ์ อาเก็ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁵มะยาลี ตาเยะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่รับผิดชอบพื้นที่แต่ละแห่งให้ไปเป็นประธานในการกำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้น ซึ่งอาจมีเพียง 1 คน หรือบางครั้ง 2 คน หรืออาจจะมากกว่านั้นก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้บางครั้งจะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่ เป็นต้น เข้าร่วมดูแลความเรียบร้อยในพื้นที่นั้น ๆ ด้วย และในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นจะต้องมีสัปบุรุษประจำมัสยิดเป็นผู้เสนอชื่อและผู้รับรองในการเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ดังที่ อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส บาห์รี ม่าห์เรียม² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ นิมุ มะกาเจ³ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคนต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกัน ซึ่งสรุปได้ว่า การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจะต้องมีสัปบุรุษประจำมัสยิดเป็นผู้เสนอชื่อ 1 คน และมีผู้รับรองอย่างน้อย 2 คน ในการเสนอรายชื่อของผู้ที่จะเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้น ส่วนมากสัปบุรุษประจำมัสยิดมักจะเสนอรายชื่อกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเท่ากับจำนวนกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ว่างลงหรือหมดวาระลง

ดังนั้นหากมีผู้เสนอรายชื่อกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมากเกินไปที่กฎหมายกำหนดไว้จึงเป็นอำนาจหน้าที่ของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่รับผิดชอบในพื้นที่นั้นจะต้องจัดให้มี

¹อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544

²บาห์รี ม่าห์เรียม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

³นิมุ มะกาเจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย นอกจากนี้ สะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ศักดิ์กรีธา บิลแสละ² รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และ มฮัมมัด สีกี³ รองเลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า กรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอำนาจในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดโดยเฉพาะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่รับผิดชอบในพื้นที่แต่ละแห่งมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ว่างลงหรือหมดวาระลง ซึ่งในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดกระทำได้ 2 แบบ คือ แบบลับ และแบบเปิดเผย ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแบบลับนั้นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะกำหนดหมายเลขของผู้สมัครกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไว้อย่างชัดเจน แล้วให้สัปบุรุษประจำมัสยิดในพื้นที่นั้นกากบาทในช่องหมายเลขที่ต้องการเท่านั้น ส่วนแบบเปิดเผยนั้นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีบทบาทกำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดโดยเปิดโอกาสให้สัปบุรุษประจำมัสยิดได้ใช้สิทธิของตนเองในการเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งส่วนมากจะใช้วิธีการโหวตเสียงโดยการยกมือ ดังนั้นหากผู้สมัครกรรมการอิสลามประจำมัสยิดรายใดได้รับเสียงสนับสนุนมากก็จะเป็นผู้ได้รับการคัดเลือก และการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดส่วนมากจะเลือกกันในวันศุกร์ ซึ่งเป็นวันที่สัปบุรุษมารวมตัวกันที่มัสยิดเป็นจำนวนมาก

2. การแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เมื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ ก็เป็นหน้าที่ของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่เป็นประธานในการกำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่นั้นที่จะต้องนำ

¹สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

²ศักดิ์กรีธา บิลแสละ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544

³มฮัมมัด สีกี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

เสนอรายชื่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่วาระในที่ประชุมใหญ่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อแจ้งให้ทราบและดำเนินการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้ถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบที่กำหนดไว้ต่อไป ดังที่ แวดือราแม มะมิงจิ¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี สะมะแอ ฮารี² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา หมาดยูไล๊ะ ล่าโยค³ ฝ่ายติดตามและประเมินผลกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล อับดุลหาลิม ลาเต๊ะ⁴ ฝ่ายวิชาการ และการต่างประเทศกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และ ฮัมดี สะหนิ⁵ ฝ่ายทะเบียนมัสยิดกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวถึงบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 5 จังหวัดคือ ปัตตานี ยะลา สตูล สงขลา และนราธิวาส มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เช่น ในจังหวัดปัตตานี แวดือราแม มะมิงจิ⁶ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และ

¹แวดือราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

²สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³หมาดยูไล๊ะ ล่าโยค เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴อับดุลหาลิม ลาเต๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁵ฮัมดี สะหนิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2544.

⁶แวดือราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

อับดุลมานะ เจ๊ะและ¹ ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานีได้แต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดนี้จำนวน 31 มัสยิด และในปี พ.ศ. 2544 ได้แต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดนี้จำนวน 13 มัสยิด

ในจังหวัดสงขลา อาคิส พิทักษ์คุมพล² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และ สุรินทร์ เหมนุกูล³ ฝ่ายทะเบียนและแผนงานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาได้แต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดนี้จำนวน 15 มัสยิด

ในจังหวัดนราธิวาส อับดุลเร้าะห์มาน อับดุลสมัด⁴ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส และ ฮัมดี สะหนิ⁵ ฝ่ายทะเบียนมัสยิดกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาสได้แต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดนี้จำนวน 552 มัสยิด เป็นต้น

---

¹อับดุลมานะ เจ๊ะและ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

²อาคิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

³สุรินทร์ เหมนุกูล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁴อับดุลเร้าะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

⁵ฮัมดี สะหนิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2544.

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแต่ละจังหวัดจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกำกับดูแล การคัดเลือกและการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งจะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามกฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาในเรื่องสำคัญอื่น ๆ ประกอบด้วย ดังที่ ๓ มะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา อูมา แมะ² เลขาธิการ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และอับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ³ ฝ่ายการเงินกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในการกำกับดูแลการคัดเลือกและการแต่งตั้ง กรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะต้องยึดตามหลักกฎหมาย ที่กำหนดไว้และพิจารณาในเรื่องสำคัญอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น สถานที่คัดเลือกกรรมการอิสลาม ประจำมัสยิดจะต้องกว้างขวางพอ สัปบุรุษประจำมัสยิดจะต้องมีความพร้อมในการคัดเลือก กรรมการอิสลามประจำมัสยิด เป็นต้น

4. การพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิด

มัสยิดเป็นสถานที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของศาสนาอิสลาม เป็นสถานที่มุสลิมใช้ประกอบ ศาสนกิจ สอนและเผยแพร่ศาสนาอิสลาม และเป็นศูนย์กลางทางสังคมและวัฒนธรรมของมุสลิม ด้วยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นการสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด จึง เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งจึงต้องมีกฎหมายรองรับและต้องดำเนินการกันอย่างจริงจังและ ถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เป็นเฉพาะโดยบัญญัติไว้ใน “หมวด 2 การจัดตั้งและการ เลิกมัสยิด” ดังปรากฏตั้งแต่มาตรา 12 ถึง มาตรา 15 ดังต่อไปนี้

¹ ๓ มะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผิงเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

² อูมา แมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

³ อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

มาตรา 12 การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม การเลิก และการจดทะเบียนมัสยิด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดตั้ง การรวม และการเลิกมัสยิด ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 13 ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกเพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

มาตรา 14 มัสยิดที่เป็นนิติบุคคลอาจเลิกได้โดยการจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

บรรดาทรัพย์สินของมัสยิดที่เลิกตามวรรคหนึ่ง ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ใกล้ที่สุด ถ้าไม่อาจทำได้ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ในลำดับถัดไป เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยมีผู้อุทิศให้ และผู้อุทิศให้ได้แสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 15 มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วให้ดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามหมวด 5 ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันจดทะเบียน¹

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การย้าย การรวม และการยกเลิกมัสยิด ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ตามมาตรา 26 (8) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ จากมาตราดังกล่าวในพระราชบัญญัตินี้แล้วจะเห็นได้ว่า มาตรานี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับการสร้าง การจัดตั้ง การรวม การเลิก และการจดทะเบียนมัสยิดไว้อย่างกว้าง ๆ ในมาตรา 12 โดยการดำเนินการดังกล่าวเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ด้วยเหตุนี้กระทรวงมหาดไทยจึงได้ออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับเรื่องนี้ขึ้นโดยเฉพาะคือ “กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540”² ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 กฎกระทรวงฉบับนี้มีรายละเอียดเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ

¹“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 5 – 6.

² แหล่งเดิม.

หมวด 1 การสร้างและการจัดตั้งมัสยิด หมวด 2 การจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด และหมวด 3 การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด บทบาทในการดำเนินงานในส่วนนี้ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจังหวัดอื่นทุกจังหวัด จึงต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงฉบับนี้ ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึงสารบัญญัติที่สำคัญ ๆ ของกฎกระทรวงฉบับนี้ จึงขอกล่าวสรุปสาระสำคัญในแต่ละหมวดดังต่อไปนี้

การสร้างและการจัดตั้งมัสยิด มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. บุคคลใดประสงค์จะสร้างมัสยิดให้ยื่นคำขอรับความเห็นชอบต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด พร้อมด้วยเอกสารดังต่อไปนี้

- 1.1 แผนผังแสดงการใช้ที่ดินและสิ่งก่อสร้างของมัสยิด
- 1.2 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งมัสยิดและระยะห่างจากมัสยิดอื่น
- 1.3 สำเนาหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินที่ใช้สร้างมัสยิด
- 1.4 สำเนาหนังสือสัญญาซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินตาม

กฎหมายทำกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด แสดงความจำนงว่าจะให้ที่ดินดังกล่าวเพื่อสร้างมัสยิด

1.4 สำเนาหนังสือรับรองการจดทะเบียน วัตถุประสงค์ และผู้มีอำนาจลงชื่อแทนนิติบุคคล

2. ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาคำขอให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำขอ และให้แจ้งมติเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบให้สร้างมัสยิดเป็นหนังสือให้ผู้ขอทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันที่มติดังกล่าว กรณีที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติไม่เห็นชอบให้สร้างมัสยิด ให้แสดงเหตุผลที่ไม่ให้ความเห็นชอบในหนังสือแจ้งมติดังกล่าวด้วย

3. เมื่อได้สร้างอาคารมัสยิดเสร็จและพร้อมที่จะใช้ปฏิบัติศาสนกิจได้แล้ว ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบได้สร้างมัสยิดแจ้งการสร้างมัสยิดแล้วเสร็จ เพื่อขอความเห็นชอบจัดตั้งมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และเมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการสร้างมัสยิดนั้นเป็นไปตามแบบแปลนและแผนผังที่ได้ให้ความเห็นชอบไว้แล้ว และมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดได้ ให้แจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ขอรับความเห็นชอบทราบมติดังกล่าว

การจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. การจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบให้สร้างและจัดตั้งมัสยิดหรืออิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ประจำมัสยิดที่ได้รับมอบหมายจากผู้ได้รับความเห็นชอบให้สร้างและจัดตั้งมัสยิด ยื่นคำขอต่อนายอำเภอท้องที่ พร้อมด้วยเอกสารดังต่อไปนี้

1.1 หนังสือแจ้งมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

1.2 สำเนาหนังสืออนุญาตให้ก่อสร้างอาคารมัสยิดหรือใบรับแจ้งการก่อสร้างอาคารมัสยิด ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

2. เมื่อนายอำเภอท้องที่ได้รับคำขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดพร้อมด้วยเอกสารแล้ว ให้ตรวจสอบความถูกต้องแล้วเสนอไปยังพนักงานเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยความเห็นของตนภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณามีคำสั่งภายใน 20 วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากนายอำเภอท้องที่ และแจ้งคำสั่งนั้นให้นายอำเภอท้องที่เพื่อแจ้งให้ผู้ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดทราบ กรณีพนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งรับจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่ผู้ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด และแจ้งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อดำเนินการจัดให้มีการประกาศการจัดตั้งมัสยิดนั้นในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่แสดงเหตุผลแห่งการไม่รับจดทะเบียนไว้ในหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังผู้ขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดด้วย

3. มัสยิดใดที่ได้สร้างและมีการประกอบศาสนกิจอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ประสงค์จะขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิด ให้อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ประจำมัสยิดนั้นยื่นคำขอรับความเห็นชอบจัดตั้งมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดได้แล้ว ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบให้จัดตั้งมัสยิดนั้นมาขอจดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้

การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. การย้ายมัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งแล้ว ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดยื่นคำขอรับความเห็นชอบให้ย้ายมัสยิด พร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบคำขอนั้นต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และเมื่อได้ย้ายไปประกอบศาสนกิจยังมัสยิดแห่งใหม่แล้ว ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแจ้งต่อนายอำเภอท้องที่เพื่อแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้แก้ไขรายการในทะเบียนจัดตั้งมัสยิดให้ถูกต้อง

2. การรวมมัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งแล้ว สามารถรวมกันเข้าเป็นมัสยิดเดียวกับอีกมัสยิดหนึ่งที่เป็นหลักได้ โดยให้ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดของแต่ละมัสยิดร่วมกันยื่นคำขอรับความเห็นชอบพร้อมด้วยเอกสารตามที่ระบุไว้ในแบบคำขอนั้นต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เมื่อให้ความเห็นชอบแล้ว ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแจ้งต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อดำเนินการให้มีการประกาศการรวมมัสยิดในราชกิจจานุเบกษา การรวมมัสยิดให้มีผลนับแต่วันที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ความเห็นชอบ และให้มัสยิดเดิม

เป็นอันสิ้นสุดสภาพ โดยให้บรรดาทรัพย์สิน หนี้สิน สิทธิ และความรับผิดชอบของมัสยิดเดิมโอนไปเป็นของมัสยิดใหม่นับแต่วันที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ความเห็นชอบ

3. การเลิกมัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งแล้ว ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคนใดคนหนึ่ง ยื่นคำขอรับความเห็นชอบให้เลิกมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเห็นชอบแล้ว ให้ผู้ขอเลิกมัสยิดยื่นคำขอจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียนเลิกมัสยิดโดยบันทึกสาเหตุแห่งการเลิกลงในทะเบียนจัดตั้งมัสยิด และแจ้งต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อดำเนินการให้มีการประกาศการเลิกมัสยิดในราชกิจจานุเบกษา กรณีไม่มีประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้นายอำเภอท้องที่เป็นผู้ยื่นคำขอรับความเห็นชอบให้เลิกมัสยิดต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และเป็นผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การรวม การย้าย และการเลิกมัสยิด ในเขตจังหวัดนั้น ๆ โดยต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ๓ ะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บาห์รี ม่าเฮอร์ม² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล อาคีล พิทักษ์คุมพล³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา

¹ ะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

² บาห์รี ม่าเฮอร์ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำจร หมู่ที่ 1 ตำบล ฌลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

³ อาคีล พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544

อูมา แมะ¹ เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และมามะสุดี วาแม² ฝ่ายทะเบียนมัสยิดกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวถึงบทบาทในส่วนนี้ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไว้สรุปได้ว่า เท่าที่ผ่านมาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัดคือ ยะลา สตูล สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส มีบทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดเฉพาะในเรื่องการจัดตั้งมัสยิด ยังไม่ปรากฏว่ามีการรวม การย้าย และการเลิกมัสยิด โดยได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิดขึ้นทั้งในเขต 5 จังหวัด เช่น ในจังหวัดสงขลา อาศิส พิทักษ์คุมพล³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และสุรินทร์ เหมนุกูล⁴ ฝ่ายทะเบียนและแผนงานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ได้พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิดขึ้นในจังหวัดนี้จำนวน 4 มัสยิด คือ จัดตั้งขึ้นในอำเภอหาดใหญ่ 2 มัสยิด ในอำเภอเทพา 1 มัสยิด และในอำเภอจะนะ 1 มัสยิด ซึ่งมีมัสยิดที่จัดตั้งขึ้นทั้ง 4 มัสยิด มีดังต่อไปนี้

1. มัสยิดดารุสลาม หมู่ที่ 2 ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่
2. มัสยิดคลองอู่ตะเภา หมู่ที่ 4 ตำบลคลองอู่ตะเภา อำเภอหาดใหญ่
3. มัสยิดกอมารุลญันนะฮ์ หมู่ที่ 2 ตำบลลำไพล อำเภอเทพา
4. มัสยิดดารุลาอามาน หมู่ที่ 6 ตำบลนาทิว อำเภอจะนะ

¹อูมา แมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

²มามะสุดี วาแม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³อาศิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁴สุรินทร์ เหมนุกูล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2544 มีมัสยิดที่กำลังดำเนินการขอจดทะเบียนเพิ่มอีก 4 มัสยิด ในจังหวัดสตูล บาห์รี มาห์ริ่ม¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ อามีน มัณยามีน² รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิดขึ้นใน จังหวัดนี้จำนวน 8 มัสยิด คือ จัดตั้งขึ้นในอำเภอละงู 3 มัสยิด ในอำเภอทุ่งหว้า 2 มัสยิด ในอำเภอควนกาหลง 2 มัสยิด และในกิ่งอำเภอมะนัง 1 มัสยิด ซึ่งมัสยิดที่จัดตั้งขึ้นทั้ง 8 มัสยิดมีดังต่อไปนี้

1. มัสยิดนูรุลมัวะชีนีน หมู่ที่ 3 ตำบลละงู อำเภอละงู
2. มัสยิดฮามีดียะฮ์ หมู่ที่ 9 ตำบลกำแพง อำเภอละงู
3. มัสยิดอูษมานียะฮ์ หมู่ที่ 12 ตำบลกำแพง อำเภอละงู
4. มัสยิดบ้านช่องไทร หมู่ที่ 3 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า
5. มัสยิดสุดัลลอฮ์ หมู่ที่ 6 ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า
6. มัสยิดเราฎอตุลญันนะฮ์ หมู่ที่ 5 ตำบลอุไคเจริญ อำเภอควนกาหลง
7. มัสยิดอัชชาฟีอีฮ์ หมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งน้อย อำเภอควนกาหลง
8. มัสยิดบ้านวังพระเคียน หมู่ที่ 6 ตำบลนิคมพัฒนา กิ่งอำเภอ มะนัง

ในจังหวัดนราธิวาส อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด³ ประธานกรรมการอิสลามประจำ

¹บาห์รี มาห์ริ่ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลอง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²อามีน มัณยามีน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลอง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

³อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

จังหวัดนราธิวาส และ ฮัมดี สะหนิ¹ ฝ่ายทะเบียนมัสยิดกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาสได้พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิดขึ้นในจังหวัดนี้จำนวน 5 มัสยิด คือ จัดตั้งขึ้นในอำเภอระแงะ 1 มัสยิด ในอำเภอตากใบจำนวน 1 มัสยิด ในอำเภอเมืองนราธิวาส 1 มัสยิด ในอำเภอสุคีริน 1 มัสยิด ในอำเภอแว้ง 1 มัสยิด ซึ่งมัสยิดที่จัดตั้งขึ้นทั้ง 5 มัสยิด มีดังต่อไปนี้

1. มัสยิดนุรุลฮูดา หมู่ที่ 1 ตำบลมะ รือโบตก อำเภอระแงะ
2. มัสยิดดารุลอีมาม หมู่ที่ 6 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ
3. มัสยิดนุรุลอิสลามียะห์ หมู่ที่ 4 ตำบลโคกเคียน อำเภอเมืองนราธิวาส
4. มัสยิดซาฟีนาคูลอากีเราะห์ หมู่ที่ 4 ตำบลสุคีริน อำเภอสุคีริน
5. มัสยิดอัลอิบรอร หมู่ที่ 6 ตำบล โสะจุด อำเภอแว้ง

ในปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาสได้พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิดขึ้นในจังหวัดนี้จำนวน 2 มัสยิด คือ จัดตั้งขึ้นในอำเภอสุโงโกลก 1 มัสยิด ในอำเภอสุโงปาตี 1 มัสยิด ซึ่งมัสยิดที่จัดตั้งขึ้นทั้ง 2 มัสยิด มีดังต่อไปนี้

1. มัสยิดดารุลสลาม หมู่ที่ 2 ตำบลปุโยะ อำเภอสุโงโกลก
2. มัสยิดนุรุลฮีลารี หมู่ที่ 4 ตำบลซากอ อำเภอ สุโงปาตี

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2544 มีมัสยิดที่กำลังดำเนินการขอจดทะเบียนเพิ่มอีกประมาณ

19 มัสยิด

ในจังหวัดปัตตานี แวดืออราแม มะมิงจิ² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และอับดุลมานะ เจ๊ะและ³ ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี

¹ฮัมดี สะหนิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2544.

²แวดืออราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

³อับดุลมานะ เจ๊ะและ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานีได้พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิดขึ้นในจังหวัดนี้จำนวน 3 มัสยิด คือ จัดตั้งขึ้นในอำเภอสายบุรี 1 มัสยิด ในอำเภอทุ่งยางแดง 1 มัสยิด ในอำเภอยะรัง 1 มัสยิด ซึ่งมัสยิดที่จัดตั้งขึ้นทั้ง 3 มัสยิด มีดังต่อไปนี้

1. มัสยิดนุรุลอิซฮานห์ หมู่ที่ 1 ตำบลละหาร อำเภอสายบุรี
2. มัสยิดนุรุลอิซฮานห์ หมู่ที่ 3 ตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง
3. มัสยิดนุรุฮิดายะห์ หมู่ที่ 5 ตำบลเขาตุม อำเภอยะรัง

ในปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานีได้พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิดขึ้นในจังหวัดนี้จำนวน 4 มัสยิด คือ จัดตั้งขึ้นในอำเภอโคกโพธิ์ 2 มัสยิด ในอำเภอสายบุรี 1 มัสยิด ในอำเภอเมืองปัตตานี 1 มัสยิด ซึ่งมัสยิดที่จัดตั้งขึ้นทั้ง 4 มัสยิด มีดังต่อไปนี้

1. มัสยิดอัลมุกตะชิมบิลละห์ หมู่ที่ 4 ตำบลปากล่อ อำเภอโคกโพธิ์
2. มัสยิดนุรุดีน หมู่ที่ 3 ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์
3. มัสยิดดารุลอีมาน หมู่ที่ 3 ตำบลตะบิ้ง อำเภอสายบุรี
4. มัสยิดดารุลนาอีม หมู่ที่ 3 ตำบลตะลุ โปะ อำเภอเมืองปัตตานี

การจัดตั้งมัสยิดต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัดดังกล่าวจะต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแต่ละจังหวัดจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพิจารณาจัดตั้งมัสยิด ซึ่งจะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาในเรื่องสำคัญอื่น ๆ ประกอบด้วยอีกหลายอย่าง ดังที่ สะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา เฉิม เหมมัน² เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา

¹สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²เฉิม เหมมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

มามะสุดี วาแม¹ ฝ่ายทะเบียนมัสยิดกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมา และ หวันหลง บังแลมาปูเลา² ฝ่ายวิชาการและเผยแพร่กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในการพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิดนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะต้องยึดตามหลักกฎหมายที่กำหนดไว้ และพิจารณาในเรื่องสำคัญ ๆ อื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ที่ดินจัดตั้งมัสยิดจะต้องเป็นที่ดินที่มีเนื้อที่กว้างขวางพอสำหรับสร้างอาคารมัสยิด ซึ่งอาจจะเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์หรือที่ดินที่มีเอกชนเป็นเจ้าของก็ได้ แต่ถ้าเป็นที่ดินที่มีเอกชนเป็นเจ้าของจะต้องมีการมอบที่ดินส่วนนั้นให้เป็นเขตมัสยิดอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรเสียก่อน จะต้องมีมาก่อนสร้างอาคารมัสยิดให้พอที่จะปฏิบัติศาสนกิจได้สะดวกตามสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ จะต้องเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเป็นเอกลักษณ์อย่างชัดเจน และจะต้องมีสัปบุรุษประจำมัสยิดไม่น้อยกว่า 40 คน เป็นต้น

5. การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่สำคัญประการหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 มาตรา 26 (9) ความว่า “ แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง ”³ ดังนั้นในที่นี้ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้นำที่สำคัญทางศาสนาอิสลามเป็นเบื้องต้นเสียก่อนดังต่อไปนี้

อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ต่างก็เป็นตำแหน่งผู้นำทางศาสนาอิสลามประจำมัสยิดหนึ่ง ๆ เพียงแต่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ดังที่ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึงความหมายของตำแหน่งทั้ง 3 ตำแหน่งนี้ไว้ในมาตรา 4 ว่า

¹มามะสุดี วาแม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบิ้ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครราชสีมา ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²หวันหลง บังแลมาปูเลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบิ้ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 39 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

³“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 9.

“อิหม่าม หมายความว่า ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด คอเต็บ หมายความว่า ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด บิหลั่น หมายความว่า ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา”¹ นอกจากนี้ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้กล่าวถึงตำแหน่งทั้ง 3 ตำแหน่งนี้ไว้ดังนี้

อิหม่าม เป็นคำภาษาอาหรับแปลว่า “ผู้นำ” ถ้าในการละหมาดเรียกว่า “ผู้นำการละหมาด” ในประเทศไทย อิหม่าม หมายถึง ผู้นำท้องถิ่นมุสลิม โดยมีมัสยิดเป็นจุดศูนย์รวมมีงานทำเป็นอาชีพเช่นเดียวกับชายทั่วไป ไม่ถือเป็นนักบวชหรือนักพรตเช่นเดียวกับคอเต็บและบิหลั่น ในปัจจุบันอิหม่ามต้องทำหน้าที่ทั้งด้านศาสนาและสังคมผู้นำท้องถิ่นด้วย คอเต็บ เป็นภาษาอาหรับแปลว่า “เทศน์หรือแสดงเทศนา” โดยทั่วไปมักเข้าใจคำว่าคอเต็บเป็นเพียงผู้แสดงธรรมในวันศุกร์ หรือเทศนาในวันสำคัญ ๆ ทางศาสนาเท่านั้น ซึ่งความจริงแล้ว คอเต็บ ยังหมายถึงแสดงเทศนาชักชวนมนุษยประพฤติปฏิบัติในคุณธรรมอันดีงามแห่งอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นในมัสยิดหรือนอกมัสยิด และคอเต็บยังมีหน้าที่บริหารอีกด้วยในฐานะที่เป็นรองประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

บิหลั่น เดิมเป็นชื่อสาวของท่านศาสดามุฮัมมัด เป็นผู้ประกาศเชิญชวนละหมาด (บั้งหรืออะซาน) เป็นคนแรกในประวัติศาสตร์อิสลาม ชาวบ้านทั่วไปนิยมเรียกชื่อนี้แก่ผู้มีตำแหน่งประกาศเชิญชวนละหมาด และการให้เกียรติหรือรำลึกถึงผู้ทำหน้าที่นี้คนแรกตามความจริงแล้วผู้ทำหน้าที่ประกาศเชิญชวนละหมาดภาษาอาหรับเรียกว่า “มุอัซซิน”²

การที่มุสลิมคนใดจะได้ตำแหน่งเป็นอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น นั้นจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติถึง คุณสมบัติลักษณะต้องห้าม และการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ไว้ในมาตรา 31 ดังนี้

¹“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 4.

²ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. หลักสูตรและเอกสารประกอบการปฐมนิเทศข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 101 – 102.

มาตรา 31 อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17
- (2) อ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานได้ถูกต้อง
- (3) สามารถนำในการปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (4) มีความสามารถแสดงธรรมได้
- (5) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือกอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ไม่ถือเป็นนักพรตหรือนักบวช

การพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด¹

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ไว้ในมาตรา 37 มาตรา 38 และมาตรา 39 ตามลำดับ ดังนี้

มาตรา 37 อิหม่ามมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามปฏิบัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (2) ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย
- (3) แนะนำให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย

- (4) อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ
- (5) สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสยิด

มาตรา 38 คอเต็บมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการแสดงธรรมแก่สัปบุรุษประจำมัสยิด

¹“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 11.

มาตรา 39 บิหลันมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา¹

จากข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ได้แบ่งการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามออกเป็น 3 ระดับ คือ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย พร้อมทั้งได้กำหนดคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตลอดจนอำนาจหน้าที่ และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการแต่ละระดับไว้ด้วย ส่วนที่เกี่ยวกับอิหม่าม คอเต็บ และบิหลันนั้น พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดเพียงคุณสมบัติลักษณะต้องห้าม และอำนาจหน้าที่ไว้ (ดังกล่าวแล้วในมาตรา 31 และมาตรา 37-39) แต่การพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลันนั้นได้กำหนดไว้เพียงแต่ว่า ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จึงได้กำหนดระเบียบเกี่ยวกับเรื่องขึ้นคือ “ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน พ.ศ. 2542” ซึ่งระเบียบนี้ได้ประกาศเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 และกำหนดให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป ระเบียบฉบับนี้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลันไว้ในข้อ 6 และข้อ 7 ดังนี้

ข้อ 6 อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก ต่อประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
- (3) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง เพราะขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 31 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540
- (4) สัปบุรุษประจำมัสยิดจำนวนเกินกว่ากึ่งหนึ่งยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดขอให้พ้นจากตำแหน่ง และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนและวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 13.

(5) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความประพฤติในทางไม่สงบเรียบร้อยหรือขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม หรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์ของมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่สอบสวนแล้วเห็นว่าพฤติการณ์แห่งความผิดที่ได้กระทำยังไม่ถึงขั้นให้พ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจวินิจฉัยให้ภาคทัณฑ์ไว้ก่อนก็ได้

(6) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะไม่ปฏิบัติหน้าที่อิหม่ามตามมาตรา 37 คอเต็บตามมาตรา 38 และบิหลันตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือน

(7) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะไม่ปฏิบัติหน้าที่อิหม่ามตามมาตรา 37 คอเต็บตามมาตรา 38 และบิหลันตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ได้เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(8) มัสยิดถูกยุบเลิก

ข้อ 7 อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามข้อ 6 (3) (4) (5) (6) และ (7) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย พิจารณาวินิจฉัยให้เสร็จภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้เป็นที่สุด

การยื่นคำร้องคัดค้าน และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการสอบสวน การพิจารณาการยื่นคำร้องคัดค้านและการวินิจฉัยคำร้องคัดค้าน กรณีให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่ง พ.ศ. 2542 มาใช้บังคับโดยอนุโลม¹

¹ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามในประเทศไทย. 2542. หน้า 67-68.

ในการออกประกาศฉบับนี้นั้น คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้มี “บันทึกต่อท้ายระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น พ.ศ. 2542”¹ ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ในการกำหนดระเบียบดังกล่าว คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้พิจารณาหลักศาสนาอิสลาม ในกรณีที่อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น เข้าไปดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จะมีผลดีผลเสียอย่างไร ซึ่งผลการพิจารณาเห็นว่า ถ้าหากอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น เข้าไปดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดที่เห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ตามมาตรา 26 (3) อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ซึ่งเป็นคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ถูกร้องเรียนและดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอยู่ด้วย ก็จะเป็นทั้งผู้ถูกร้องเรียน และเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดในเวลาเดียวกัน และเมื่อตัดสินชี้ขาดให้ฝ่ายตนได้รับประโยชน์ก็จะเกิดคำครหาขึ้นอย่างแน่นอน ซึ่งหลักการศาสนาอิสลามไม่อนุญาตให้กระทำเช่นนั้น นอกจากนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีหน้าที่ สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่ง ตามมาตรา 26 (4) และมีหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดก ตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามตามมาตรา 26 (11) อีกด้วย

2. การที่อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เข้าดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดคนหนึ่งต้องไปดำรงตำแหน่งกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จะทำให้ทางปฏิบัติอาจเหลือองค์กรเพียงองค์กรเดียว เพราะองค์กรทั้งสามบริหารโดยบุคคลกลุ่มเดียวกัน

3. การกำหนดระเบียบให้อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น พ้นจากตำแหน่ง โดยไม่พิจารณารวมถึงกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพราะตำแหน่งเหล่านี้เป็นตำแหน่งผู้นำในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่มีวาระการพ้นจากตำแหน่ง และพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ไม่บัญญัติการพ้นจากตำแหน่งไว้ แต่ให้อำนาจแก่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนดเป็นระเบียบการพ้นจากตำแหน่งได้

4. การคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิหม่ามเท่านั้นที่เป็นผู้มีสิทธิคัดเลือก ดังนั้นคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงให้ข้อเสนอแนะว่าการเลือกกรรมการอิสลาม

¹ “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 69-70.

ประจำจังหวัด ควรพิจารณาถึงความถูกต้องทางหลักศาสนาอิสลาม คำนึงถึงหลักการกระจายอำนาจความรับผิดชอบ การสร้างคนรุ่นใหม่และมีการมีส่วนร่วมในกิจการของสังคม ด้วยการระดมบุคคลจากหลายฝ่ายที่มีความเหมาะสม ให้เข้ามาดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

จากพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 และระเบียบต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่าผู้ที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น นอกจากมีตำแหน่งดังกล่าวโดยตรงแล้ว ยังมีตำแหน่งเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดโดยตำแหน่งตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ดังกล่าวแล้วด้วย คือ อิหม่ามเป็นประธานกรรมการ คอเต็บ และบิหลั่น เป็นรองประธานกรรมการ จึงเห็นได้ว่า อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เป็นผู้นำศาสนาอิสลามที่มีบทบาทสำคัญยิ่งประจำมัสยิดหนึ่ง ๆ ดังนั้นจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่จะต้องแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง โดยต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์ อาคิส พิทักษ์คุมพล¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา บาหรี ม่าเหม็ม² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล แวดืออราแม มะมิงจิ³ ประธานกรรมการอิสลามประจำ

¹อาคิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

²บาหรี ม่าเหม็ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำจร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³แวดืออราแม มิมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

จังหวัดปัตตานี สะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และอับดุลเรีาะห์มาน อับดุลสมัด² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคน ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัด คือ สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีบทบาทที่เกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลงซึ่งเนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เสียชีวิต อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ชรามาก หรืออิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น มีความประพฤติไม่เหมาะสม เป็นต้น จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ตำแหน่งดังกล่าวว่างลง เช่น ในจังหวัดนราธิวาส อับดุลเรีาะห์มาน อับดุลสมัด³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส และฮัมดี สะหนิ⁴ ฝ่ายทะเบียนมัสยิดกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้พิจารณาแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลงในจังหวัดนี้ ประมาณ 2 มัสยิด โดยกระจายในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดนราธิวาส

¹สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²อับดุลเรีาะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

³อับดุลเรีาะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

⁴ฮัมดี สะหนิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2544.

ในจังหวัดสงขลา อาคิส พิทักษ์คุมพล¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และสุรินทร์ เหมนุกุล² ฝ่ายทะเบียนและแผนงานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาได้พิจารณาแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลงในจังหวัดนี้ประมาณ 15 มัสยิด โดยกระจายในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสงขลา

ในจังหวัดยะลา สะมะแอ ฮารี³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และอับดุลละหมาด สะหะมะ⁴ ฝ่ายประชาสัมพันธ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาได้พิจารณาแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลงในจังหวัดนี้ 1 มัสยิดคือในอำเภอบันนังสตา

การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 จังหวัดดังกล่าวจะต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง ซึ่งจะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว นอกจากนั้นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอน

---

¹อาคิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

²สุรินทร์ เหมนุกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

³สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴อับดุลละหมาด สะหะมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ในการดำเนินการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง ดังที่ บาห์รี มาห์เร็ม¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เจ็ม เหมมัน² เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และอับดุลการิม การี³ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคน ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลงโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแจ้งเรื่องมาที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะลงพื้นที่ดังกล่าว โดยประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะแต่งตั้งอนุกรรมการตามความเหมาะสมไปสำรวจพื้นที่ ดังนั้นหากอนุกรรมการไปสำรวจพื้นที่ดังกล่าวพิจารณาว่าสามารถแต่งตั้งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน คนใหม่ได้ก็จะดำเนินการทันที ดังนั้นหากพื้นที่ใดมีปัญหา ก็จะแต่งตั้งผู้รักษาการแทนตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ชั่วคราวก่อน โดยให้สัปบุรุษประจำมัสยิดพื้นที่นั้นเป็นผู้เสนอชื่อ หากสัปบุรุษประจำมัสยิดไม่สามารถหาผู้เหมาะสมมารักษาการแทนตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ที่ว่างลงได้ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะนำเรื่องเข้าสู่วาระการประชุมของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อพิจารณาหาผู้ที่มีความเหมาะสมมารักษาการแทนตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะแจ้งหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและสัปบุรุษประจำมัสยิดได้รับรู้ ซึ่งการรักษาการแทนนั้นจะไม่ระบุว่า มีจำนวนกี่วัน จนกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและสัปบุรุษประจำมัสยิดมีความพร้อม

¹บาห์รี มาห์เร็ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล หนอง อำเภอมือสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²เจ็ม เหมมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

³อับดุลการิม การี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอมือสตูล จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ที่จะคัดเลือกอิหม่าม คอเต็ม และบิหลัน คนใหม่ และมีการแต่งตั้งอิหม่าม คอเต็ม และบิหลัน อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบที่กำหนดไว้ต่อไป

บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนอกจากจะมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในลักษณะต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีบทบาทที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่จะต้องดำเนินการและรับผิดชอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยคือ “บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม” ซึ่งเมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 แล้วจะเห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลามนั้นได้บัญญัติไว้ในมาตรา 26 (1), 26 (10), 26 (11), 26 (12) และ 26 (13) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั้ง 5 ประการ ตามมาตรา 26 ดังกล่าวนี้ เป็นอำนาจหน้าที่ที่ไม่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ด้วยเหตุนี้เพื่อให้เห็นหมวดหมู่ของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงได้จัดอำนาจหน้าที่ดังกล่าวไว้เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก คือ เป็นส่วนที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม ดังนั้นในการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจึงจำแนกบทบาทออกเป็น 2 ส่วน ตามการจำแนกอำนาจหน้าที่ดังกล่าวแล้ว เนื่องจากบทบาทเป็นการกระทำหรือการแสดงออกตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ บทบาทกับอำนาจหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน ผลของการศึกษาบทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นองค์กรสูงสุดทางศาสนาอิสลามในจังหวัดหนึ่ง ๆ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการส่งเสริมเผยแผ่ศาสนาอิสลามและพัฒนาสังคมมุสลิมในเขตจังหวัดนั้น ๆ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจึงประกอบด้วยกรรมการที่เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี การดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามในจังหวัดใดจึงจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ดังนั้นในการปกครองเขตพื้นที่ที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่จำนวนมาก และมีคณะกรรมการอิสลาม

ประจำจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ย่อมต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจจากคณะกรรมการชุดนี้ เพื่อให้การปกครองในเขตพื้นที่นั้นดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยเป็นอย่างดี ดังที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 จึงได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ไว้ในมาตรา 26 (1) ความว่า “ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด”¹

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา มีบทบาทที่สำคัญในการให้คำปรึกษาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดนั้น ๆ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสังคมในแต่ละจังหวัดที่มีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ ดังที่ สมะมะแอ ฮารี² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บาห์รี ม่าเฮอร์ม³ ประธานกรรมการอิสลามประจำสตูล แวดืออราแม มะมิงจิ⁴ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี อับดุลการิม การี⁵ รองประธานกรรมการอิสลาม

¹“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 9.

²สมะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³บาห์รี ม่าเฮอร์ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴แวดืออราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

⁵อับดุลการิม การี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ประจำจังหวัดนครราชสีมา และ สุรินทร์ เหมนุกูล¹ ฝ่ายทะเบียนและแผนงาน กรรมการอิสลาม ประจำจังหวัดสงขลา รวมทั้งจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคน ต่างก็ให้ข้อมูลสอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการประสานความเข้าใจอันดีระหว่างชาวบ้านที่นับถือศาสนาอิสลามกับภาครัฐ ดังนั้นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบทบาทในการให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1. การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับบทบาทนี้เป็นอย่างดี ดังที่ สุรียา บันจอร์² เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล อูมา แมะ³ เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และ อับดุลฮาเรม ฮิเล⁴ เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดที่จะต้องปฏิบัติ ดังนั้นการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัดของคณะกรรมการอิสลามในแต่ละจังหวัดในเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง โดยพิจารณา

¹สุรินทร์ เหมนุกูล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

²สุรียา บันจอร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล นลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

³อูมา แมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁴อับดุลฮาเรม ฮิเล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

ตามสภาพพื้นที่ของแต่ละจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ในจังหวัดยะลา สะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และ นิมุ มะกาเจ² รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาได้ให้คำปรึกษาต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง เช่น ปัญหายาเสพติดในจังหวัดยะลา ปัญหาวัยรุ่นอิสลามและนักศึกษาอิสลามที่อาศัยหอพักอยู่ในเมือง และปัญหาสังคมในพื้นที่ต้องแก้ไข เป็นต้น

ในจังหวัดนราธิวาส อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ⁴ ฝ่ายการเงินกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวสรุปไว้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาสได้ให้คำปรึกษาต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง เช่น การแก้ปัญหายาเสพติดในจังหวัดนราธิวาส และปัญหาทางสังคมในจังหวัดนราธิวาส เป็นต้น

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทและภาระหน้าที่ในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดนั้น ๆ ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติ เช่น เมื่อบังเกิดปัญหาในพื้นที่ของแต่ละจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดจะจัดส่งหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุมร่วมกับหน่วยงานราชการส่วนอื่น ๆ เพื่อปรึกษาหารือในการแก้ปัญหาของจังหวัดนั้น ๆ ซึ่งในการประชุมแต่ละครั้งไม่ได้จำกัดวันและเวลา โดยจะพิจารณาจากสภาพปัญหาที่บังเกิดขึ้น ซึ่งหากเป็นเรื่องเร่งด่วนและสำคัญมากก็จะประชุมร่วมกันหลายครั้ง เป็นต้น

---

¹สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

²นิมุ มะกาเจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

³อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544

⁴อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

2. การเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดได้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่นี้เป็นอย่างดี ดังนั้นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะพิจารณาถึงเรื่องสำคัญ ๆ ที่จะเสนอความเห็นซึ่งมีหลายเรื่อง เช่น ในจังหวัดยะลา สะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา อับดุลละหมาด สะหมะ² ฝ่ายประชาสัมพันธ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องต่าง ๆ เช่น สภาพปัญหาของท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดยะลา ปัญหาข้อมูลความขัดแย้งของชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือปัญหาระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกัน การดำเนินงานตามโครงการของภาครัฐซึ่งไม่เป็นที่ต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ เป็นต้น

ในจังหวัดสงขลา อาคิส พิทักษ์คุมพล³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และ เฉิม เหมมัน⁴ เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาในเรื่องต่าง ๆ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา ปัญหาความขัดแย้งระหว่างครูในพื้นที่กับชาวบ้าน ปัญหาการแต่งกายของสตรีมุสลิมในสถาบันราชภัฏสงขลา เป็นต้น

¹สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²อับดุลละหมาด สะหมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³อาคิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁴เฉิม เหมมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

ในการเสนอความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนในการปฏิบัติหลายลักษณะ เช่น การประสานงานติดต่อไปที่จังหวัดเพื่อเสนอความเห็นในประเด็นที่สำคัญ ๆ หรือในการประชุมร่วมกับหน่วยงานของราชการ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะส่งตัวแทนของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ เข้าร่วมประชุมด้วย เป็นต้น

2. การออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

การสมรสและการหย่าเป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง การสมรสเป็นการเริ่มต้นความเป็นสามีภรรยา ส่วนการหย่าเป็นการขาดจากการเป็นสามีภรรยา เมื่อชายและหญิงเป็นสามีภรรยากันย่อมก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นแต่ละประเทศจึงจำเป็นต้องกำหนดเป็นด้วยบทกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสและการหย่าไว้อย่างชัดเจน แต่สำหรับมุสลิมนั้น การสมรสและการหย่าจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ซึ่งได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนที่มุสลิมทุกคนจะต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ความถูกต้องของการสมรสและการหย่าของมุสลิมจึงขึ้นอยู่กับหลักศาสนาอิสลาม มิใช่ถูกบังคับหรือถูกกำหนดให้เป็นไปตามกฎหมายที่ใช้กับคนอื่นทั่วไปในประเทศนั้น ๆ รัฐบาลไทยได้เข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงได้กำหนดให้มุสลิมในประเทศได้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับบทบัญญัติศาสนาอิสลาม ทั้งนี้โดยกำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม ดังที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 26 (10) ความว่า “ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม”¹ เนื่องจากการสมรสและการหย่าของไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ต้องปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามดังกล่าวแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอกว่าถึงการสมรสและการหย่าตามหลักศาสนาอิสลามเป็นเบื้องต้นเสียก่อน เพื่อจะได้เข้าใจถึงบทบาทในการรับรองการสมรสและการหย่าตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การสมรสเป็นการผูกพันระหว่างชายหญิงเพื่อเป็นสามีภรรยากันโดยพิธีสมรส ดังที่บรรเทา ฤกษ์ดีกุล ได้กล่าวถึงความหมายของการสมรสดังนี้

¹“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 254,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 9.

การสมรส ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามคือ การนิกะฮ์ หมายถึงการผูกพัน สัมพันธระหว่างชายหญิงเพื่อเป็นสามีภรรยากันโดยพิธีสมรส หลักการของศาสนาอิสลามมิใช่ การจดทะเบียนสมรส หรือการอยู่กินฉันสามีภรรยาตามที่สังคมทั่วไปเข้าใจ

อิสลามไม่ให้สมรสกับคนต่างศาสนา หากจะสมรสต้องให้ผู้นั้นมาเป็นมุสลิมด้วยความศรัทธาเสียก่อน คือปฏิบัติตามแนวของระบอบอิสลาม เช่น ละหมาด ถือศีลอด บริจาคซะกาต ฯลฯ มิใช่เป็นมุสลิมเพียงกล่าวคำปฏิญาณตนและเข้าสู่หนัดตามที่บางคน เข้าใจเท่านั้น¹

นอกจากนี้ สยุมพร รัตนวิทย์ ได้กล่าวถึงการสมรสในทัศนะของศาสนาอิสลามไว้ดังนี้

หลักเกณฑ์การสมรสในอิสลามนั้น คือ เมื่อฝ่ายหญิงอยู่ในวัยที่ควรสมรสได้ก็เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะเลือกหาคู่ครองที่ดีให้โดยที่เขาต้องยินยอมด้วย... ดังนั้นจึงถือเป็นประเพณีกันมาว่ามุสลิมจะสมรสได้ก็ต่อเมื่อได้รับการยินยอมเป็นเอกฉันท์จากผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์เสียก่อน

สำหรับกรณีหญิงหม้ายหรือแม่ร้างนั้นเขามีสิทธิตัดสินใจในเรื่องนี้ได้ตามที่เธอปรารถนา ทั้งนี้เพราะถือว่าเธออยู่ในวัยที่เพียบพร้อมอันควรแล้ว ประกอบกับมีประสบการณ์ในการตัดสินใจเพื่อตนเองได้ดีด้วย

เงื่อนไขหนึ่งของการสมรสก็คือ ฝ่ายชายจะต้องมอบของหมั้น (มะฮัร) ให้แก่ฝ่ายหญิงตามมูลค่าที่ตกลงกันได้... ของหมั้นสำหรับมุสลิมนั้นมีความหมายเสมือนของขวัญที่ฝ่ายชายมอบไว้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ฝ่ายหญิงและคงเป็นของเธอตลอดไป แม้จะเกิดการหย่าร้างขึ้นในภายหลังก็ตาม แต่ถ้าหากการหย่าร้างเป็นไปตามคำขอของฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงก็จำเป็นต้องคืนของหมั้นเหล่านั้นส่วนหนึ่งหรือเกือบทั้งหมดแก่สามี²

การสมรสตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามมีขั้นตอนการสมรสไว้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนจะต้องยึดถือปฏิบัติ ดังที่ บรรเทา ฤกษ์ดีกุล ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสมรสไว้ดังนี้

¹บรรเทา ฤกษ์ดีกุล. วิถีชีวิตของชาวมุสลิม. ม.ป.ป. หน้า 89.

²สยุมพร รัตนวิทย์. สตรีในอิสลาม. 2523. หน้า 16 – 17.

1. การเลือกคู่ครอง

- 1.1 ต้องเป็นมุสลิม คือทั้งชายหญิงต้องนับถือศาสนาอิสลาม
- 1.2 ต้องเป็นคนมีศาสนา หมายถึงผู้ปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอย่างถูกต้อง มิใช่ศาสนาตามที่ระบุไว้ในทะเบียนบ้านหรือทะเบียนสมรส
- 1.3 ต้องไม่ใช่วิธิดุลมฺฤซฺน คือ จะต้องรู้จักและตกลงใจเอง ไม่มีการบังคับ แต่ไม่ใช่รู้จักในลักษณะอยู่ด้วยกันก่อนสมรส
- 1.4 ต้องไม่สมรสกับบุคคลที่อัลลอฮ์กำหนดห้ามไว้ คือ
  - มารดา ย่า ยาย และที่สูงขึ้น
  - ลูกสาว หลานสาว เหลนสาวและที่ต่ำลงไป
  - พี่สาว น้องสาว น้องสาว ป้าสาว อาสาว
  - ลูกของพี่ชายหรือน้องชายและที่ต่ำลงไป
  - ลูกสาวของพี่สาวหรือน้องสาวและที่ต่ำลงไป
  - แม่นม พี่สาวหรือน้องสาวที่ร่วมดื่มนมมาจากแม่นมเดียวกัน
  - การสมรสระหว่างพี่สาวและน้องสาว
  - แม่ยาย ลูกเลี้ยง
  - แม่เลี้ยง (ถึงแม้ว่าพ่อของเขาจะไม่ได้ร่วมหลับนอนกับนางแล้วก็ตาม)

2. การสู่ขอ

เมื่อฝ่ายชายตกลงใจที่จะเลือกหญิงใดให้เป็นแม่ของลูกแล้วส่งคนไปสู่ขอ ซึ่งจะ
เป็นใครก็ได้ เช่น พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ หรือตัวผู้ชายเอง และการไปสู่ขอก็ไม่มีพิธีอันใด
ทั้งสิ้น เพียงแต่มีการพูดจาตกลงในส่วนของมะฮัร¹ และกำหนดวันแต่งงานให้เป็นที่ตกลง
ของทั้งสองฝ่ายก็เป็นอันเสร็จเรียบร้อย

3. การแต่งงาน

ตามปกติตามบทบัญญัติของอิสลามจะต้องทำพิธีสมรสตามหลักการของศาสนาอิสลาม
เรียกว่า การนิกะฮ์ ซึ่งจะต้องประกาศนิกะฮ์ให้รู้กัน จะทำลับ ๆ เพียง 2 คน ไม่ได้²

¹มะฮัร หมายถึง ของหมั้น ซึ่งอาจเป็นเงินหรือสิ่งของที่ฝ่ายชายจะมอบให้แก่หญิง
(ที่จะเป็นเจ้าสาว) สิ่งเหล่านี้จะเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงโดยเฉพาะ จะเก็บไปเป็นกรรมสิทธิ์
ส่วนตัว มอบให้พ่อแม่ หรือยกให้ชายหมั้นการสมรสก็ได้

²บรรเทา ฤกษ์ดิกุล. วิถีชีวิตของชาวมุสลิม. ม.ป.ป. หน้า 89 – 90.

การสมรสตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการสมรส ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่สำคัญยิ่งและเป็นกฎเกณฑ์ที่ทำให้การสมรสนั้นสมบูรณ์เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ดังที่ อิมรอน มะลูลีม¹ ได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการสมรสที่จะต้องปฏิบัติไว้สรุปได้ว่า ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ 5 ประการ คือ 1. จะต้องมีเจ้าบ่าว 2. จะต้องมีเจ้าสาว 3. จะต้องมีผู้ปกครอง 4. จะต้องมีพยาน 2 คน และ 5. จะต้องมีการเสนอและตอบรับ

การหย่าเป็นการเลิกความผูกพันที่จะเป็นสามีภรรยา กัน หลังจากที่ย้ายกับหญิงได้สมรส และอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาอย่างถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว อาจมีสาเหตุบางประการที่ทำให้สามีภรรยาไม่พอใจซึ่งกันและกัน และไม่อาจอยู่ร่วมกันเป็นสามีภรรยาได้อีกต่อไป ทั้งคู่จะต้องหย่ากันให้ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งความจริงแล้วศาสนาอิสลามมิได้ส่งเสริมให้มีการหย่า แต่หากไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้จริง ๆ แล้วก็อนุญาตให้สามีภรรยาผู้นั้นหย่ากันได้ แต่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งศาสนาอิสลามได้บัญญัติเกี่ยวกับการหย่าไว้ อย่างละเอียดเช่นเดียวกับการสมรส ซึ่ง ดลมนรจณ์ บากา และ แวอูเซ็ง มะแดเฮาะ ได้กล่าวถึง การหย่าไว้ว่า

การหย่า ตามศัพท์เดิมในภาษาอาหรับ (อัฎฎอลัก) แปลว่า แก่เงื่อนแก่ปม หลุด แต่ในทางศาสนา หมายถึง คำที่ใช้แก้พันธะที่เกิดขึ้นจากการแต่งงาน คือ การหย่านั่นเอง

อิสลามยอมรับธรรมชาติของมนุษย์ จึงมิได้ห้ามในเรื่องการหย่าร้างดังอัลกุรอาน ซูเราะฮ์อัฎฎอลัก อายะฮ์ที่ 1 ความว่า “ไฉนปีเอ๋ย เมื่อท่านทั้งหลายประสงค์จะหย่าสตรีที่เป็นภรรยาท่านทั้งหลาย จงหย่าในช่วงตั้งแต่นางเริ่มสะอาด (ปลอดประจำเดือน)²

อย่างไรก็ตามศาสนาอิสลามไม่ส่งเสริมให้สามีภรรยาหย่ากัน เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจมากที่สุด จึงขอให้มุสลิมทุกคนพยายามประนีประนอมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อน หากหมดหนทางจริง ๆ ก็ผ่อนปรนให้มีการหย่าได้ ดังที่ อิมรอน มะลูลีม ได้กล่าวไว้ว่า

การหย่าร้างคือการผ่อนปรนที่ศาสนาทรงอนุมัติให้แก่มุสลิม ศาสดาทรงตรัสว่า “สิ่งทีพระเจ้าทรงรังเกียจมากที่สุดนั่นคือการหย่า” ในเมื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดจะหย่าภรรยา

¹อิมรอน มะลูลีม. ศาสนาอิสลามเบื้องต้น. 2524. หน้า 88.

²ดลมนรจณ์ บากา และ แวอูเซ็ง มะแดเฮาะ. อิสลามศึกษาเบื้องต้น. ม.ป.ป.

ของเขา ก็จงใคร่ครวญให้ดีและจงรำลึกถึงคำของท่านสาวกคนสำคัญคือ คอสิเฟส¹ คูมาร์ ซึ่งได้กล่าวต่าหนิการหย่าร้างไว้ว่า “การที่บิดามารดาแยกทางกันอยู่นั้น อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุตรเกิดมามีความประพฤติชั่วและกลายเป็นคนเสเพลได้”¹

นอกจากนี้ สยมพร รัตนวิทย์ ได้กล่าวถึงการหย่าร้างไว้ดังนี้

ก่อนการหย่าร้างนั้น อิสลามเสนอให้พยายามประนีประนอมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ถ้าถึงที่สุดแล้ว และจำเป็นที่จะต้องหย่า สามีก็ยังคงต้องมีหน้าที่รับผิดชอบให้การเลี้ยงดูและช่วยเหลือต่อภรรยา ในขณะที่ฝ่ายหญิงอยู่ในช่วงระยะเวลาของการรอจนครบสามเดือน โดยที่สามีจะขับไล่เธอออกจากบ้านไม่ได้ เว้นเสียแต่เธอปรารถนาจะไปเอง จุดมุ่งหมายสำคัญที่ทำให้มีระยะเวลารอไว้เช่นนี้ก็เพื่อจัดข้อสงสัยว่าฝ่ายหญิงอาจจะมีบุตรมาก่อนการหย่าหรือไม่ นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวก็อาจเป็นการชลอเวลาไว้เพื่อญาติพี่น้องจะได้มีโอกาสช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองเข้าใจกันอีกครั้งหนึ่งก็ได้²

บทบัญญัติของศาสนาอิสลามได้กำหนดระยะเวลาและขอบเขตของการหย่าไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ที่ต้องการหย่าร้างนั้นได้ระมัดระวังมิให้ผิดไปจากบทบัญญัติแห่งศาสนา ดังที่ อิมรอน มะลูลีม ได้กล่าวถึงระยะเวลาและขอบเขตของการหย่าไว้ดังนี้

ระยะเวลาและขอบเขตของการหย่า (อิดตะห์)

อิดตะห์ ในที่นี้หมายถึงขอบเขตและกำหนดเวลานับตั้งแต่สามีทำการหย่าภรรยาของเขา จนกระทั่งถึงกำหนดขาดจากการเป็นสามีภรรยา กัน ซึ่งลักษณะกำหนดเวลาดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. สำหรับสามีภรรยาที่ทำการสมรสกันแต่มิได้หลับนอน ในกรณีนี้ถือว่าการหย่าขาดจากการเป็นสามีภรรยา กันสมบูรณ์ตั้งแต่วันที่ที่สามีทำการหย่าภรรยา สิทธิของภรรยาในกรณีนี้มีสิทธิในการเรียกสินสอดไว้เพียงครั้งหนึ่งของสินสอด
2. ถ้าสามีหย่าภรรยาในขณะที่กำลังตั้งครรภ์อยู่นั้น การสิ้นสุดเป็นสามีภรรยา กันเมื่อภรรยาได้คลอดบุตรแล้ว (ในขณะที่มีครรภ์นั้นการหย่าไม่ขาดตอนถือว่าเป็นสามีภรรยา กันอยู่)

¹อิมรอน มะลูลีม. ศาสนาอิสลามเบื้องต้น. 2524. หน้า 91.

²สยมพร รัตนวิทย์. สตรีในอิสลาม. 2523. หน้า 19 – 20.

3. ถ้าหากว่าสามีของนางตายลง และประสงค์ที่จะแต่งงานใหม่ในขณะที่นางกำลังมีครรภ์อยู่ ระยะเวลาที่อนุมัติให้ก็คือหลังจากการคลอดบุตรแล้ว ถ้าในกรณีนี้นางไม่ได้มีครรภ์ระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับแต่งงานใหม่นั้นคือ 4 เดือน กับ 10 วัน

4. สำหรับหญิงที่มีได้ตั้งครรภ์ แต่ได้หย่าขาดจากสามี ระยะเวลาของนางแบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้ คือ

ก. สำหรับหญิงที่มีประจำเดือน จะต้องให้ประจำเดือนมาและหมดประจำเดือนถึง 3 ครั้ง

ข. สำหรับหญิงที่มีประจำเดือน กำหนดระยะเวลาของนางคือ 3 เดือน¹

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ดังที่ แวดือราแม มะมิงจิ² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส นูรุดดีน ยาหยาหมัน⁴ ฝ่ายประนีประนอมกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เซ็ง คูมีแด⁵ ฝ่ายสวัสดิการสังคมกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

¹อิหมรอน มะลูลีม. ศาสนาอิสลามเบื้องต้น. 2524. หน้า 94.

²แวดือราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

³อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

⁴นูรุดดีน ยาหยาหมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁵เซ็ง คูมีแด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

และ อิสมาแอล หมินหวัง¹ ผู้ช่วยฝ่ายเลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคน ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกัน ซึ่งสรุปได้ว่า คณะกรรมการประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาการออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ซึ่งการปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าวจำแนกได้ดังนี้

1. การออกหนังสือรับรองการสมรสตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา แต่ละจังหวัดจะพิจารณาเรื่องนี้อย่างละเอียด เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ จึงเน้นให้ผู้ที่ต้องการหนังสือรับรองการสมรสต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของหลักบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและระเบียบที่กำหนดไว้ ดังที่ สะมะแอ ฮารี² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บาห์รี ม่าเฮอร์ม³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ เหมมมัน⁴ เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 มีชาวไทยมุสลิมในบริเวณ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มายื่นคำร้องขอหนังสือรับรองการสมรสในแต่ละจังหวัดเป็นจำนวนมาก และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแต่ละจังหวัดก็ได้พิจารณาอย่างละเอียดเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น โดยคู่สมรสยื่นคำร้องขอหนังสือรับรองการสมรสที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ

¹อิสมาแอล หมินหวัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

²สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนฝั่งเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³บาห์รี ม่าเฮอร์ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำจร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴เหมมมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

จังหวัดในแต่ละจังหวัดที่คู่สมรสขออาศัยอยู่ โดยกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฝ่ายที่รับผิดชอบเรื่องนี้จะพิจารณาจากหลักฐานการสมรสซึ่งได้เซ็นรับรองไว้อย่างถูกต้องจากอิหม่ามในพื้นที่ที่คู่สมรสอาศัยอยู่ หากคู่สมรสมีหลักฐานถูกต้อง กรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดจะดำเนินการออกหนังสือรับรองการสมรสให้ทันที หรือเมื่อคู่สมรสทำทะเบียนสมรสหายและต้องการหนังสือรับรองการสมรส คู่สมรสนั้นจะต้องมีหนังสือรับรองจากอิหม่ามในเขตพื้นที่ที่คู่สมรสอาศัยอยู่แล้วจึงยื่นคำขอหนังสือรับรองการสมรสต่อกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น

2. การออกหนังสือรับรองการหย่าตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะพิจารณาอย่างละเอียดเพื่อป้องกันความผิดพลาดซึ่งอาจจะบังเกิดขึ้นได้ ดังที่ อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส บาห์รี ม่าเฮอร์ม² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ นิมุ มะกาเจ³ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า ก่อนการหย่าทุกครั้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพยายามให้มีการประนีประนอมกันทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อป้องกันการหย่า และในปี พ.ศ. 2543 และในปี พ.ศ. 2544 มีชาวไทยมุสลิมมายื่นคำร้องขอหนังสือรับรองการหย่าเป็นจำนวนมาก ในการออกหนังสือรับรองการหย่านั้นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนดำเนินการในการออกหนังสือรับรองการหย่าโดยประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดนั้น ๆ จะมอบหมายให้อิหม่ามในแต่ละพื้นที่ดำเนินการหย่าได้ ดังนั้นหากอิหม่ามไม่สามารถดำเนินการได้ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบดำเนินการหย่าให้ หากมีการฟ้องร้องของผู้ที่เป็นภรรยาซึ่งสามีประพฤติตนผิดไปจากสัญญาที่ตกลงกันไว้ในการสมรส ดังนั้นผู้

¹อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

²บาห์รี ม่าเฮอร์ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำจร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³นิมุ มะกาเจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ที่เป็นภรรยาก็สามารถจะมาฟ้องร้องหย่าได้ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัด และในกรณีที่มีการฟ้องร้องกันที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบเข้าไปดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริง และพยายามให้มีการประนีประนอมกันทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการหย่า และหากภรรยายืนยันที่ต้องการหย่าจากสามี ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดจะรีบดำเนินการหย่าให้ทันที

3. การประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

ศาสนาอิสลามนอกจากจะได้กำหนดเกี่ยวกับการสมรสและการหย่าดังกล่าวแล้ว ยังได้จัดวางระเบียบแบบแผนในการอยู่ร่วมกันระหว่างสามีภรรยาและเกี่ยวข้องกับมรดกด้วย การที่หญิงกับชายมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวนั้นจำเป็นจะต้องมีความผูกพันระหว่างกันอย่างลึกซึ้ง แต่บางครั้งอาจจะบังเกิดข้อพิพาทในครอบครัวขึ้นได้ด้วยสาเหตุต่าง ๆ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดก เพื่อให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจกัน ดังที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540¹ มาตรา 26 (11) ความว่า “ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ” ดังนั้นในที่นี้ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเป็นเบื้องต้นเสียก่อนดังต่อไปนี้

ศาสนาอิสลามได้กำหนดระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับครอบครัวไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้มุสลิมทุกคนได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งศาสนาได้ถูกต้อง ดังที่ อิมรอน มะลูลีม ได้กล่าวไว้ว่า

กฎหมายอิสลามว่าด้วยลักษณะครอบครัวนี้ก็ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการวางระเบียบแบบแผนการอยู่ร่วมกันระหว่างชายหญิงโดยการเข้าสู่พิธีแต่งงานโดยถูกต้องตามกฎหมาย ศาสนาอิสลามส่งเสริมการสมรส ไม่ส่งเสริมการครองตนเป็นโสด เพราะการสมรสนั้นสามารถป้องกันความเสื่อมเสียต่าง ๆ อันจะเกิดขึ้นได้ทุกขณะ การที่มีมนุษย์จำเป็นจะต้องมีการครองคู่กันนั้น เหตุผลที่สำคัญยิ่งก็ดังที่กล่าวไว้ในอัลกุรอาน คือเพื่อต้องการที่จะให้มนุษยชาติทั้งหลายได้ตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ ความเป็นตัวของตัวเอง การรวมกัน

¹“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 10.

เป็นครอบครัวเป็นสังคมจะต้องอยู่รวมกันเป็นปึกแผ่น การอยู่รวมกันเป็นปึกแผ่นนั้นจำเป็นจะต้องมีเยื่อใยแห่งความสัมพันธ์ในระหว่างกันและกันอย่างลึกซึ้งและมั่นคง ... ดังนั้น การเข้าสู่ประตูวิหาห์ระหว่างชายและหญิงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องตระหนักถึงหน้าที่ของตนเอง ตลอดจนกระทั่งเหตุผลในการสร้างสถาบันครอบครัว การแต่งงานหรือการสมรส จึงถือเป็นวัฒนธรรมของอิสลามอย่างหนึ่งที่มุสลิมจำเป็นจะต้องประพฤติโดยเคร่งครัด ในกรณีที่บุคคลปรารถนาจะอยู่รวมกันนั้นจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ที่วางอยู่บนพื้นฐานที่แน่นอน และมีคุณธรรมเป็นบรรทัดฐานในการครองเรือนเพื่อคงไว้ซึ่งสิ่งดีงามทั้งปวง¹

มรดกเป็นสิ่งที่ผู้ตายทิ้งไว้ซึ่งอาจจะเป็นทรัพย์สินหรือสิทธิบางอย่างของผู้ตาย ซึ่งศาสนาอิสลามได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องมรดกไว้อย่างชัดเจน ดังที่ ดลมนรจนี บากา และ แวคูเซ็ง มะแดเฮาะ ได้กล่าวไว้ว่า มรดก คือสิ่งที่ผู้ตายทิ้งไว้หลังจากได้สิ้นชีวิต อาจจะเป็นทรัพย์สินหรือสิทธิบางอย่างของผู้ตาย การแบ่งมรดกนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นในอิสลาม ท่านอบูฮัมมัด คือลข กล่าวไว้ว่า “จงแบ่งทรัพย์สินในระหว่างผู้สืบมรดก ตามนัยแห่งกิตาบุลลอฮ์”² และ ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงมรดกไว้ดังนี้

มรดกคือทรัพย์สินที่ชอบธรรมซึ่งผู้ตายได้ละทิ้งไว้ อิสลามให้สิทธิแก่ทั้งชายและหญิง มีสิทธิรับมรดกได้ ถ้ามีผู้มีสิทธิรับมรดก แต่เจ้ามรดกคิดจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินทั้งหมดให้เป็นกุศลทานนั้นเป็นที่ห้าม ให้บริจาครได้มากที่สุดเพียง 1 ใน 3 เท่านั้น ที่เหลือให้แก่ผู้มีสิทธิรับมรดก แต่ก่อนแบ่งมรดกจะต้องจ่ายเกี่ยวกับศพ ชะกาต หนี้สิน ฯลฯ แล้วจึงแบ่งมรดกตามพินัยกรรมและตามกฎหมายการแบ่งมรดกนั้นได้³

นอกจากนี้ ดลมนรจนี บากา และ แวคูเซ็ง มะแดเฮาะ ได้กล่าวถึง มรดกว่า

กองมรดกของผู้ตายนั้นมีส่วนประกอบแยกได้ 4 ประเภท คือ

1. ทรัพย์สินทุกชนิด รวมทั้งสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ และตัวเงิน

¹ อิมรอน มะลูดีม. ศาสนาอิสลามเบื้องต้น. 2524. หน้า 87 – 88.

² ดลมนรจนี บากา และ แวคูเซ็ง มะแดเฮาะ. อิสลามศึกษาเบื้องต้น. ม.ป.ป. หน้า 151.

³ ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. อิสลามธรรมนูญแห่งชีวิต. 2525. หน้า 197.

2. สิทธิทั้งหลายซึ่งอาจเรียกได้เป็นเงิน เช่น การเป็นเจ้าของผู้อื่น
3. หน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ที่ได้กู้ยืมผู้อื่น หนี้ดังกล่าวอาจจะเป็นเงินหรือทรัพย์สิน
4. ความรับผิดชอบ ได้แก่ ความเสียหายอันก่อให้เกิดผู้อื่นหรือการที่จะต้องทดแทนให้ผู้อื่น¹

ศาสนาอิสลามได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดการมรดกไว้อย่างชัดเจน โดยผู้ที่ได้รับมรดกนั้นมีทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ซึ่งมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ดังที่ ดลมนรจณ์ บากา และ แวอูเซ็ง มะแดเฮาะ ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ฝ่ายชายที่มีสิทธิ์ในการสืบทอดทั้งหมด 15 คน คือ
  - 1.1 บุตร
  - 1.2 บุตรของบุตร (หลาน – เหลน) ฯลฯ
  - 1.3 พ่อ
  - 1.4 ปู่ (พ่อของพ่อ)
  - 1.5 พี่ชายหรือน้องชายพ่อแม่เดียวกัน
  - 1.6 พี่ชายหรือน้องชายพ่อเดียวกัน
  - 1.7 พี่ชายหรือน้องชายแม่เดียวกัน
  - 1.8 ลูกชายของพี่ชายหรือน้องชายพ่อแม่เดียวกัน
  - 1.9 ลูกของพี่ชายหรือน้องชายพ่อเดียวกัน
  - 1.10 อาหรือลุง (พี่ชายหรือน้องชายของพ่อ พ่อแม่เดียวกัน)
  - 1.11 อาหรือลุง (พี่ชายหรือน้องชายของพ่อ พ่อเดียวกัน)
  - 1.12 ลูกชายของลุงหรือของอา (ลูกของพี่ชายหรือน้องชายของพ่อแม่เดียวกัน)
  - 1.13 ลูกชายของอาหรือลุง พ่อเดียวกัน
  - 1.14 สามี
  - 1.15 ทาสหรือผู้ตายปล่อยเป็นไท

ในจำนวนบุคคลเหล่านี้ทั้งหมด ผู้ที่มีสิทธิ์ในการสืบทอดโดยไม่มีผู้ใดกันสิทธิ์ คือ พ่อ ลูก และสามี
2. ฝ่ายหญิงที่มีสิทธิ์ในการสืบทอดทั้งหมด 10 คน คือ
  - 2.1 ลูกสาว

¹ ดลมนรจณ์ บากา และ แวอูเซ็ง มะแดเฮาะ. เล่มเดิม. หน้า 152.

2.2 ลูกสาวของลูกชาย (หลานสาว) หรือลูกสาวของลูกชายของลูกชาย (เหลนสาว) ฯลฯ ตามนัยนี้หมายถึงว่า เพศหญิง 'ลูกสาว' จะต้องสืบช่วงมาจากเพศชายโดยตลอด ถ้าหากว่ามีเพศหญิงมาคั่น เช่น ลูกสาวของลูกชายของลูกสาวถือว่าการสืบมรดกขาดตอนลงแล้ว

2.3 แม่

2.4 ย่า (แม่ของแม่)

2.5 ยาว (แม่ของแม่)

2.6 พี่สาวหรือน้องสาวพ่อแม่เดียวกัน

2.7 พี่สาวหรือน้องสาวพ่อเดียวกัน

2.8 พี่สาวหรือน้องสาวแม่เดียวกัน

2.9 ภรรยา

2.10 ทาส ซึ่งผู้ตายได้ปล่อยเป็นไท

ผู้มีสิทธิในการสืบมรดกโดยสมบูรณ์ คือ ลูกสาว ลูกสาวของลูกชาย (หลานสาว) ภรรยา แม่ พี่สาวหรือน้องสาวพ่อแม่เดียวกัน

ถ้าหากว่า นำเอาผู้สืบมรดกทั้งชายและหญิงมารวมกัน ผู้ที่มีสิทธิในกองมรดกคือ พ่อ แม่ ลูกชาย สามีนี หรือภรรยา¹

นอกจากนี้ ดลมนรจณ์ บากา และ แวอูเซ็ง มะแดเฮาะ ได้กล่าวถึงผู้ที่ไม่มียุติในกองมรดกไว้ดังนี้

ผู้ที่ไม่มียุติในกองมรดกเด็ดขาดมีดังนี้

1. ผู้ที่ทำการสังหารเจ้าของมรดกโดยเจตนา โดยที่ผู้ฆ่าบรรลุนิติภาวะ มีสติสัมปชัญญะ ไม่ว่าจะลงมือเอง หรือเป็นผู้วางแผนชี้สถานที่ให้ ยุยงให้ผู้อื่นทำการฆ่ามีส่วนร่วมในการฆ่า เป็นคนคอยคุ้มค้ำต้นทาง เป็นการวางยาพิษหรือเป็นพยานเท็จก็ตาม
2. ผู้สืบมรดกเป็นชนต่างศาสนา
3. ทาส เพราะทาสไม่มีสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน²

¹ดลมนรจณ์ บากา และ แวอูเซ็ง มะแดเฮาะ. อิสลามศึกษาเบื้องต้น. ม.ป.ป. หน้า 153 – 154.

²แหล่งเดิม. หน้า 152.

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดก ตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ ดังที่ อาศิส พิทักษ์คุมพล¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา บานหรี มาหะหมัด² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล อับดุลมานะ เจ๊ะและ³ ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี นิมุ มะกาเจ⁴ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา อับดุลการิม การี⁵ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้บางคน ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า เมื่อได้รับการร้องขอ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว บทบาทในการประนีประนอมเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ จำแนกได้ดังนี้

1. การประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างละเอียดเพื่อป้องกันความ

---

¹อาศิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

²บานหรี มาหะหมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³อับดุลมานะ เจ๊ะและ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁴นิมุ มะกาเจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁵อับดุลการิม การี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ผิดพลาดที่อาจจะบังเกิดขึ้นได้ ดังที่ แวดือราแม มะมิงจิ¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี อับดุลเราะห์หมาน อับดุลสมัด² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส อับดุลละหมาด สะหมะ³ ฝ่ายประชาสัมพันธ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา หวันหลง บังแลมาปูเลา⁴ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและเผยแพร่กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ ฝืออ็ เบ็ญกีเต็ม⁵ ผู้ช่วยฝ่ายการเงินกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่าในปี พ.ศ. 2543 และในปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวเป็นจำนวนมาก ซึ่งมาจากหลายสาเหตุ เช่น ปัญหาการใช้จ่ายในครอบครัว ปัญหาสามีไม่ยอมเลี้ยงดู ปัญหาการเลี้ยงดูบุตร ปัญหาสิทธิในการมีภรรยา 4 คนของสามีที่ภรรยาไม่ยอมรับ เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ บางจังหวัดได้จัดตั้งฝ่ายที่รับผิดชอบในการประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวขึ้นโดยเฉพาะ โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนในการปฏิบัติเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว เช่น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะรับเรื่องร้องเรียนได้เฉพาะใน

¹ แวดือราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

² อับดุลเราะห์หมาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

³ อับดุลละหมาด สะหมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴ หวันหลง บังแลมาปูเลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁵ ฝืออ็ เบ็ญกีเต็ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

กรณีที่ผ่านมาการเจรจาประนีประนอมจากกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดส่งเรื่องมาให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณา ดังนั้นเมื่อฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้รับเรื่องแล้วก็จะทำการสอบสวนหาข้อเท็จจริงจากผู้ร้องเรียนก่อน ก่อนที่จะเชิญคู่กรณีมาให้ปากคำเพื่อมิให้เกิดการร้องขอซ้ำซ้อน และในการเจรจาประนีประนอมนั้นฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะไม่อนุญาตให้บุคคลนอกที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าร่วมรับฟังด้วย นอกจากนี้มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการประนีประนอม ส่วนผลจากการประนีประนอมและการเจรจานั้นฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะบันทึกไว้เป็นหลักฐาน โดยลงลายมือชื่อผู้ประนีประนอมและคู่กรณีรวมทั้งวันเวลา ในสมุดบันทึกประจำวันอย่างชัดเจน และหลังจากนั้นหากผู้ร้องเรียนไม่พอใจอีกก็สามารถส่งเรื่องให้คณะตุลาการ¹ เป็นผู้ตัดสินเฉพาะในกรณีที่ทั้งโจทก์และจำเลยเป็นมุสลิมเท่านั้น และคณะตุลาการมีเฉพาะ 4 จังหวัดเท่านั้น อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล เป็นต้น

2. การประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องมรดก คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะพิจารณาให้ถูกต้องตามหลักการศาสนาและระเบียบที่กำหนดไว้ดังที่กล่าวมาแล้ว และเป็นภาระที่สำคัญอย่างยิ่งของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้

¹ตำแหน่งคณะตุลาการนั้นเป็นตำแหน่งเทียบเท่าผู้พิพากษาประจำศาลและถือเป็นข้าราชการพลเรือนฝ่ายตุลาการ สังกัดกระทรวงยุติธรรม ในศาลจังหวัดหนึ่ง ๆ มี 2 คน คณะตุลาการมาจากการเลือกตั้งโดยที่ที่อธิมาทุมัสยิดในเขตจังหวัดลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยเสียงส่วนใหญ่และกระทรวงยุติธรรมนั้นเป็นผู้นำความกราบบังคมทูลเสนอแต่งตั้งต่อไป ส่วนคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นคณะตุลาการนั้น จะต้องเป็นมุสลิม มีความมั่นคงในศาสนาอิสลาม มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ มีความฉลาดรอบรู้ ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพหรือไร้ความสามารถ และเป็นที่เคารพของชาวมุสลิมส่วนใหญ่ และปัจจุบันผู้สมัครตำแหน่งคณะตุลาการจะต้องผ่านการสอบคัดเลือกโดยกระทรวงยุติธรรมจะแต่งตั้งกรรมการขึ้นมานั่งชุด เพื่อทำการสอบคัดเลือกคณะตุลาการ.

ที่จะต้องดำเนินการในการประนีประนอมให้ข้อพิพาทในเรื่องมรดกนั้นยุติ ดังที่ สะมะแอ ฮารี¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บาหรี มาห์หมัด² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล อูมา แมะ³ เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ⁴ ฝ่ายการเงินกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส และ อิสมาแอล หมินหวัง⁵ ผู้ช่วยฝ่ายเลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคน ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า เมื่อมีการร้องขอจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องมรดก คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะดำเนินการให้ฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดำเนินการพิจารณาโดยทันที ซึ่งปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับมรดกเป็นจำนวนมาก ดังที่ เติม เหมมัน⁶ เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำ

---

¹สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²บาหรี มาห์หมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³อูมา แมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁴อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁵อิสมาแอล หมินหวัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

⁶เติม เหมมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

จังหวัดสงขลา อับดุลการิม การี¹ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส และ ฮาสนัน พรัดขำ² ผู้ช่วยเลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เรื่อง ร้องเรียนเกี่ยวกับมรดกมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งมาจากหลายสาเหตุ เช่น ปัญหาการแบ่งมรดกที่ไม่ลงตัว การจัดแบ่งมรดกที่ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เป็นต้น ซึ่งจากปัญหาเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุทำให้มีผู้มาร้องเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นจำนวนมาก โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะพิจารณาดำเนินการมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาพิจารณาและยุติปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นในการประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีขั้นตอนในการปฏิบัติการประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องมรดก เช่น เมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้รับการร้องเรียนจากผู้ร้องขอเกี่ยวกับการแบ่งมรดกที่ไม่เป็นธรรมแล้ว คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริงและออกหนังสือแจ้งไปยังคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ที่ผู้ร้องขออาศัยอยู่ เพื่อสอบถามหาข้อมูลในการนำไปพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องมรดก นอกจากนี้ฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะต้องออกหนังสือแจ้งให้ผู้ที่จะคัดค้านทราบด้วย เพื่อให้มาชี้แจงที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และหากผู้ร้องขอมียานบุคคลที่น่าเชื่อถือได้ ฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะนำมาประกอบในการพิจารณาเกี่ยวกับการแบ่งมรดก ดังนั้นผลของการเจรจา ประนีประนอม ชี้ขาด หรือแนะนำ ฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะบันทึกไว้ในสมุดบันทึกประจำวันพร้อมกับลงลายมือชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนด้วย และหลังจากนั้นหากผู้ร้องขอไม่พอใจในคำตัดสิน

¹อับดุลการิม การี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²ฮาสนัน พรัดขำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลอง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

ครั้งนี้ก็สามารถร้องเรียนได้ที่ศาล เพื่อให้ตะไต้ะยุติธรรมตัดสินตามกระบวนการของกฎหมายที่กำหนดไว้ เป็นต้น

4. การออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งคือการออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 มาตรา 26 (13) ความว่า “ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด”¹ ดังนั้นคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงได้วางกฎระเบียบไว้ใน “ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. 2542 ซึ่งระเบียบฉบับนี้ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 มีรายละเอียดใน หมวด 4 การประกาศและให้คำรับรองของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด” ซึ่งมีข้อกำหนดไว้ดังนี้

ข้อ 23 การจัดทำประกาศและคำรับรองที่เกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามภายในจังหวัด ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดดำเนินการอย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

ข้อ 24 การประกาศและให้คำรับรองกิจการฮาลาล² ภายในจังหวัด ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้ตรวจสอบร่วมกับผู้แทนคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เมื่ออนุมัติแล้วให้ส่งเอกสารหลักฐานแก่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยดำเนินการออกเครื่องหมายรับรองฮาลาลต่อไป

วิธีดำเนินการ มาตรการตรวจสอบรับรองกิจการฮาลาล ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

รายได้และค่าธรรมเนียมการรับรองกิจการฮาลาล ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จัดทำบันทึกความเข้าใจร่วมกันไว้ และปรับปรุงบันทึกทุกกระยะหกปี

¹“พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540,” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540. หน้า 10.

²ฮาลาล หมายถึง เครื่องหมายการรับรองคุณภาพสินค้าว่า เป็นผลิตภัณฑ์ที่มุสลิมสามารถบริโภคได้.

ข้อ 25 การประกาศและให้คำรับรองอื่นในจังหวัด ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้ตรวจสอบรับรองและออกระเบียบ หรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีดำเนินการในกิจการดังกล่าว¹

จากพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 และระเบียบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดจะเป็นผู้ตรวจสอบร่วมกับผู้แทนคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ซึ่งมีวิธีดำเนินการ มาตรการตรวจสอบให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันประกอบด้วยจังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา จึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการออกประกาศให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัดนั้น ๆ ดังที่ สะมะแอ ฮารี² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา แวดืออราแม มะมิงจิ³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด⁴ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ศักดิ์กรีธา บิลแสละ⁵ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และ

¹คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามในประเทศไทย. 2542. หน้า 79.

²สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³แวดืออราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 282 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

⁴อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544

⁵ศักดิ์กรีธา บิลแสละ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

สุริยา ปันจอร์¹ เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล รวมทั้งจากการสัมภาษณ์ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคน ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการออก ประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1. การออกประกาศเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการออกประกาศเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเพื่อให้ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนั้น ๆ ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและทันต่อสถานการณ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนภายในจังหวัด เช่น ในจังหวัดสตูล บาห์รี มาห์หมัด² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ สุริยา ปันจอร์³ เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้พิจารณาในการออกประกาศเกี่ยวกับศาสนาอิสลามหลายเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ประกาศเชิญร่วมงานทดสอบอัลกุรอานที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล
2. ประกาศการจัดรายการพิเศษและรายการวิทยุรวมภวอน ในช่วงเดือนรอมฎอน ผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสตูล
3. ประกาศเชิญเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องในวันคล้ายวันประสูติศาสดามุฮัมมัดที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล
4. ประกาศวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

¹สุริยา ปันจอร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

²บาห์รี มาห์หมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³สุริยา ปันจอร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

5. ประกาศเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม

2. การให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการให้คำรับรองเกี่ยวกับศาสนาอิสลามภายในจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับรองกิจการฮาลาลภายในจังหวัด ซึ่งเป็นเครื่องหมายการรับรองคุณภาพสินค้าว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มุสลิมสามารถบริโภคได้ จึงเป็นอำนาจหน้าที่และบทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการพิจารณารับรองกิจการฮาลาลภายในจังหวัดนั้น ๆ ดังที่ แวดือราแม มะมิงจิ¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี อาคิส พิทักษ์คุมพล² ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ฮอซาลี มาห์เร็ม³ ฝ่ายประชาสัมพันธ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล มุสตาร์ ลามะทา⁴ ற்றுญิกกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส และ อาแซ เต็ง⁵ ฝ่ายกองทุนการกุศลกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา รวมทั้งจากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดบางคน ต่างก็ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้สอดคล้องกันซึ่งสรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญในการให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะการรับรองคุณภาพ

¹ แวดือราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

² อาคิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

³ ฮอซาลี มาห์เร็ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴ มุสตาร์ ลามะทา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁵ อาแซ เต็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

สินค้าว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มุสลิมสามารถบริโภคได้ ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ดำเนินการและใช้มาตรการตรวจสอบเพื่อให้เป็นไปตามหลักศาสนา และระเบียบที่กำหนดไว้ เช่น ในจังหวัดสงขลา ศักดิ์กรีธา บิลแลละ¹ รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และ สุรินทร์ เหมนุกูล² ฝ่ายทะเบียนและแผนงานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงเรื่องนี้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาได้ให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นคำรับรองทั่วไป เช่น การรับรองชื่อและความหมาย การรับรองการเป็นมุสลิม การรับรองวุฒิการศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาได้พิจารณาในการให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในการรับรองเครื่องหมายฮาลาลภายในจังหวัดนี้ โดยในปี พ.ศ. 2543 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาได้พิจารณาให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในการรับรองเครื่องหมายฮาลาลจำนวน 5 บริษัท และในปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลาได้พิจารณาให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในการรับรองเครื่องหมายฮาลาล จำนวน 2 บริษัท

ในจังหวัดปัตตานี แวดือราแม มะมิงจิ³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และ อูมา แมะ⁴ เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ได้กล่าวถึงเรื่องนี้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และในปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานีได้พิจารณาใน

---

¹ ศักดิ์กรีธา บิลแลละ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

² สุรินทร์ เหมนุกูล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

³ แวดือราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.

⁴ อูมา แมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

การให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นคำรับรองทั่วไป เช่น การรับรองผู้เข้านับถือศาสนาอิสลาม การรับรองว่าเป็นสามี – ภรรยา การรับรองเอกสารนักเรียนที่ใช้สิทธิไปศึกษาต่อต่างประเทศ การรับรองบุคคลที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ (รับรองว่านับถือศาสนาอิสลาม) เป็นต้น

ในจังหวัดสตูล บาห์รี มาห์เหม็ด¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล และ ฮาสนัน พรัดขำ² ผู้ช่วยเลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ได้กล่าวถึงเรื่องนี้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และในปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลได้พิจารณาในการให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามซึ่งเป็นคำรับรองทั่วไป เช่น การรับรองเอกสารการสมรส การรับรองใบมรณะบัตร การรับรองบุตรมุสลิม การรับรองการหย่า การรับรองเอกสารผู้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ เป็นต้น

ในจังหวัดยะลา สะมะแอ ฮารี³ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และ อับดุลฮาเรม ฮิเล⁴ เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ได้กล่าวถึงเรื่องนี้สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 และในปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาได้พิจารณาในการให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามซึ่งเป็นคำรับรองทั่วไป เช่น การรับรองวุฒิการศึกษา การรับรองมัสยิดที่ต้องการหาทุนสร้างมัสยิด การรับรองว่าเป็นสามี – ภรรยา การรับรองการสมรสและการหย่า เป็นต้น

---

¹บาห์รี มาห์เหม็ด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบล ฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²ฮาสนัน พรัดขำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.

³สะมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

⁴อับดุลฮาเรม ฮิเล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

การออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด แต่ละจังหวัด นั้นจึงเป็นบทบาทที่สำคัญของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จะต้องพิจารณาและใช้มาตรการตรวจสอบเพื่อให้เป็นไปตามหลักศาสนาและระเบียบที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติอีกหลายอย่าง ดังที่ บาห์รี มาห์หมัด¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล อับดุลการิม การี² รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส และ สุรินทร์ เหมนุกุล³ ฝ่ายทะเบียนและผลงานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทในการพิจารณาออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด แต่ละจังหวัดโดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติ ซึ่งจำนวนได้ดังนี้

1. ขั้นตอนในการออกประกาศเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะพิจารณาถึงประเด็นที่สำคัญและให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อให้ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามภายในจังหวัดได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและทันต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อออกประกาศเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม ซึ่งมีวิธีการในการออกประกาศเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามหลายรูปแบบ เช่น จัดรายการพิเศษในวันสำคัญทางศาสนา เช่น ในจังหวัดสงขลาจัดรายการวิทยุชื่อมุสลิมสัมพันธ์ในทุกวันจันทร์และวันอังคาร เวลา 20.00 – 20.30 น. ของค่ายเสนาณรงค์ คลื่น 107.75 เมกกะเฮิร์ตซ์ เป็นต้น ในจังหวัดสตูล จัดรายการวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสตูล คลื่น 95.5 เมกกะเฮิร์ตซ์ โดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะควบคุมดูแลการดำเนินรายการหรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมอบหมายให้คณะกรรมการประจำ

¹บาห์รี มาห์หมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

²อับดุลการิม การี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

³สุรินทร์ เหมนุกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

มัสยิดภายในจังหวัดนำไปปลิวไปติดไว้ตามป้ายประกาศของมัสยิด เพื่อแจ้งให้สัปบุรุษประจำมัสยิดในแต่ละพื้นที่ได้รับรู้ เป็นต้น

2. ขั้นตอนในการรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะพิจารณาตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ ดังที่ อาคิส พัทธ์คัมพล¹ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา และ อูมา แมะ² เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ³ ฝ่ายการเงินกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า หากเป็นคำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามทั่วไปก็สามารถยื่นเรื่องขอรับได้ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ ตามคุณสมบัติที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนั้น ๆ กำหนดไว้ หากเป็นคำรับรองเกี่ยวกับกิจการฮาลาลภายในจังหวัด ผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้ประกอบการยื่นคำร้องขอที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในจังหวัดที่สถานประกอบการตั้งอยู่
2. สำเนาใบอนุญาตจัดตั้งโรงงาน
3. สำเนาใบอนุญาตผลิตอาหาร
4. สำเนาขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร
5. สำเนารายการของวัตถุดิบที่ใช้เป็นส่วนประกอบอาหาร
6. สำเนาใบสำคัญการใช้ฉลากอาหาร
7. สำเนาทะเบียนบ้านและบัตรประชาชนตัวประชาชนของผู้ขอ / ผู้ทำสัญญา
8. แผนที่แสดงที่ตั้งโรงงานผลิตพอสังเขป

¹อาคิส พัทธ์คัมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

²อูมา แมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

³อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

9. บัญชีรายการอาหารที่จะขอรับรองฮาลาลประกอบด้วยรายการต่าง ๆ ได้แก่
รายการวัตถุดิบ ส่วนผสม ตรา ร้านค้า (ที่นำวัตถุดิบมาประกอบ และกรรมวิธีการผลิต)

10. ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่จะขออนุญาตใช้เครื่องหมาย “ฮาลาล ”

11. จำนวนพนักงานทั้งหมด และรายชื่อพนักงานที่นับถือศาสนาอิสลาม
และหน้าที่ในสถานประกอบการพร้อมที่อยู่

หลังจากนั้นประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จะพิจารณาตรวจสอบและมอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบไปตรวจสอบสถานประกอบการ โดยมีการนัดหมายกับผู้ประกอบการไว้ล่วงหน้า เมื่อผ่านขั้นตอนการตรวจสอบและพิจารณาจากฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดนั้นแล้ว ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะเห็นอนุมัติให้เครื่องหมายตราฮาลาล โดยมีการอนุมัติปีต่อปี ดังนั้นเมื่อผู้ประกอบการได้รับเครื่องหมายตราฮาลาลแล้ว หลังจากนั้นฝ่ายที่รับผิดชอบของกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะเข้าไปตรวจตราและตรวจสอบเป็นระยะ ๆ เพื่อติดตามตรวจสอบว่า ผู้ประกอบการได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งจะไม่มีการนัดหมายกับผู้ประกอบการไว้ล่วงหน้า

บทที่ 4

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การศึกษาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้วางแนวทางในการศึกษาไว้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในประเด็นต่อไปนี้

1. บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
2. บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาจากข้อมูล 2 ลักษณะดังนี้
  - 1.1 ข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น รายงานการประชุมประจำเดือน รายงานการประชุมวาระพิเศษ รายงานประจำปี งบประมาณ รายงานจ่ายประจำปีของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น
  - 1.2 ข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์กรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และชาวบ้านในเขตพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังต่อไปนี้
  - 2.1 บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
  - 2.2 บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดในการศึกษา เขียนเค้าโครงวิจัย และใช้ประกอบการศึกษาในครั้งนี้

2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อใช้ศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหา

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหาด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และเก็บภาพประกอบ การสังเกตจะใช้วิธีการจดบันทึกประกอบ ส่วนสัมภาษณ์จะใช้วิธีการบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงและจดบันทึกตามความเหมาะสม ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 กรรมการอิสลามประจำจังหวัด จังหวัดละประมาณ 8 คน รวมจำนวนประมาณ 40 คน

2.2.2 เจ้าหน้าที่จากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จำนวนประมาณ 3 คน

2.2.3 ชาวบ้านใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเหล่านั้น จังหวัดละประมาณ 6 คน รวมจำนวนประมาณ 30 คน

3. ขั้นจัดกระทำกับข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 นำเอาข้อมูลเอกสารมาศึกษาอย่างละเอียดและสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้

3.2 นำเอาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ซึ่งได้บันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความด้วยวิธีสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหา

3.3 นำเอาข้อมูลที่ได้จากเอกสารและจากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่เห็นว่ายังขาดความสมบูรณ์ แล้วศึกษาตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

3.4 นำเอาข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์ศึกษาตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด

4. ^๕ข้อเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

สรุปผล

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด กรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1.1 การกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เช่น การกำกับดูแลการปฏิบัติตนของกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ทั้งที่เป็นความประพฤติส่วนตัวและการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การออกคำสั่งให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดปฏิบัติ และการทำหน้าที่เป็นหน่วยกลางประสานระหว่างคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัดนั้น ๆ เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติบทบาทดังกล่าวมี 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ ได้แก่ การสำรวจปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การวิเคราะห์ปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การดำเนินการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และการติดตามและประเมินผลการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

1.2 การประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิด ในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่แล้วยังไม่เกิดกรณีสัปบุรุษประจำมัสยิดร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเกี่ยวกับการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเกี่ยวกับการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจึงมีบทบาทด้านนี้เพียงการประสานความเข้าใจระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นด้วย จึงทำให้สัปบุรุษประจำมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีความเข้าใจกันเป็นอย่างดี เมื่อมีเรื่องขัดแย้งกันก็ประสานกันได้ง่าย

1.3 การกำกับดูแลการคัดเลือกและการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เมื่อกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งว่างลงหรือหมดวาระลง คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมอบหมายให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่รับผิดชอบพื้นที่แต่ละแห่งให้ไปเป็นประธานในการกำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำ

มัสยิดนั้น ซึ่งอาจมีเพียง 1 คน หรือบางครั้ง 2 คน หรืออาจจะมากกว่านั้นก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่โดยในการคัดเลือกคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจะต้องมีสัปบุรุษประจำมัสยิดเป็นผู้เสนอชื่อ 1 คน และมีผู้รับรองอย่างน้อย 2 คน และการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีวิธีการ 2 แบบ ได้แก่ แบบลับ โดยใช้วิธีการเลือกตั้งและแบบเปิดเผยโดยใช้วิธีการโหวตเสียง ดังนั้นเมื่อได้รายชื่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแล้วกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่เป็นประธานในการคัดเลือกก็จะนำรายชื่อเข้าสู่วาระการประชุม เพื่อเสนอชื่อให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดรับทราบและแต่งตั้งตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

1.4 การพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิด มีการจัดตั้งมัสยิดเป็นจำนวนมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ก็ยังพิจารณาในเรื่องสำคัญ ๆ อื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ที่ดินจัดตั้งมัสยิดจะต้องเป็นที่ดินที่มีเนื้อที่กว้างขวางพอสำหรับสร้างอาคารมัสยิด ซึ่งอาจจะเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์หรือที่ดินที่มีเอกชนเป็นเจ้าของก็ได้ แต่ถ้าเป็นที่ดินที่มีเอกชนเป็นเจ้าของจะต้องมีการมอบที่ดินส่วนนั้นให้เป็นเขตมัสยิดอย่างเป็นทางการเสียก่อน จะต้องมีกรมทอสร้างอาคารมัสยิดให้พอที่จะปฏิบัติศาสนกิจได้สะดวกตามสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ จะต้องเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเป็นเอกลักษณ์อย่างชัดเจน จะต้องมัสัปบุรุษประจำมัสยิดไม่น้อยกว่า 40 คน เป็นต้น

1.5 การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง พื้นที่ใดมีความพร้อม ก็จะดำเนินการคัดเลือก อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน คนใหม่ทันที และหากพื้นที่ใดมีความขัดแย้งของสัปบุรุษ คณะกรรมการประจำจังหวัดก็จะดำเนินการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน โดยการแต่งตั้งอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและประกาศให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและสัปบุรุษได้รับรู้โดยไม่มีการกำหนดระยะเวลาจนกว่าสัปบุรุษจะมีความพร้อมในการคัดเลือก อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน คนใหม่แทนตำแหน่งที่ว่างลง

2. บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทสำคัญ สรุปได้ดังนี้

2.1 การให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ให้คำปรึกษาต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาวัยรุ่นชาวไทย

มุสลิม ปัญหาสังคมพื้นบ้านที่ต้องแก้ไข เป็นต้น ส่วนการเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ เสนอความเห็นในเรื่องสำคัญหลายเรื่อง เช่น ปัญหาของการพัฒนาท้องถิ่น ปัญหาความขัดแย้ง ของชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกัน เป็นต้น

2.2 การออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ออกหนังสือรับรองการสมรส ตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก โดยมีการพิจารณารายละเอียดเพื่อป้องกันความ ผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น และออกหนังสือรับรองการหย่าตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มอบหมายให้ฝ่ายที่รับผิดชอบ เข้าไปดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงและพยายามให้มีการประนีประนอมกันทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อไม่ให้ เกิดปัญหาการหย่าและหากภรรยายืนยันที่ต้องการหย่าขาดสามี ทางคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะรีบดำเนินการหย่าให้ทันที

2.3 การประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่ง ศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวเป็นจำนวนมาก เช่น ปัญหาการใช้จ่ายใน ครอบครัว ปัญหาสามีไม่ยอมเลี้ยงดู ปัญหาการเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น คณะกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องมรดกเป็นจำนวนมาก ปัญหาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงได้มอบหมายให้ฝ่ายที่ รับผิดชอบเรื่องนี้โดยเฉพาะเพื่อดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริงและดำเนินการประนีประนอมหา ข้อยุติของปัญหา หากฝ่ายใดไม่พอใจอีกก็สามารถฟ้องร้องที่ศาลได้ เพื่อให้แต่ละยุติธรรมตัดสินตามกระบวนการของกฎหมาย

2.4 การออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ออกประกาศเกี่ยวกับกิจการ ศาสนาอิสลามหลายเรื่อง เช่น การประกาศเชิญร่วมงานทดสอบอัลกุรอาน การประกาศการจัดรายการพิเศษและรายการวิทยุรอมฎอนในช่วงเดือนรอมฎอนทางสถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทยประจำจังหวัด การประกาศเชิญเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องในวันคล้ายวันประสูติ ศาสดามูหัมมัด การประกาศวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม การประกาศเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร ที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม เป็นต้น และพิจารณาให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม หลายเรื่อง เช่น การรับรองผู้เข้านับถือศาสนาอิสลาม การรับรองว่าเป็นสามี ภรรยา การรับรอง

เอกสารนักเรียนที่ใช้สิทธิไปศึกษาต่อต่างประเทศ การรับรองบุคคลที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ การรับรองใบมรณะบัตร การรับรองอาหารฮาลาล เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในประเด็นบทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และบทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม ผลจากการศึกษาในแต่ละประเด็นมีเรื่องที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ผลจากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นอย่างมาก โดยมีการแต่งตั้งฝ่ายต่าง ๆ ที่รับผิดชอบเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งมีปัญหาที่เกี่ยวข้องและต้องดำเนินการปฏิบัติมากมาย นอกจากนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังมีการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้รับผิดชอบพื้นที่นั้น ๆ เพื่อที่จะประสานความเข้าใจระหว่างสภามุขประจำมัสยิดกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เข้าใจในหลักการของศาสนาและหลักกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกี่ยวกับมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จึงเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่ง ต่อการพัฒนาพื้นที่ของจังหวัดในแต่ละจังหวัดที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในแต่ละจังหวัดรับผิดชอบ

2. บทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม ผลจากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก โดยมีการแต่งตั้งฝ่ายที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ เช่น ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายประนีประนอมข้อพิพาท เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบาทที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดจะต้องรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และหากเป็นประเด็นที่สำคัญ ๆ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดจะนำเข้าสู่วาระการประชุมใหญ่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดนั้น ๆ เพื่อที่จะตัดสินใจและพิจารณาในแต่ละประเด็น โดยปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามและกฎหมายที่กำหนดไว้ ส่วนบทบาทที่เกี่ยวกับการรับรองอาหารฮาลาลนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ใน

จังหวัดชายแดนภาคใต้บางจังหวัดยังไม่ได้ดำเนินการปฏิบัติ แต่ก็ได้ดำเนินการแต่งตั้งฝ่ายที่รับผิดชอบไว้แล้ว

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไปดังต่อไปนี้

1.1 ควรเผยแพร่ผลการวิจัยต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการปรับใช้ เพื่อพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ละจังหวัด ควรจะได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตนไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ทั้งในทางการพัฒนางานและการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจทั่วไป

1.3 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรจะได้มีการพบปะหรือประชุมกันเป็นประจำเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในบริเวณนี้อย่างจริงจัง เนื่องจากเป็นบริเวณพื้นที่ที่มีสังคมและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป ดังต่อไปนี้

2.1 ควรจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

2.2 ควรจะมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาจศึกษาบทบาททั่วไปหรือเจาะลึกเฉพาะด้านตามความเหมาะสม

2.3 ควรจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.4 ควรจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของชาวไทยมุสลิม สืบปุระ ประจำมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.
- เกษม รังสีโยกฤษฎ์. อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ร.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2519. อัดสำเนา.
- คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2542.
- คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา, สำนักงาน สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี และสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส. ภารกิจและกิจกรรมสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส. ยะลา : สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา, 2543.
- งามตา วนินทานนท์. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็กซ์เพรสมีเดีย, 2537.
- จรัล มะลูลีม, กิติมา อมรทัต และพรพิมล ศรีโชติ. ไทยกับโลกมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ฉลอง อัมไพรวรรณ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2543.
- ณรงค์ ศิริปะชะนะ. ประมวลกฎหมายและระเบียบราชการเกี่ยวกับกรรมการอิสลามและมัสยิด. ม.ป.ท., 2518.
- ดลมนรจันท์ บากา และ แวอุซัยง มะแดเฮาะ. อิสลามศึกษาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ม.ป.ป.
- ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์. อิสลามธรรมนูญแห่งชีวิต. ม.ป.ท., 2525.
- เดโช สนวนานนท์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2518.
- ทองพล ภูมิพัฒน์. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2541.

- ทิตยา สุวรรณชฎ. ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากรคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและ
เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510.
- ทัศนาศ นุญทอง. "ทฤษฎีบทบาท : แนวความคิดและการนำไปใช้ในวิชาชีพพยาบาล," พยาบาล.
4 (4) : 93 - 102 ; ตุลาคม - ธันวาคม 2525.
- บรรเทา ฤกษ์ดีกุล. วิถีชีวิตของชาวมุสลิม. ยะลา : สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 2,
ม.ป.ป.
- ประทุม แป้นสุวรรณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2522.
- ประมวล รัตนวงศ์. จิตวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- "พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540," ราชกิจจานุเบกษา .
เล่มที่ 114 ตอนที่ 65 ก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2540.
- พัชนี วรกวิน. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คณะวิชาครุศาสตร์
วิทยาลัยครูจันทร์เกษม, 2524.
- ไพบุณย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2516.
- ภิญโญ สารธ. บทบาทของศึกษาธิการจังหวัด. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2512.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์, 2526.
- วินัย สะมะฮุน. คู่มือการบริหารมัธยมและชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2539.
- วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2522.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. การบริหารการศึกษาฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2529.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ จำรัส ดั่งสุวรรณ และฐิติพงษ์ ธรรมานุสรณ์. จิตวิทยาสังคม.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชัยศิริการพิมพ์, 2522.
- สยามพร รัตนวิทย์. สตรีในอิสลาม. กรุงเทพฯ : วุฒิชัยการพิมพ์, 2523.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2514.
- สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2520.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. อิสลามกับชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิศิษฐ์การพิมพ์, 2539.
..... วัฒนธรรมอิสลาม. กรุงเทพฯ : ทางนำ, 2535.
- ศึกษาธิการจังหวัดสงขลา , สำนักงาน. ข้อมูลการศึกษาของอำเภอ/กิ่งอำเภอจังหวัดสงขลา.
ม.ป.ท., 2543. อัดสำเนา.

อรุณ ศิริพันธ์. บทบาทอิหม่ามในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะจังหวัดสงขลา. ปริญญาโท
ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2533. ถ่ายเอกสาร.

อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, ศูนย์. ทำเนียบคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้ และข้อคิดเห็นเสนอแนะต่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้.
ยะลา : ศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2543.

_____. หลักสูตรและเอกสารประกอบการปฐมนิเทศ ข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น
และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. ยะลา :
ศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2543.

_____. เอกสารประกอบการปฐมนิเทศโครงการปฐมนิเทศข้าราชการ พนักงานเทศบาล
และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้. ยะลา : ศูนย์อำนาจการบริหาร
จังหวัดชายแดนภาคใต้, 2541. อัดสำเนา.

_____. เอกสารรวมบทความทางวิชาการและเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้.
ยะลา : ศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2525. อัดสำเนา.

_____. เอกสารสรุปการสัมมนาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ประจำปี 2543. ยะลา : ศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้,
2543.

อิมรอน มะลูลีม. ศาสนาอิสลามเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิ่งกุฎราชวิทยาลัย, 2524.

อิสลามแห่งประเทศไทย, ศูนย์กลาง. ประเทศไทยกับโลกมุสลิม. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป.

บุคลากรกรม

บุคลากรกรม

- กอบเดช หลงสมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- กิตติ บิลละเต๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- คำนึ่ง ขำเล็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2544
- จรรยา หลีเส็น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- เจ๊ะมุฮัมมัดนาเซ โวะะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่มัสยิดกลางประจำจังหวัดปัตตานี ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- เจ๊ะสะมาแอ เจ๊ะเลาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544
- เข้ม เหมมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.
- ชาแลฮะ แวเตะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ซิดิน หลงหัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

- เซ็ง คูมีแด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ดอเลาะ กานิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- นัยนา หมัดอะด้า เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544
- นิมุ มะกาเจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- นุรุคติน ยาหยาหมัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544
- นิแวงอาลี หะยีนีเลาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- บาหรี มาห์เริม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- บุรหัน นาปาเลน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544
- ประชา มุณีกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2544.

ฝื่อ เบ็ญกีเต็ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม
ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.

มฮำมัด สীগี้ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการ

อิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส
เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

มะมิง เจอะอาลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส
จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2544.

มะยาลี ตาเยะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี
จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544

มะอูเซ็ง เจ๊ะไซ๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี
จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

มามะสุดี วาแม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส
จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

มั่ง มะดาบู่ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการ

อิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัด
ปัตตานี เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

มุสตาร์ ลามะทา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส
จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

แมน เจมะะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลล๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ศูนย์อำนวยการบริหาร

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่
19 มีนาคม พ.ศ. 2544.

ยะโก๊บ หรั่ยมณี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่มีสยิดกลางประจำ
จังหวัดปัตตานี ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 25
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ยา ดีอราไอ๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส
เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

ยาพา วัจนเลิศกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส
จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ย่าอาด ลิงาลาร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1
ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

ยูไซะ อาลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัด
ยะลา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2544.

ยูไซ๊ะ บาฮี้ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัด
ยะลา เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2544.

รอนิง เฮงดาดา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอ
เมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2544.

รอมือลี ลอมา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส
เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.

วิสุทธิ์ บิลล่าเต๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม
ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

- แวนดาไอ้ะ สาและ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- แวนดีอราแม มะมิงจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- แวนอาลี แวนิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.
- แวนอุเซ็ง ดีอราซ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ศักดิ์กรีธา บิลแสละ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.
- ศิริพล หวันประรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- ศุภเรศน์ แซะอามา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- สมาด ดำพิลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.
- สอหมาด หลีมานัน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

- สละมะแอ ฮารี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง
อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- สายศ แวอุเซ็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่มีสยิดกลางประจำ
จังหวัดปัตตานี ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 25
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- สิทธิมุติง วาโมง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมือง
ปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- สุรินทร์ เหมนุกูล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม
ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.
- สุรียา บันจอร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1
ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.
- หมาดยูไส๊ะ ล่าโยค เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1
ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- หวันหลง บังแลมาปูเลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1
ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.
- หำมี๊ะ หมัดอาดัม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อดุลย์ อูมาลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง
อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.

- อับดุลการิม การี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส
จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อับดุลบาชิ เจ๊ะมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง
อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อับดุลมานะ เจ๊ะและ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี
จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.
- อับดุลลอฮ์ อาเก็ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1
ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อับดุลละหมาด สะหะมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง
อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง
อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- อับดุลเลาะ อนนตรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อับดุลวาฮับ อาบูซาแล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส
จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อับดุลหาลิม ลาเต๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม
ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.

- อับดุลอาซิซ เจ๊ะมามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อับดุลฮาเรม ฮิเล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อาแซ เต็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อามีน มัณยามีน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.
- อาคิส พิทักษ์คุมพล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2544.
- อาหามะ ดอรอ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- อาแว ตาเย๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2544.
- อิสมาอีล สุวรรณกระวี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อิสมาแอ วานี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลส๊ะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5 ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2544.

- อิสมาแอล หมินหวัง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เลขที่ 658/26 ซอย 41 ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2544.
- อุสมาน หะยีดาอะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนดารุลมาอาเรฟ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- อูมา แมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.
- ฮอซาลี มาห์เร็ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ฮัมดี สะหนิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2544.
- ฮญาฟี เบ็ญอับดิรอหมาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ฮารา อาลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544.
- ฮาสัน พรัดขำ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เลขที่ 282 ถนนยนตรการกำธร หมู่ที่ 1 ตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544.
- ฮูเซน บินญูไซะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อุดม หล่ำเบิ้ลสี่ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เลขที่ 39 ถนนกะลาพอ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2544.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติ
การบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม
พ.ศ. 2540

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2540
เป็นปีที่ 52 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยมัสยิดอิสลามและกฎหมายว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิก

- (1) พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490
- (2) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488
- (3) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“มัสยิด” หมายความว่า สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม

“สัปบุรุษประจำมัสยิด” หมายความว่า มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด แต่ผู้นั้นจะเป็นสัปบุรุษเกินกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้

“อิหม่าม” หมายความว่า ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด

“คอเต็บ” หมายความว่า ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด

“บิหลั่น” หมายความว่า ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงระเบียบ ประกาศ และคำสั่ง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละกระทรวง

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1 บททั่วไป

มาตรา 6 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีคนหนึ่ง เพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทย

ให้นายกรัฐมนตรีนำชื่อผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีซึ่งได้รับความเห็นชอบจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั่วประเทศขึ้นทูลเกล้า ฯ เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นจุฬาราชมนตรี

หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาจุฬาราชมนตรีตามวรรคสองให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้มีเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรีตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 7 จุฬาราชมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นมุสลิมผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์
- (3) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี
- (4) เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด
- (5) เป็นผู้มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกศาสนา
- (6) เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง

เป็นประมุข

(7) ไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย

(8) ไม่เป็นผู้เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(9) ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(10) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา 8 จุฬาราชมนตรีมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม
- (2) แต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (3) ออกประกาศแจ้งผลการตรวจวินิจฉัยตามมาตรา 35 (11) เพื่อกำหนดวันสำคัญทาง

ศาสนา

(4) ออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

มาตรา 9 จุฬาราชมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7

มาตรา 10 จุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด และกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีสิทธิสวมเสื้อครุยและประดับเข็มพระปรมาภิไธย ทั้งนี้ ตามระเบียบว่าด้วยการนั้น

มาตรา 11 เมื่อเห็นสมควร กระทรวงศึกษาธิการอาจจัดตั้ง "อิสลามวิทยาลัย" ขึ้นเพื่อ
ให้การศึกษาและอบรมทางวิชาการศาสนา วิชาการทั่วไป และวิชาชีพให้

หมวด 2

การจัดตั้งและการเลิกมัสยิด

มาตรา 12 การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม การเลิก และการจดทะเบียนมัสยิด
ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดตั้ง การรวม และการเลิกมัสยิด ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 13 ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

มาตรา 14 มัสยิดที่เป็นนิติบุคคลอาจเลิกได้โดยการจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

บรรดาทรัพย์สินของมัสยิดที่เลิกตามวรรคหนึ่ง ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ใกล้ที่สุด ถ้าไม่อาจทำได้ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ในลำดับถัดไป เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยมีผู้อุทิศให้ และผู้อุทิศให้ได้แสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 15 มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วให้ดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามหมวด 5 ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันจดทะเบียน

หมวด 3

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

มาตรา 16 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย” ประกอบด้วยจุฬาราชมนตรีเป็นประธานกรรมการและกรรมการ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งเป็นผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จังหวัดละหนึ่งคน และจากกรรมการอื่นซึ่งคัดเลือกโดยจุฬาราชมนตรีมีจำนวนหนึ่งในสามของจำนวนผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ถ้ามีเศษให้ปัดทิ้ง

การคัดเลือกผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และการคัดเลือกกรรมการอื่นตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยตนเองเป็นรองประธานกรรมการ เลขาธิการ และตำแหน่งตามความจำเป็น

มาตรา 17 กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7 ยกเว้น (2) และ (10)
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์

มาตรา 18 คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(3) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

(4) ออกระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและการจัดหาผลประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด

(5) ออกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(6) ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจะมอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ใกล้เคียงปฏิบัติหน้าที่แทนก็ได้

(7) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามมาตรา 41

(8) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับรายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

(9) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม

(10) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนา และการศึกษาศาสนาอิสลาม

(11) ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

(12) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 19 กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

เมื่อกรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้มีการคัดเลือกเพื่อดำเนินการแต่งตั้งใหม่ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันครบกำหนดตามวาระ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการนั้นปฏิบัติหน้าที่ไปก่อนจนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการใหม่

มาตรา 20 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 19 กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17

ในกรณีที่ตำแหน่งกรรมการว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามวาระให้มีการคัดเลือกและดำเนินการแต่งตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่

ตำแหน่งว่าง ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่ว่างเหลือไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่คัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่พ้นจากตำแหน่งในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 21 ในการประชุมคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุม

ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด แต่ถ้าเป็นมติให้กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพ้นจากตำแหน่ง มติดังกล่าวต้องมีเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

มาตรา 22 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้แทนของสำนักงานในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อกำหนดคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอาจมีมติมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้ และให้เลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการของสำนักงาน

หมวด 4

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มาตรา 23 จังหวัดใดมีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดตามมาตรา 13 ไม่น้อยกว่าสามมัสยิด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกาศให้จังหวัดนั้นมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดคณะหนึ่ง ประกอบด้วยกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสามสิบคน

การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการให้อิหม่ามประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นเป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น

ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 24 กรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17
- (2) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก
- (3) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

มาตรา 25 กรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี เมื่อตำแหน่ง กรรมการอิสลามประจำจังหวัดว่างลงให้มีการคัดเลือกกรรมการแทนภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ ตำแหน่งว่าง ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ตำแหน่งกรรมการ ว่างลงก่อนถึงกำหนดตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน และยังมีกรรมการเหลืออยู่ไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่ได้รับการคัดเลือก จะไม่ให้มีการคัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 26 ในจังหวัดที่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการมี อำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
- (2) กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใน จังหวัดและจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

(3) ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความ เป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

- (4) กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
- (5) พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
- (6) สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา

40 (4)

- (7) สั่งให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพักหน้าที่ระหว่างถูกสอบสวน
- (8) พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด

(9) แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง

(10) ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(11) ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เมื่อได้รับการร้องขอ

(12) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับ รายจ่าย ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และรายงานผลการดำเนินงานฐานการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละหนึ่งครั้งภายในเดือนมีนาคมของทุกปี

(13) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

มาตรา 27 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 25 กรรมการอิสลามประจำจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 24

ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่พ้นจากตำแหน่งในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 28 การประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้นำมาตรา 21 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 29 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ผู้แทนของสำนักงานในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจมีมติมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้ และให้เลขานุการคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการของสำนักงาน

หมวด 5 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

มาตรา 30 ให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

- (1) อิหม่ามเป็นประธานกรรมการ
- (2) คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ
- (3) บิหลั่นเป็นรองประธานกรรมการ และ
- (4) กรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนดจำนวนไม่น้อย

กว่าหกคน แต่ไม่เกินสิบสองคน

ให้สัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป ประชุมกันคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง

ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเลือกกรรมการตาม (4) เป็นเลขานุการหนึ่งคน นายทะเบียนหนึ่งคน เหนรัญญิกหนึ่งคน และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น

ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นประธานในที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิด เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แล้วเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 31 อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17
- (2) อ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานได้ถูกต้อง
- (3) สามารถนำในการปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (4) มีความสามารถแสดงธรรมได้
- (5) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ไม่ถือเป็นนักพรตหรือนักบวช

การพ้นจากตำแหน่งของ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 32 กรรมการตามมาตรา 30 (4) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17
- (2) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก
- (3) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่มีมัสยิดนั้นตั้งอยู่ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

มาตรา 33 เมื่อตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ หรือบิหลัน ว่างลง ให้นำวิธีการตามที่บัญญัติในมาตรา 30 มาใช้เพื่อดำเนินการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง

มาตรา 34 กรรมการตามมาตรา 30 (4) มีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี เมื่อตำแหน่งกรรมการว่างลง ให้นำวิธีการตามที่บัญญัติในมาตรา 30 มาใช้เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง เว้นแต่ตำแหน่งกรรมการดังกล่าวว่างลงเนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40 (4) และผู้ที่พ้นจากตำแหน่งซึ่งได้ยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยตามมาตรา 41 ระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันให้นับแต่วันที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติ

ถ้าตำแหน่งกรรมการว่างลงก่อนถึงกำหนดตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่ดำเนินการคัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 35 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) บำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย
- (2) วางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (3) ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย
- (4) สนับสนุนสัปบุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบด้วยบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (5) พิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด
- (6) อำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด
- (7) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจำมัสยิดเมื่อได้รับการร้องขอ
- (8) จัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

(9) จำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจำมัสยิดออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(10) จัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสยิดได้ถูกต้องตรงตามเป็นจริง และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิดแล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี

(11) คูดวงจันทร์และแจ้งผลการคูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

(12) ส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

มาตรา 36 สัปบุรุษประจำมัสยิดผู้ถูกจำหน่ายชื่อตามมาตรา 35 (9) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ประกาศให้จำหน่ายชื่อออกจากทะเบียน และให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาวินิจฉัยให้เสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เป็นที่สุด

การยื่นคำร้องคัดค้านและการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา 37 อิหม่ามมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(2) ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย

(3) แนะนำให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

และกฎหมาย

(4) อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ

(5) สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปบุรุษประจำมัสยิด

มาตรา 38 คอเต็บมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการแสดงธรรมแก่สัปบุรุษประจำมัสยิด

มาตรา 39 บิหลันมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

มาตรา 40 กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ครบกำหนดวาระตามมาตรา 34 วรรคหนึ่ง สำหรับกรรมการอื่นตามมาตรา

30 (4) ในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(2) ตาย

(3) ลาออก

(4) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 32

(5) สัปบุรุษประจำมัสยิดตามมาตรา 30 วรรคสอง จำนวนเกินกว่ากึ่งหนึ่งยื่นคำร้อง ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดขอให้พ้นจากตำแหน่ง และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนและวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

(6) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนแล้วเห็นว่ามีอุปสรรคในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่มัสยิด หรือบกพร่องต่อหน้าที่ หรือดำเนินกิจการของมัสยิดไปในทางไม่สงบเรียบร้อย หรือขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม หรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์ของมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่สอบสวนแล้วเห็นว่าพฤติการณ์แห่งความผิดที่ได้กระทำยังไม่ถึงขั้นให้พ้นจากตำแหน่ง คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจวินิจฉัยให้ภาคทัณฑ์ไว้ก่อนก็ได้

มาตรา 41 กรรมการอิสลามประจำมัสยิดซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40 (4) (5) และ (6) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพิจารณาวินิจฉัย ให้เสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้เป็นที่สุด

การยื่นคำร้องคัดค้าน และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

มาตรา 42 การประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้นำมาตรา 21 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

บทเฉพาะกาล

มาตรา 43 ให้ผู้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 9

ให้กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและกรรมการอิสลามประจำจังหวัดซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 40

มาตรา 44 ให้มัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 เป็นมัสยิดตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 45 ให้ "อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย" ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 เป็นอิสลามวิทยาลัยตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 46 บรรดากฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 ให้ใช้บังคับโดยอนุโลมก่อนจนกว่าจะมีกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ : - เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานไม่เหมาะสมกับสภาวการณ์ปัจจุบัน สมควรปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวก ข
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

**คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
(พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน)**

1. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี

1. นายเวดีอราแม	มะมิงจิ	ประธานคณะกรรมการ
2. นายเด่น	โต๊ะมีนา	รองประธานคณะกรรมการฝ่ายปกครอง
3. นายอาห์มัด	โต๊ะมิง	รองประธานคณะกรรมการฝ่ายศาสนา
4. นายลีหะมุติง	วาโมง	รองประธานคณะกรรมการฝ่ายการศึกษา
5. นายอูมา	แมะ	เลขานุการ
6. นายอัศมี	โต๊ะมีนา	รองเลขานุการ
7. นายแวมานู	แหวะยี	ฝ่ายกฎหมาย
8. นายเซ็ง	ไบหมัด	ฝ่ายกฎหมาย
9. นายอิบรอเฮม	หะ	ฝ่ายกฎหมาย
10. นายดอเลาะ	อาบูบากา	ฝ่ายกฎหมาย
11. นายซาคารียา	อาบู	ฝ่ายกฎหมาย
12. นายดอเลาะ	กาณิง	ฝ่ายกฎหมาย
13. นายบาราเฮง	หะยีมะแซ	ฝ่ายกฎหมาย
14. นายแหวะ	หะยีแหวะฮามะ	ฝ่ายกฎหมาย
15. นายกอเดร์	หะยีดาโอะ	ฝ่ายกฎหมาย
16. นายอับลุดรอมแมง	กือมอ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
17. นายมะยาดี	ตาเยะ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
18. นายมูหามะ	กาเร็ง	ฝ่ายปกครอง
19. นายดอเลาะ	วอเงาะ	ฝ่ายปกครอง
20. นายดอรรอแม	หะยีหะซา	ฝ่ายวิชาการ/การศึกษา
21. นายอาแว	ตาเยาะ	ฝ่ายวิชาการ/การศึกษา
22. นายฮะหามะ	หะยีดีอราแม	ฝ่ายเศรษฐกิจ
23. นายยา	ดอเลาะ	ฝ่ายเศรษฐกิจ
24. นายดอเลาะ	ฮัจยีดาโอะ	ฝ่ายตระวั
25. นายอายุ	กาหะมะ	ฝ่ายตระวั

26. นายมะตอละ	เจะหลง	ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์
27. นายอับดุลมานะ	เจ๊ะและ	ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์
28. นายอับดุลวาฮับ	อับดุลวาฮับ	กรรมการ
29. นายคอรอแม	มุस्ताปะ	กรรมการ
30. นายมะกือยี	คอเลาะ	กรรมการ

2. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

1. นายสะมะแอ	ฮารี	ประธานคณะกรรมการ
2. นายอับดุลเราะแม	เจะแซ	รองประธานคณะกรรมการ
3. นายมะหะมะรอมีอลี	กอระ	รองประธานคณะกรรมการ
4. นายนิมุ	มะกาเจ	รองประธานคณะกรรมการ/กรรมการ กลางอิสลามแห่งประเทศไทย
5. นายอับดุลฮาเรม	หิเล	เลขานุการ
6. นายอารีฟีน	เจ๊ะแม	ผู้ช่วยเลขานุการ
7. นายบาซี	เจ๊ะมะ	ฝ่ายเหรียญกฐิก
8. นายอาหะมะรอฎยานี	มูยู	ฝ่ายผู้ช่วยเหรียญกฐิก
9. นายมะสอเล๊ะ	วาเด็ง	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
10. นายอับดุลละหมาด	สะหะมะ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
11. นายยูไซ๊ะ	อาลี	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
12. นายสาแปอิง	เจ๊ะเล็ง	ฝ่ายการเงิน
13. นายแวนดาไอะ	สาและ	ฝ่ายการเงิน
14. นายอารี	แม	ฝ่ายเชิญชวนปฏิบัติศาสนกิจ
15. นายอาแซ	เด็ง	ฝ่ายกองทุนการกุศล
16. นายมาหะมะนาวี	บินหะยีมามะ	ฝ่ายกองทุนการกุศล
17. นายรุสดี	บาเกาะ	ฝ่ายบริหารมัสยิด
18. นายหะยีสะมะแอ	อานูบากา	ฝ่ายแนะแนวประโยชน์
19. นายวันฮามัด	โต๊ะอาดัม	ฝ่ายแนะแนวประโยชน์
20. นายฮาซัน	หะยีสะอิ	ฝ่ายแนะแนวประโยชน์

21. นายอามะ	อิสมาแอ	ฝ่ายแนะแนวประโยชน์
22. นายแวงสะมะแอ	แวงดีอระ	ฝ่ายแนะแนวประโยชน์
23. นายเซ็ง	คูมีแด	ฝ่ายสวัสดิการสังคม
24. นายอาหามะ	ตุหยง	ฝ่ายสวัสดิการสังคม
25. นายอิบรอเฮม	ดาเดะ	ฝ่ายการศึกษาและวัฒนธรรม
26. นายแวงอูเซ็ง	หลงเดวา	ฝ่ายอาคารสถานที่
27. นายอาซิส	เบ็ญหวาน	กรรมการและที่ปรึกษา
28. นายมูหะมัด	หะยีสอาอิ	กรรมการและที่ปรึกษา
29. นายอุสมาน	ดามาเราะะ	กรรมการและที่ปรึกษา
30. นายไพศาล	ยั้งสมาน	กรรมการและที่ปรึกษา

3. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส

1. นายอับดุลเร้าะห์มาน	อับดุลสมัด	ประธานคณะกรรมการ
2. นายหะยีสหามิ	สาและ	รองประธานคนที่ 1
3. นายอับดุลการิม	กาเรี	รองประธานคนที่ 2
4. นายหะยีสอิบรอเฮง	บาตูเซ็ง	รองประธานคนที่ 3
5. นายยาพา	วัจนเลิศกุล	ฝ่ายเลขานุการ
6. นายสุไฮมี	มะเกะ	ฝ่ายรองเลขานุการคนที่ 1
7. นายมฮำมัด	สีกี	ฝ่ายรองเลขานุการคนที่ 2
8. นายนิแวนอาลี	หะยีนีเลาะ	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
9. นายหะยีสอับดุลรอซัค	อาลี	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
10. นายอับดุลวาฮับ	อาบูซาแล	ฝ่ายรองประชาสัมพันธ์
11. นายมุสตาร์	ลามะทา	ฝ่ายเหรียญกฐิก
12. นายเจ๊ะสะมะแอ	เจ๊ะเลาะ	ฝ่ายการเงิน
13. นายอับดุลอาซิซ	เจ๊ะมามะ	ฝ่ายรองการเงินคนที่ 1
14. นายเซะโอมิง	กือแน	ฝ่ายรองการเงินคนที่ 2
15. นายอับดุลอาซิ	บาโด	ฝ่ายสวัสดิการ
16. นายมะรอนิง	เต็งสาแม	ฝ่ายรองสวัสดิการ

17. นายมะยูโซ๊ะ	เจ๊ะกูโน	ฝ่ายซากาต
18. นายแวอาแซ	แวมามู	ฝ่ายรองซากาต
19. นายบรอเฮง	ปอยอดือราแม	ฝ่ายการศึกษา
20. นายตาแย	เราะแลบา	ฝ่ายการศึกษา/กีฬา
21. นายมะสาและ	สามะ	ฝ่ายการศึกษา/กีฬา
22. นายสามะ	โตสามะ	ฝ่ายกฎหมายอิสลาม
23. นายสะมะแอ	ละโตะนอ	ฝ่ายวัฒนธรรม
24. นายดาโอะ	หะยีสาแม	ฝ่ายสมรส
25. นายมาหามะ	แลฮะ	ฝ่ายรองสมรส
26. นายเจ๊ะหน๊ะ	เจ๊ะหน๊ะ	ฝ่ายเผยแพร์
27. นายสะมะแอ	นิแม	ฝ่ายฮัจย์
28. นายอีซอ	ตาละ	ฝ่ายรองฮัจย์
29. นายมามะสูดี	วาแม	ฝ่ายทะเบียนมัสยิด
30. นายฮัมดี	สะหนี	ฝ่ายรองทะเบียนมัสยิด

4. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

1. นายบาหรี	มาห์หมัด	ประธานคณะกรรมการ
2. นายอาหมิน	มันยามิน	รองประธานคณะกรรมการฝ่ายบริหาร หัวหน้าฝ่ายทะเบียน และหัวหน้าฝ่าย กิจการต่างประเทศ
3. นายเต็บ	หมัดหมัน	รองประธานคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ
4. นายอิบรอหิม	อาดำ	รองประธานคณะกรรมการฝ่ายสวัสดิการ และสังคม / และกรรมการกลางอิสลาม แห่งประเทศไทย
5. นายสุรียา	ป็นจอร์	เลขานุการ
6. นายฮาสัน	พรดขำ	ผู้ช่วยเลขานุการ
7. นายอับดุลลอฮ์	อาเก็ม	หัวหน้าฝ่ายวิชาการและเผยแพร์

8. นายวันหลง	ปังแลมาปุเลา	ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและเผยแพร่
9. นายมะฮะฮุน	ตำบัน	ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและเผยแพร่
10. นายสามารถ	ชำนาญเฉพาะ	ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและเผยแพร่
11. นายนุรุดดีน	ยาหยาหมัน	หัวหน้าฝ่ายประนีประนอม
12. นายย่ำอาค	ลิ่งลาร์ห์	ผู้ช่วยฝ่ายประนีประนอม
13. นายยูโสไป	สลาม	ผู้ช่วยฝ่ายประนีประนอม
14. นายฮาหรน	หมาดเหยด	ผู้ช่วยฝ่ายประนีประนอม
15. นายสามารถ	หยังหลัง	ผู้ช่วยฝ่ายประนีประนอม
16. นายกอหรี	ปัญญายาว	หัวหน้าฝ่ายการเงินการบัญชี
17. นายวิฑูร	หลังจี	ผู้ช่วยฝ่ายการเงินการบัญชี
18. นายบุรหัน	นาปาเลน	หัวหน้าฝ่ายอาคารสถานที่
19. นายมะแอ	มาลินี	ผู้ช่วยฝ่ายอาคารสถานที่
20. นายอรุณ	เบ็ญตาเต็ง	ผู้ช่วยฝ่ายอาคารสถานที่
21. นายบุญมาก	สองเมือง	หัวหน้าฝ่ายตรวจสอบบัญชีการเงิน
22. นายมะหฺรา	หลี่เส้น	ผู้ช่วยฝ่ายตรวจสอบบัญชีการเงิน
23. นายฮอซาลี	มาห์เร็ม	หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์
24. นายนีสาด	เดยิวา	ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์
25. นายคนเลาะ	แกสมาน	ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์
26. นายพิชิต	หลังชาย	หัวหน้าฝ่ายติดตามและประเมินผล
27. นายหมาดยูโส๊ะ	ล่าโยค	ผู้ช่วยฝ่ายติดตามและประเมินผล
28. นายกอดาษ	เจ๊ะดี๊ะ	ผู้ช่วยฝ่ายทะเบียน
29. นายหมาน	มาราสา	ผู้ช่วยฝ่ายทะเบียน
30. นายยาสาด	คว่นซ็อง	ผู้ช่วยฝ่ายทะเบียน

5. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา

1. นายอาศิส	พิทักษ์कुมพล	ประธานคณะกรรมการและกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
2. นายเหล้าะ	สายสอาด	รองประธานคณะกรรมการคนที่ 1
3. นายศักดิ์กรียา	บิลเสาะ	รองประธานคณะกรรมการคนที่ 2
4. นายมูหรอด	ไบสะมะอุ	รองประธานคณะกรรมการคนที่ 3
5. นายเข้ม	เหมมัน	หัวหน้าฝ่ายเลขานุการ
6. นายอับลรหมาน	กาเหย้ม	ผู้ช่วยฝ่ายเลขานุการ
7. นายอิสมาแอล	หมินหวัง	ผู้ช่วยฝ่ายเลขานุการ
8. นายสุรินทร์	เหมนุกูล	หัวหน้าฝ่ายทะเบียนและแผนงาน
9. นายมะแซ	มามะ	ผู้ช่วยฝ่ายทะเบียนและแผนงาน
10. นายฮาสัน	สะแลมัน	ผู้ช่วยฝ่ายทะเบียนและแผนงาน
11. นายสุนทร	วงศ์หมัดทอง	หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์และงานคอมพิวเตอร์
12. นายนู	ยักบจี	ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์
13. นายยูไล้ะ	เส๊ะนี	ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์
14. นายวิวัฒน์	มูเก็ม	หัวหน้าฝ่ายการเงิน
15. นายฝือ	เบ็ญกัเต็ม	ผู้ช่วยฝ่ายการเงิน
16. นายอนันต์	กาหลง	ผู้ช่วยฝ่ายการเงิน
17. นายสัน	สันนะกิจ	หัวหน้าฝ่ายการศึกษา
18. นายเซาวลิต	พินธุสุวรรณ	ผู้ช่วยฝ่ายการศึกษา
19. นายสะกะรียา	มามะ	ผู้ช่วยฝ่ายการศึกษา
20. นายดอเลาะ	ฮายีเจะเลาะ	หัวหน้าฝ่ายประนีประนอมข้อพิพาท
21. นายกะรียา	ละกะเต็บ	ผู้ช่วยฝ่ายประนีประนอมข้อพิพาท
22. นายหลี	สันเหล้าะ	ผู้ช่วยฝ่ายประนีประนอมข้อพิพาท
23. นายदनวาหะ	เส็นหวัง	ผู้ช่วยฝ่ายประนีประนอมข้อพิพาท
24. นายสมาน	เหตุหาก	หัวหน้าฝ่ายธุรการ
25. นายคนสุโกด	ไหนด	ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ

26. นายรชชาติ	หนูหมัด	ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ
27. นายสมชาย	กะรุม	ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ
28. นายวิสุทธิ์	บิลล่าเต๊ะ	หัวหน้าฝ่ายวิชาการและการต่างประเทศ
29. นายอะฟีอี	กาเหย์ม	ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและการต่างประเทศ
30. นายอับลูหาลีม	ล่าเต๊ะ	ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและการต่างประเทศ

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบ

ภาพประกอบ 2 แผนที่ประเทศไทยแสดงเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพประกอบ 3 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ถนนกะลาพอ
อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

ภาพประกอบ 4 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ถนนผังเมือง 5
อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

ภาพประกอบ 5 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส ถนนพิชิตบำรุง
อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

ภาพประกอบ 6 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ถนนยนตรการกำธร
อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล

ภาพประกอบ 7 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ถนนเพชรเกษม
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 8 แวดืออาแม มะมิงจี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี
(ที่มา : ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารสรุปการสัมมนา คณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 79.)

ภาพประกอบ 9 สะมะแอ ฮารี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

(ที่มา : ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารสรุปการสัมมนา คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 73.)

ภาพประกอบ 10 อับดุลเราะหฺมาน อับดุลสมัด ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส

(ที่มา : ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารสรุปการสัมมนา คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 85.)

ภาพประกอบ 11 บาห์รี มาห์เฮอร์ม ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

(ที่มา : ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารสรุปการสัมมนา คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 98.)

ภาพประกอบ 12 อาหิซ พิทักษ์คุมพล ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา

(ที่มา : ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. เอกสารสรุปการสัมมนา คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปี 2543. 2543. หน้า 91.)

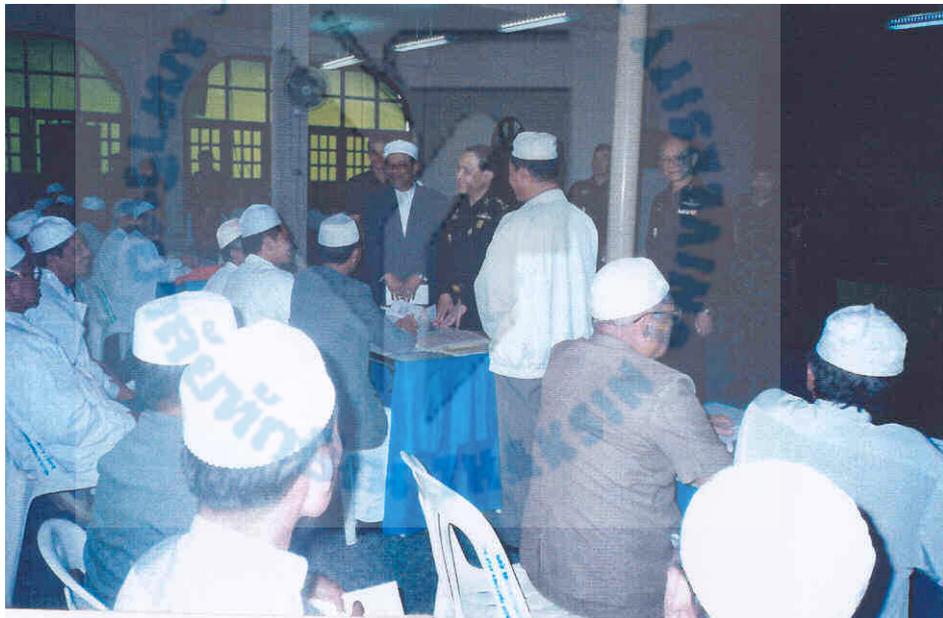
ภาพประกอบ 13 มหาเถร โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ให้การต้อนรับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 14 มหาเถร โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย พบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 15 แวด็อราแม มะมิงจี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี
ปราศรัยในการอบรมผู้นำศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สำนักงานคณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 16 แวด็อราแม มะมิงจี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี
ให้การต้อนรับ พล.ท. ณรงค์ เดนอุดม แม่ทัพภาค 4 และคณะในการจัดอบรมผู้นำ
ศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
ปัตตานี เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 17 แวดือราแม มะมิงจิ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี
รับมอบของที่ระลึกจาก พล.ท. ณรงค์ เด่นอุดม แม่ทัพภาค 4 ในการจัดอบรมผู้นำ
ศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
ปัตตานี เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 18 ผู้นำศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จัดแบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็นในการอบรมผู้นำศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2543

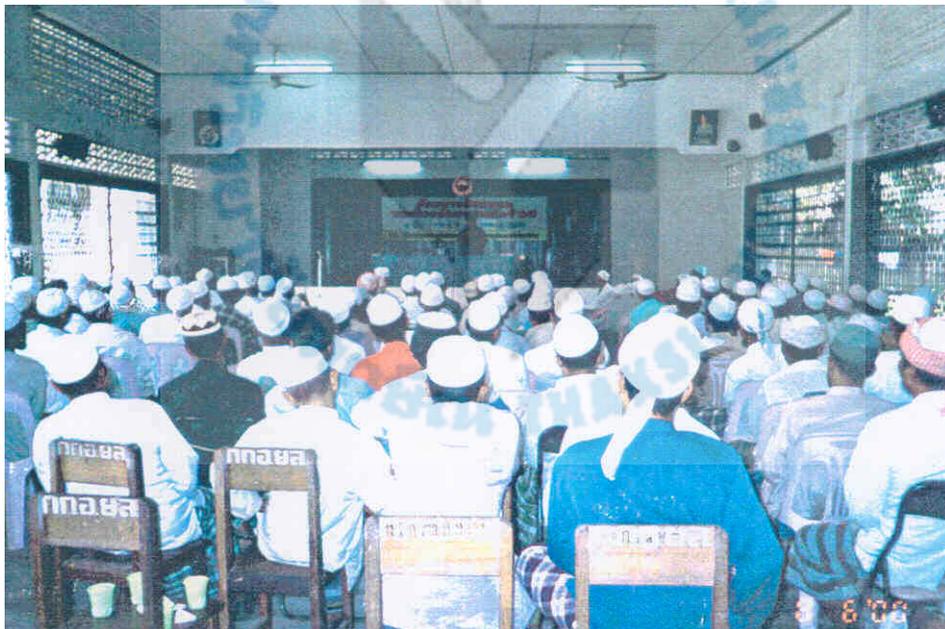
ภาพประกอบ 19 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาต้อนรับคณะที่เดินทางจากประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ที่ห้องประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 20 สะมะแอ ฮารี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มอบเกียรติบัตรมัสยิดดีเต็น ที่ห้องประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 21 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาต้อนรับคณะกรรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย ที่ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา
เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 22 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จัดอบรมเรื่องยาเสพติดแก่ผู้นำ
ศาสนาในจังหวัดยะลา ที่ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา
เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 23 สะมะแอ ฮารี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา และ
 อับดุลฮาเรม ฮิเด เลขานุการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ตรวจสอบและ
 มอบสิ่งของให้แก่ชาวบ้านที่ประสบอัคคีภัยในจังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 24 กรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลาม
 ประจำมัสยิด ที่ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 25 อับดุลเวาะห์หมาน อับดุลสมัด ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส เป็นประธานในพิธีวันปีใหม่ของอิสลาม ที่ตำบลลือโก้ อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส

ภาพประกอบ 26 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส จัดกิจกรรมวันเฉลิมพระชนมพรรษา ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 27 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส จัดสัมมนาอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส เมื่อปี พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 28 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาส จัดอบรมอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน ในเขตอำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาส เมื่อปี พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 29 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ให้การต้อนรับนายวิชัย ต้นศิริ รัฐมนตรีช่วยศึกษาธิการและคณะ ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

ภาพประกอบ 30 อามีน มั่นยามีน รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ปาฐกถ์ในการจัดกิจกรรมเนื่องในวันคล้ายวันเมาลีต ประจำปี 2543 ซึ่งจัดขึ้นที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 16 – 17 ธันวาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 31 อามีน มั่นยามีน รองประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล มอบรางวัลให้ผู้เข้าประกวดการอ่านอัลกุรอาน ในการจัดกิจกรรมเนื่องในวันคล้ายวันเมาลิด เมื่อวันที่ 16 – 17 กันยายน พ.ศ. 2543 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

ภาพประกอบ 32 อับดุลลอฮ์ อาเก็ม หัวหน้าฝ่ายวิชาการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ปราศรัยในการจัดโครงการฝึกอบรมวิทยากร / วิทยากรพี่เลี้ยงของเยาวชนในโครงการป้องกันยาเสพติด ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 28 – 29 สิงหาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 33 วิทยากร และวิทยากรพี่เลี้ยงของเยาวชนมุสลิมจัดแบ่งกลุ่มและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในโครงการฝึกอบรมวิทยากร / วิทยากรพี่เลี้ยงของเยาวชน ในโครงการป้องกันยาเสพติด ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 28 – 29 สิงหาคม พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 34 อาจารย์สุริยา ปันจอร์ เลขาธิการกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล อบรมเยาวชนไทยมุสลิมในโครงการค่ายคุณธรรม ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2544

ภาพประกอบ 35 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เปิดที่ทำการสำนักงาน
คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ถนนเพชรเกษม ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่
จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 36 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ประชุมวาระประจำเดือน

ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2544

ภาพประกอบ 37 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ร่วมกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย จัดส่งนักเรียนจำนวน 24 คน ฝึกวิชาชีพพระยะสันที่ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2543

ภาพประกอบ 38 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ปฐมนิเทศผู้ไปประกอบพิธีฮัจ์ห์ ปี 2543 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา จัดโดยศูนย์อำนวยการบริหาร จังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา

บทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

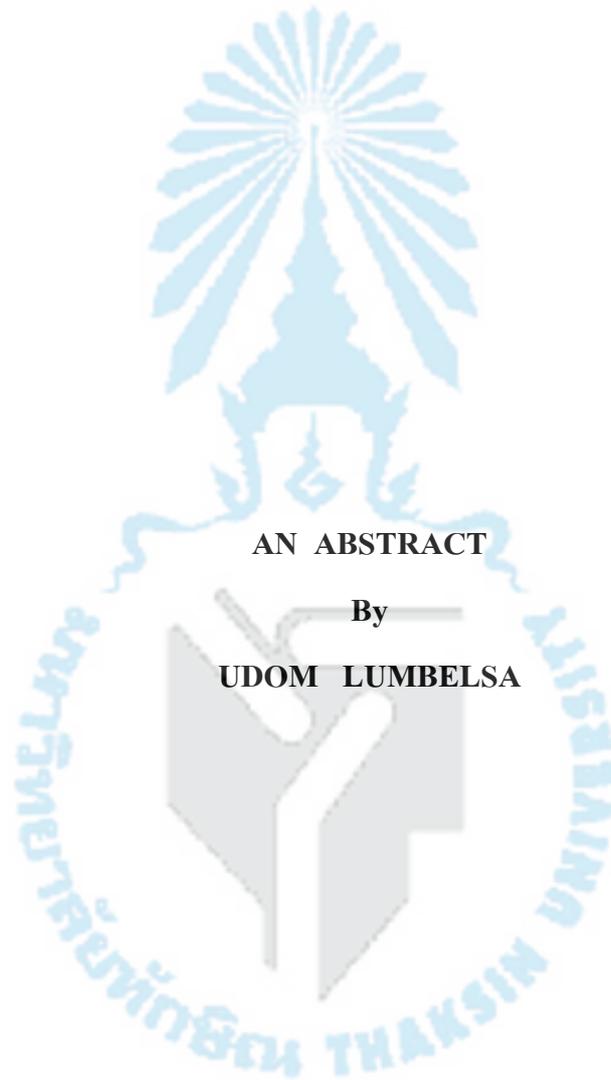
บทคัดย่อ
ของ
อุดม หล้าเบ็ลส๊ะ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
พฤษภาคม 2544

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาบทบาทของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาใน 2 ประเด็น คือ บทบาทที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และบทบาทที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต และถ่ายภาพประกอบ แล้วนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา มีบทบาทตามที่พระราชบัญญัติบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ในมาตรา 26 โดยในส่วนที่เกี่ยวกับมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทที่เด่นชัด 5 ด้าน ได้แก่ การกำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสับปะรุประจำมัสยิด การกำกับดูแลการคัดเลือกและการแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การพิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้งมัสยิด และการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่ง อิมาม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง ส่วนที่เกี่ยวกับกิจการทั่วไปตามหลักศาสนาอิสลามนั้น คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีบทบาทที่เด่นชัด 4 ด้าน ได้แก่ การให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด การออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม การประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม เมื่อได้รับการร้องขอ และการออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

**THE ROLES OF THE PROVINCIAL ISLAMIC COMMITTEES IN
THE SOUTHERN BORDER PROVINCES**

AN ABSTRACT

By

UDOM LUMBELSA

**Presented to Thaksin University in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Arts degree in Thai Studies**

May, 2001

This research was a study of the roles of Provincial Islamic Committees in the southern border provinces. The researcher aimed to concentrate on two points: roles concerning the Masjid and Masjid committee and those relating to general affairs governed by Islamic principles. The researcher collected field data by means of interview, observation, and photographic illustration, and then presented research findings by analytical description. The findings may be summarized as below.

The Provincial Islamic Committees of the southern border provinces---Pattani, Yala, Narathiwat, Satoon, and Songkhla---assumed the roles as provided for by the Act of Islamic Organization Administration of B.E. 2540 (1997 A.D.), whose Article 26 spelled out the authorities of the committees. With respect to the Masjid and its committee, the Provincial Islamic Committee had five distinctive roles: supervision and review of the Masjid committee's performance, reconciliation or arbitration of complaints registered by Masjid devotees, supervision of the selection and appointment of Masjid committee members, deliberation on matters pertaining to the establishment of a Masjid, and appointment of persons to act for an Imam, Koteb, and Bilan when such a position became vacated. Concerning general affairs adherent to Islamic principles, four distinctive roles applied to the Provincial Islamic Committee: advising and giving viewpoints on Islam to the provincial governor, certification of a marriage and a divorce in conformance with the precepts of Islam, reconciliation of conflicts about family and inheritance matters upon request, and announcement and certification involving Islamic affairs in the province.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายอุดม ชื่อสกุล หล้าเบ็ลสี่ะ
เกิดวันที่ 2 เดือนเมษายน พุทธศักราช 2512
สถานที่เกิด ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 127/1 หมู่ที่ 2 ซอยสามสกุล เพชรเกษม
ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
ตำแหน่งหน้าที่การงาน หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนท่าใหญ่วิทยา เลขที่ 157/4 หมู่ที่ 3 ตำบลควนลัง
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2534 มัธยมศึกษาตอนปลายจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสงขลา
อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

พ.ศ. 2541 ค.บ. (สังคมศึกษา) จากสถาบันราชภัฏสงขลา
อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

พ.ศ. 2544 ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา) จากมหาวิทยาลัยทักษิณ
อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา